

SZEGED-KLEBELSBERG-TELEP TÖRTÉNETE

helytörténeti kiadvány

2007.

Szerkesztő: Újvári Edit
Tördelőszerkesztő, kötetterv: Gerencsér Gábor
Lektorálta: T. Molnár Gizella

A kiadást támogatta:
Szegedért Alapítvány
Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
Bartáné Tóth Mária, Szeged-Délikert városrész képviselője,
Klebelsberg-telepi Polgári Kör Közhasznú Egyesület

A Klebelsberg-telepi Polgári kör
Közhasznú egyesület kiadása
Szeged, 2007.

ISBN: 978-963-06-2610-1

Tartalom

Előszó	6
Szerkesztői bevezető	7
KLEBELSBERG-TELEP TÖRTÉNETE	9
1. Hattyas 1834–1922	9
2. Vasutastelep 1922–1928	9
2.1. A MÁV Vasutas Házépítő Szövetkezet	10
3. Gróf Klebelsberg Kuno-telep 1928–1945	12
3.1. Az 1929-ben alakult gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör működése	15
3.2. Az 1929-es harangláb	16
3.3. A gróf Klebelsberg Kuno-telepi partfürdő	17
3.4. Az 1933-as Klebelsberg-emléktábla	17
4. Gróf Klebelsberg Kuno-telep 1945 után	18
5. Hattyas-telep 1958–1991	19
5.1. Infrastrukturális fejlesztések	19
5.2. A helyi oktatási intézmények fejlesztése és a közösségi élet	20
6. Klebelsberg-telep 1992-től	21
6.1. Az 1992-es Klebelsberg-emléktábla	22
6.2. Az 1999-ben alakult Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület működése	23
6.2.1. Küzdelem a Holt-Tisza rehabilitációért	26
6.3. Klebelsberg-telepi fejlesztések	28
Újvári Edit: A TELEP NÉVADÓJA, GRÓF KLEBELSBERG KUNO ÉLETRAJZA	31
HELYTÖRTÉNETI VISSZAEMLÉKEZÉS Wéber Mihály: ÚJ HONFOGLALÁS (1928–1935)	37
KÉPEK	55

„A városok hivatása, hogy a nagy, országos feladatokat a saját különleges helyi szükségleteik figyelembevételével maguk hajtsák végre, maguk valósítsák meg, ami csak a helyi viszonyokat ismerő polgárság állandó érdeklődése és áldozatkész közreműködése esetében lehet valóban áldásos.”

Gróf Klebelsberg Kuno

ELŐSZÓ

Az ember életében „elszállnak” az évek, „elszaladnak” a napok – bár látszólag a jelenben élünk, valójában a múltunkból, életünk megélt eseményeiből épül fel sorsunk és életünk. Egy település története „élete” is hasonló: változik, fejlődik. Mi, emberek emlékezünk vagy felejtünk, mindenesetre éljük a mindennapi életünket. Tudjuk jól, de talán ebben a mai rohanó, egymásra nem figyelő világban elfelejtjük, hogy a múlt, a hagyomány kötelez. Különösen kötelez akkor, amikor egy település gróf Klebelsberg Kuno nevét viseli.

Itt Klebelsberg-telepen, ahol a közösségi élet hagyományai tartalmas múltra nyúlnak vissza, a tisztaság és a tisztesség erénye mellett mindig érdem volt egymásért, a közösségért, a településért gondolkodni, cselekedni. A település lakói büszkék lehetnek a történeti múltra, annál is inkább, mert Klebelsberg szellemi örökségével jól sáfárkodni mindig is érdemes volt, és érdemes lesz. Jó, ha ezt a büszkeséget állandóan éberen tartjuk, mert alkotni, újat létrehozni, akarni – csak fölemelt fővel lehet. Többek között ez a helytörténeti kiadvány is ékes példa: az értékeink itt vannak. Ha önmaguktól nehezen mutatkoznak, hát meg kell mutatni őket! Hiszem, hogy a lakóhelyét szerető ember szeretné megismerni az otthont adó település múltját, épített környezetét, az itt született gondolatokat.

Klebelsberg-telep is alapítója Szeged új városrészének, Délkertnek. Délkert városrész települései célként tűzték ki a városrész településeinek történeti feltárását, különleges, sajátos múltbéli mozzanatainak bemutatását, amelyek a településeket a szomszédaitól megkülönböztetik. Hiszem, hogy ez az első helytörténeti vonatkozású igényes munka alapot teremt a lakóhelyhez, a település történetéhez kapcsolódó érdeklődő magatartás kialakításához.

Köszönetet mondok a könyv szerkesztőjének, Újvári Editnek, aki örömmel vállalt kihívásként kiadványba rendezte a település történetének fontosabb eseményeit. Bízom benne, hogy ez a munka segít megtartani és fölmutatni mindazt, ami szép, nemes és érdemes Klebelsberg-telep vonatkozásában.

Szeretettel ajánlom e könyvet Klebelsberg-telep valamennyi lakosának és a település iránt érdeklődő minden olvasónak.

Bartáné Tóth Mária
önkormányzati képviselő

SZERKESZTŐI BEVEZETŐ

Szeged-Klebelsberg-telep a város egyik legszebb kertvárosi övezete. Az Alsóvárostól elválasztó vasúti töltésen átjutva kellemes környezetbe jutunk: hangulatos utcák, szépen gondozott, előkertes házak, tiszta utcák képe fogad. A központban már feltűnnek a jellegzetes, 1930-as éveket idéző házak. A telep – földrajzi adottságainál fogva – szinte zárt településnek, falunak hat. Bár napjainkban – a fejlett infrastruktúrájának is köszönhetően – szorosan a városhoz kapcsolódik, a helyi hagyományokból, dokumentumokból meg tudható a városrész egykori kimagasló önszerveződése, nagyszerű közösségi élete. A helytörténeti emléanyagból sajátos városrész-történet bontakozik ki, amely méltó a megörökítésre, s amelyből mi, mai Klebelsberg-telep lakosok példát meríthetünk. A helytörténeti anyagunkban elsőként közölt, *Wéber Mihálytól származó Új honfoglalás* című visszaemlékezés élethűen eleveníti föl Klebelsberg-telep 1928–1935 közötti életét és nagyszerűen egészíti ki a dokumentumokból, újságcikkekből feltáruló telep-történetet. Köszönettel tartozunk Kocsis Istvánné *Wéber Margit*nak, aki az írást rendelkezésünkre bocsátotta, és beszélgetéseink során örömmel, szeretettel emlékezett vissza a Klebelsberg-telepi tanítói lakásban töltött gyermekéveire. *Boróczyné Vörös Ildikó* és *Nagy Czirók Emőke* szintén számos információval gazdagította a telepi események felelevenítését.

Az anyag összeállításában nagy segítséget nyújtott *Hegyi Ferenc*, aki sokéves kutatómunkával rendkívül értékes helytörténeti dokumentációs anyagot gyűjtött össze, az ebben található korabeli újságcikkek, visszaemlékezések, adatok szolgáltak elsődleges forrásanyagul a teleptörténet összeállításához. *Sashegyi Tiborné* ugyancsak hozzájárult a helytörténet elkészítéséhez, hiszen kitartóan gyűjtötte, gondozta és megőrizte a telep és a Klebelsberg-telepi iskola történetével kapcsolatos emlékeket. Emellett mindketten sokat tettek a telep névadója, gróf Klebelsberg Kuno tiszteletének felelevenítéséért, ápolásáért. Értékmentő munkájukért ezúton is köszönetemet fejezem ki.

Nyomdokukon haladva a helytörténeti kiadványt a dokumentációs anyagokból kibontakozó telep-történetet követően Klebelsberg-életrajzzal, az 1930-as évekre történő visszaemlékezéssel és képmelléklettel egészítettem ki. A Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület 1999-es megalakulásától kezdődően kiadja a *Hírharang* című helyi újságot, amely helytörténeti anyagokat szintén közzétett, valamint az elmúlt nyolc esztendő telepi eseményeiről is forrásértékűen, részletesen beszámolt, ezeket a cikkeket is hasznosítottam.

Szeged-Klebelsberg-telep, 2007. május15.

Újvári Edit

Klebensberg-telep története

Szeged-Klebensberg-telep a város dél-nyugati részén terül el, a körtöltésen kívül, földrajzilag zárt területen. Nyugatra egy csapadék- és belvízelvezető csatorna, délre a Holt-Tisza egy szakasza, északról (Kecskés-telep felől) a körtöltés, keletre Alsóvárostól a vasúti töltés határolja. A Tisza a telephez közel, kb. 1 km-re dél-nyugatra folyik, gátja látható a telep nyugati végéről. A városrész története – melyben az ezredfordulón mintegy 650 család lakik – az 1920-as évektől datálható.

1. Hattyas 1834–1922

Ez a terület a Tisza szabályozása előtt és azt követően is ártéri, belvizes volt. Az elnevezés feltehetőleg arra utal, hogy régen a hattyúk kedvelt tartózkodási helye volt a vízinövényekkel benőtt, ártér jellegű terület.¹ A XIX. század derekán Fotti János vállalkozó ingyen használat fejében saját költségén mentesítette a víztől; a XIX. század második felében faiskolát is létesítettek ezen a területen. Így vált alkalmassá a későbbiekben házhe-lyeknek való fölparcellázásra. Az első megtelepedők 1900. körül építették az itteni városi bérföldeken tanyasi jellegű házaikat. A jó termőföldet alsóvárosi gazdák bérelték a város-
tól. A terület beépítése az 1920-tól kezdődött meg. Részben a városi bérlakásokból is szá-
mos család kiköltözött, de a település arculatát meghatározó tényező a vasutas családok szervezett építkezése volt.²

2. Vasutastelep 1922–1928

A trianoni békeszerződés után tízezrek menekültek hazánk mostani határain belülre, így Szegedre is. Az 1920 és 1921-ben Erdélyből és Bánátból érkező több száz menekült vasutas család fedett tehervagonokból összeállított szerelvényvel érkezett a Szeged-Ren-
dező pályaudvarra. Több szerelvényt mellékvágányokra állítottak, s mivel a lakásokra
évekig várni kellett, ezért kénytelenek voltak huzamosabb ideig a vagonokban lakni.

A *Szegedi Új Nemzedék* így tudósított a vasutasok törekvéséről a „*Bérföldeket kérnek a fűtőházi munkások*” című írásában: „A Szeged-rendezőpályaudvari fűtőmunkások HAUSER REZSŐ és BÍRÓ FERENC MÁV felügyelő vezetésével szombaton délelőtt küldött-

ségileg keresték fel a polgármestert és AIGNER KÁROLY főispánt. A fűtőházi munkások a Hattyasi–Ballagi-tói bérföldeken gazdasági kerteket és családi otthonokat óhajtanak létesíteni és erre a célra 140 holdas területeket kérnek, melyet 600–800 parcellára osztanának fel. A polgármester kijelentette, hogy a maga részéről pártolja ugyan a tervet, de ennek keresztülvitele esetleg akadályokba ütközik. Az ottani földek jelenlegi bérlői ugyanis, akik valamennyien alsóvárosi gazdaemberek, évtizedek óta bérlik a Hattyas–Ballagító területét és így aligha lesznek hajlandók arról lemondani.⁴³

2.1. A MÁV Vasutas Házépítő Szövetkezet

Végül számos menekült vasutas család – a vasutas önszerveződésnek köszönhetően, mint telekigénylő – a Rendező pályaudvar mögött, az úgynevezett „Hattyson” kapott házhelyeket. A sikerről így tudósított a Szegedi Friss Újság a „Vasutasok kertgazdasága” címmel: „...a vasúti alkalmazottak nyolcszáz négyszögöles parcellákban kertgazdaságot óhajtanak létesíteni. Háromszáz alkalmazott vesz részt ebbe. A ház a jelenlegi árak mellett, a vasútnak és az üzletvezetőségnek egyenkint 35 ezer koronába kerül. Amennyiben a vasút az építkezési anyagot részben díjmentesen, részben önkezelési árban az alkalmazottaknak leszállítja. A házak cementből, homokból és salakból épülnek. A vasút készíti el a csatornázást, a vízvezetékeket és a villanyvilágítást önkezelési árban.

Meggyőződésünk, hogy most, amikor egyetemi várossá rendezkedünk be és legalább ezer lakás kellene az igények kielégítésére, a város a legmesszemenőbb áldozatokat a kért területekért meghozza. A város biztosítékot kér a házak felépítésére vonatkozólag. A házépítő vasutasok azt a biztosítékot elfogadható formában megadják. Ugyanis átalakulnak a vasutasok házépítő szövetkezeté, hogy a várossal jogilag tárgyalhassanak és így, mint testület, egyesült erővel adhassák meg a biztosítékot.⁴⁴

A város mintegy 300, átlagosan 400–500 négyszögöles építési telket jelölt ki, melyet örök-bérletbe adtak. A telkeken lehetőség nyílt a családok számára a konyhakertgazdálkodásra.

Az első házak felépítése és az utcák kialakítása Vasutas Házépítő Szövetkezet érdeme, amelynek élén Somogyi Károly elnök, főmozdonyvezető állt. Az 1922-ben megkezdődtek az építkezések. A Vasutas-telepi építkezésekről beszámoltak a korabeli szegedi újságok is. A Szegedi Friss Újság így számolt be a kezdetekről a „Vasutasok kertvárosa Szegeden” című cikkében: „A közalkalmazottak nemzeti szövetsége és a vasutasok a legnagyobb figyelemmel kísérik nemcsak Szegeden, de az egész Csonka-Magyarországon, hogy a szegedi vasutasokat Szeged város mennyiben fogja támogatni abban a törekvésükben, hogy vasutas-kertvárost létesítsen. Hisz érdeke a városnak, hogy a lakásínségen segítsen és sok, sok családot a fertőző bacilust termelő mostani szuterén, vizes lakásokból kiemeljen. Amikor Szeged a kulturális színvonalra ér és egyetemi várossá alakul át, akkor a legmesszemenőbb áldozatot kell meghoznia, hogy a vasutasok által kért területet építési célokra átadják. Háromszáz villaszerű két és háromszobás családi ház felépítése van tervbe véve, aminek felépítéséhez a MÁV igazgatósága és a Szegedi Üzletvezetőség a legmesszebbmenő támogatásban részesíti és segíti előmozdítani, hogy az építkezés már tavaszra megkezdődjön és öt év alatt befejezést nyerjen.”⁴⁵

A házépítések ideje alatt a többgyermekes családokra nehéz esztendőket vártak. Kezdet-

ben még kút sem volt, ivóvízért is a Rendező pályaudvarra kellett járni. Gyalogosan, kocsiút nélkül közlekedtek, a városközpontig tartó 5 km-es utat gyalog tették meg mind az iskolába, mind a hivatalokba és a piacra igyekvők. Legközelebb a vágóhídi (ma Pick Húskombinát, Szabadkai úti) villamos volt, majd 1927-ben megépült a település szélén (ma Kisvasút-sor) húzódó Szeged–Átrakó-Várostantya–Pusztamérges között közlekedő gazdasági kisvonal, amelynek a Vasutas-telepen is volt megállója. 1928-ban már mintegy 100 vasutas család élt itt.

Az utcákat a betelepülő, építkező vasutasok egykori szülőföldjeikről (Zenta, Pancsova, Titel, Versec, Mokrin, Palics, Vaskapu) nevezték el, valamint a vasutasságra utaló utcaneveket is találunk (Váltó utca, Sínpár, Kisvasút sor, Rendező tér). Az utcanevekre vonatkozóan Péter László *Szeged utcanevei* c. kiadványának telepre vonatkozó adataihoz Hegyi Ferenc számos kiegészítést jegyzett fel (ld. 20. kép) A korabeli házak többsége ma is áll, pl. a Rendező téren, a Vaskapu, Pancsovai, Zentai utcákban (ld. 1–7. képek).

A Vasutas-telep lakóit összetartás jellemezte, a telep létrehozásának, felvirágoztatásának magyarázata talán éppen abban rejlik, hogy a vasutasok – munkahelyük, munkájuk jellegéből eredően – megszokták a fegyelmet, a szervezettséget, és ennek előnyeit lakóhelyük kialakításában is kamatoztatni tudták. A telep vasutas hagyományait példázza Cs. Fodor József életműve, akinek szülei 1925-ben elsőként telepedtek le a Vasutas-telepen, a Pancsovai utcában építették föl házukat, ahonnan indulva – apja nyomdokain – ő is vasutas lett, majd tehetségét kibontakoztatva, a Vasutas Képzőművészeti Kör tagjaként amatőr festőként vált ismertté.

A sikeres építkezések eredményeként Szeged szép új kertvárossal bővült, amelyről a korabeli szegedi sajtó is beszámolt. A *Szegedi Új Nemzedék* című folyóirat a „*Hogyan teremtett egy új városrészt a MÁV Házépítő Szövetkezet*” című cikke kiemelkedik a helytörténet szempontjából, ugyanis a tudósító a helyszínen, az építkezés fő szervezőjével, Somogyi Károllyal (ld. 21. kép) készített interjút, így a részletes beszámoló során hitelesen rajzolódik ki a vasutasok kertvárosért tett sikeres erőfeszítése. „*Rövid néhány esztendő alatt több mint száz ház épült fel a Vasutas Telepen. Ha valamikor Szeged háború utáni történetét meg fogják írni, lehetetlen, hogy a krónikás kalaplevéve ne emlékezzék meg arról a néhány férfiúról, akik a Máv. Házépítő Szövetkezetet életre hívták. Meg fogja írni a történetíró, hogy ez a Szövetkezet állhatatos munkával, teljes odaadással olyan szociális problémát oldott meg, amelyet nagyon kevesen mások. Ámde nemcsak otthont adott a szövetkezet az embereknek, nem csak építkezési hitelt biztosított számukra, hanem egy rendelkezésre bocsátott területen olyan városrészt rendezett be, amely kertváros jellegénél fogva, idővel egyik legszebb része lesz Szegednek.*”

A Szegedi Új Nemzedék munkatársa a napokban látogatást tett a vasutas-telepen, amely gondosan megépített villáival, rendezett házsoraival, a rendező pályaudvar mögött terül el. Friss levegő és barátságos, szép házak köszöntik az érkezőt. Modern iskolaépület várja a tanév megnyitását. A kezdetleges utak között csakhamar rátalálunk Somogyi Károly főmozdonyvezető díszes villájára. Érdeklődésünkre a telep lakói elmondják, hogy Somogyi Károly volt a telep megteremtésének fő-fő mozgatója. S ma sem szűnik meg érte dolgozni. Somogyi főmozdonyvezető... a vasutas telep történetéről a következőket mondja el: – a Vasutas telep életrehívásakor az a gondolat vezérelt bennünket, hogy családunkat kiemeljük a vagonlakásokból, otthont, lakást teremtünk gyermekeinknek s a nagy szegénységben, melybe minket a trianoni béke taszított, intenzív kertgazdál-

kodást folytassunk. Ezt pedig csak úgy érhattük el, ha megfelelő nagyságú területet szerzünk magunknak. A föld megszerzése volt a legnehezebb feladtunk.

A telep megszerzésének történetét a következőképpen mondta el Somogyi főmozdonyvezető: – Küldöttséget toboroztunk tehát össze, s felkerestük a polgármester urat... Kértük, hogy a város tanácsa engedjen át a vasutas tisztviselők és más vasúti alkalmazottak részére 140 kat. hold területet házépítési célokra, örökbérletül, a Hattyas-, Balagidülő földjéből... Elmondottuk milyen roppant szegénységben és egészségtelen lakásokban élünk. Kertgazdasággal is foglalkoznunk kell, mert fizetésünk arra sem elég, hogy háztartásunkat kellőképpen ellássuk. A polgármester úr aggodalmát fejezte ki, s nem bízott abban, hogy kérésünket keresztül tudja vinni a közgyűlésen, mert ezt a földet az alsóvárosi gazdák bérelték. [...] Éreztük, hogy féluton nem szabad megállanunk. Felkerestük hát Hauser R. Sándor igazgató urat, aki a törvényhatósági bizottságnak is tagja, s kértük, vállalja el egy házépítő szövetkezet vezetését, s a közgyűlésen támogassa megkezdett akciónkat. ... Így az ő vezetése alatt megalakult a MÁV. Házépítő Szövetkezet 12 igazgatósági és 5 felügyelő bizottsági taggal. Ezt aztán a város el is fogadta kellő garanciának. A tárgyalások a várossal újból megindultak tehát és a közgyűlés 74 kat. hold földet szavazott meg örökbérlet gyanánt azzal a kikötéssel, hogy a szövetkezet tartozik ezt a területet házhelyekre, utcákra és közterekre felosztani, s az építkezést 2 éven belül megkezdeni. A tervezetet Jakabffy főmérnök úrral készítettük el. A 75 hold földből 221 házhely és 9 utca került ki. Az igazgatóság azonban csak 216 házhelyet osztott szét, 4 telket iskola és egyet megépítendő kultúrház céljaira hagytunk meg. Az építkezéseket roppant nehézségek között 1922 tavaszán kezdtük meg. ... Hálát adtunk az Istennek, amikor már ide eljutottunk... . Ebben az évben azonban csak 4 ház épült föl, s ma pedig, tessék széjjel nézni ház-ház mellett emelkedik... Azóta összesen 160 épületet emeltek a lakók, valamennyit 2–3–4 szobás lakással. Valamennyi megfelel a modern higiénia követelményeinek. Világos, szellős, egészséges. Mindegyikhez 3–4 mellékhelyiség tartozik... A Szövetkezet igazgatósága tervszerűen dolgozik Magyar építésszel karöltve, aki a tervezést végzi... Az utcáig senki sem építhet, minden ház előtt kertnek kell lennie. ... És végig tekint Somogyi Károly főmozdonyvezető a Vasutas Telepen, amelynek minden egyes házat valóban a földből látta kinőni. Amint beszél, büszke öntudattal tekint szét a Szövetkezet munkáján, a nyílegyenes utcákon, s a járó-kelő megelégedett embereken. Ime az akarat, a komoly elhatározás csaknem csodát terem. Több mint száz családnak van már békés otthona, egészséges levegője. Száz család gyermeke indul jó kedvvel, vidáman reggelenként iskolába, pedig ennek az otthonnak a megteremtése valóban kálváriajárás volt. Hála és elismerés azoknak, akik nem riadtak vissza az akadályoktól.⁴⁶

3. Gróf Klebelsberg Kuno telep 1928–1958

1928-tól a telep látványos fejlődésnek indult. Postahivatal, telefon, kisnyomású ártézikút is létesült a hozzátartozó vízhálózattal együtt, valamint két vegyesbolt nyílt. 1928. szeptember 19-én a Vasutas-telep küldöttsége Wéber József tanító és P. Schneider Vencel ferences plébános vezetésével Budapesten felkereste gróf Klebelsberg Kuno kultuszminisztert, Szeged országgyűlési képviselőjét, hogy járuljon hozzá ahhoz, hogy a telep

az ő nevét vegye fel, és egyben meghívták a szeptember 30-i telepavató és iskolaszenteselési ünnepségre, amelynek rendezője – a korabeli meghívó szerint – „A Szegedi Magyar Államvasuti Alkalmazottak Házépítő-Szövetkezete telepén megalakult Templom-bizottság”. (Az ünnepség korabeli meghívója: ld. 23. kép; az ünnepség: ld. 22. kép)

A telepavató és iskolaszenteselési ünnepen vette fel a telep gróf Klebelsberg Kuno nevét. Ebből az alkalomból a *Szegedi Uj Nemzedék*: „*Lélekemelő ünnepség keretében avatták fel a Klebelsberg-telepet*” címmel közölt cikket (ld. 24. kép). Az avatási ünnepségen a MÁV igazgatóságán kívül Somogyi Szilveszter, Szeged polgármestere és Aigner Károly főispán is jelen voltak. A cikkben többek között ez olvasható: „*A távollevő kultuszminiszter képviselőjében megjelent Aigner Károly dr. főispán találó összehasonlítást tett a telep fejlődése és Klebelsberg kultuszminiszter élete között, aki a legnagyobb szegénységben állott a magyar kultúra élére és néhány év alatt jóformán a semmiből virágzó és szép jövővel kecsegtető kultúrát teremtett az országban.*”⁷

1928. október 1-én nyitotta meg kapuit a négyosztályos Népiskola, amelynek első tanítói Wéber József és felesége Wéber Józsefné (szül. Brzobohaty Ilona) voltak, akik négy gyermekükkel költöztek a telepre Nagyzéksósról. (ld. 28., 29. kép) Az iskolai tanítólakásban eltöltött 1928–1934 közötti éveikről kiadványunk helytörténeti visszaemlékezései között olvasható harmadik fiuk, Wéber Mihály „*Új honfoglalás*” című írása, amely nagyszerűen eleveníti fel a telep közösségi életét, sajátos korabeli hangulatát. (ld. 30–31. kép) A Wéber házaspár és P. Schneider Vencel plébános (ld. 32. kép) kezdeményezésére a telep kulturális és vallási élete is megindult. Az elemi szintű oktatás mellett már az első tanévben népfőiskolai tanfolyam szervezésére is sor került. Erről a helyi sajtó a következőképpen számolt be a *Klebelsberg telepi népfőiskola eredményes magvetése* című cikkében: „*Vasárnap délután ünnepélyes keretek között zajlott le a gróf Klebelsberg Kuno-telepi népfőiskola záró ünnepélye. [...] a gróf Klebelsberg Kuno-telepi elemi népiskola felszentelése után, annak hivatása magaslatán álló tanítója, Wéber József a telep lakóival, élükön azok vezetőivel, Somogyi Károly főmozdonyvezetővel a népfőiskola megszervezésére kérte föl a Népművelési Bizottságot. A felmerült nehézségek leküzdése után 1928. november 4-én ünnepélyes keretek között megnyitották a tanfolyamot, melynek P. Schneider Vencel alsóvárosi plébános, Dvorcsák Piroska dr., Wéber József tanító, Kalmár Géza gazdasági iskolai igazgató, vitéz Máriaföldy Márton dr. reálgimnáziumi tanár, Hunyadi János dr. ügyész, Firbács Oszkár dr. reáliskolai tanár, Kamarás Imre kántor, Mandola Aladár dr. kir. Tanítóképző intézeti tanár és Firbács Nándor ny. igazgató voltak az előadói.*”⁸

1929. szeptember 1-én 46 kisgyermekkel kezdett működni a telepi óvoda (a mostani óvodai ebédlő és tornaterem), Lapping Rózsa óvónő vezetésével (ld. 11., 38. kép). Az óvodához óvónői lakás is tartozott (a mai orvosi rendelő helyén). 1929-től kezdődően minden vasárnap szentmisét tartottak az óvoda jelenlegi tornatermében, amelynek félköríves belső fala ma is utal az eredeti, kápolna funkcióra. (A kápolna egykori oltára: ld. 39. kép) A kápolna gondnokai Forrai Károly és Bogner Henrik voltak. A hitélet gyakorlására 1952-ig volt lehetőség, amikor politikai okok miatt, egészségügyi szabályokra hivatkozva a kommunista városvezetés megszüntette a vallási rendezvényeket.

1929-ben létesült a telep akkori bejáratánál (a Kamarási utca és a Pancsovai utca sarkán) a kis dombon emelt kereszt, amelyet 1929. június 13-án, Pádúai Szent Antal (a telep védőszentje) ünnepén P. Vénn Jakab ferences házfőnök szentelt fel. (ld. 33. kép)

1930-ban alakult meg a Herczeg Ferencről elnevezett Ifjúsági Egyesület Felhő Imre vezetésével. Összetartásukat, remek közösségi életüket jelzi, hogy névnapok alkalmával szerenáddal köszöntötték az ünnepelteket. Színjátészó csoportjuk sikerrel szerepelt a Szeged Alsóvárosi Egyházközség Kultúrházában és a szegedi Városi Színházban is (ld. 44–45. kép). Az Egyesület énekkara egyházi és más rendezvényeken is fellépett. (ld. 46. kép) Ezt a szervezetet is 1948-ban oszlatták fel hatósági rendelettel. Az elemi iskola tornacsapata Wéber József tanító úr vezetésével 1932 márciusában nagy sikert ért el Budapesten a Városi Színházban a Magyar Tornász Szövetség tornaünnepélyén, amelyről számos napilap, köztük a *Pesti Hírlap* 1932-es március 11-i száma is beszámolt: *„A napokban a magyar tornaszövetség olimpiai bemutatót rendezett a Városi Színházban [...] Nemcsak az olimpiai jelöltek mutatkoztak be, hanem a tornasport művelőinek minden csoportja szerephez jutott a bemutatón. [...] A szegedi gróf Klebelsberg telepi elemi iskola harminckét tanulója mutatkozott be. Tizenhat fiucska és tizenhat leányka. Derék mesterük, Wéber József igazgató-tanító hozta fel őket. És hogy nem egyszerű tornagyakorlatról van szó, hanem mély hatást keltő produkcióról, arra legjobb bizonyíték az, hogy a gyermekek szülei is jóformán mind feljöttek Szegedről...”* (ld. 36–37. kép)

A telep egykori pezsgő életét jelzi az is, hogy önálló sport klubbal rendelkeztek. A telepi fiatalokból Wéber igazgató úr focicsapatot is szervezett, a focipálya a tanítói kiskerteknél volt (a telepen kívül, a mai Palics közt követő részen), ahol focimeccseket is szerveztek. (ld. 47. kép) A szegedi Friss Újság is beszámolt klubuk alapításáról: *„A gróf Klebelsbergtelepi sportkedvelő lakosság vasárnap megalakította a gróf Klebelsbergtelepi Atlétikai Clubot. Az alakuló ülésen kb. százan vettek részt. A szervezőbizottság nevében Szegő József nyitotta meg az ülést. Az alapszabály letárgyalása után következett az első tisztikar és a választmány megválasztása. Megválasztották fővédnöknek gróf Klebelsberg Kunónét. Védnöknek Hauser Rezső Sándort, díszelnöknek dr. Szilágyi Ferencet. Elnöknek Petrik Antalt, ügyvezető elnöknek Szegő Józsefet, alelnöknek Kurusai Lajost és Várnai Nándort, ügyésznek Kiss Imre dr-t, és Hernádi Mihály dr-t, intézőnek Bite Vincét, főtitkárnak Bózsó Jánost, titkárnak Felhő Józsefet, jegyzőnek ifj. Somogyi Károlyt és Paku Józsefet, főpénztárnoknak Erte Ignácot, ellenőrnek Trényi Bálintot és Horváth Ernőt, trénernek Bite Vincét.”*⁴⁹

Klebelsberg-telep fejlődéséért az 1930-as években rendkívül sokat tett a Wéber tanító házaspár és P. Schneider Vencel ferences házfőnök, aki 1923–1947 között a telep lelkipásztora volt. Gróf Klebelsberg Kuno, vallási- és közoktatásügyi miniszterként, valamint Szeged országgyűlési képviselőjeként figyelemmel kísérte a telep fejlődését. Az utcák fásítási akciójában a miniszter minden családnak három gyümölcsfát ajándékozott. A Klebelsberg-telepre látogató kultuszminisztert a telep lakói nagy szeretettel fogadták, a tanító házaspár kislánya, Wéber Margit (akit a telepi gyerekek „tanító Mancikának” neveztek) virágcsokorral fogadta, mikor a tanítói lakásban fogadták. A fonott karosszéket, amelyben Klebelsberg Kuno ült, nagy tisztelet övezte, büszkén mutatták vendégeiknek, nagy megtiszteltetés volt a „Klebelsberg-székre” ülni. Szeged, benne a telep és Klebelsberg kapcsolatára utal Zombori István történész, a Fekete Ház igazgatója is: *„Klebelsberg nem véletlenül szeretett bele Szegedbe! Eredetileg ugye semmi köze nem volt a városhoz, de amikor a fővárosban akarta az elképzeléseit véghezvinni, a pestiek lefitymálták. Ugyanakkor Debrecen, de főleg Szeged a keblére ölelte: a város és a miniszter el voltak ragadtatva egymástól. Klebelsberg Szegeden és Szeged környékén mindig*

szívesen tett eleget mindenféle meghívásnak. Tudjuk, hogy az akkori városban a Hattyas-telep egy 1000–1500 lakosú kis vasutastelep volt. Erre a kis telepre például Klebelsberg kultuszminiszterként, a kormány második embereként mind az óvoda, mind a harangláb (!) avatására ellátogatott.”¹⁰ (ld. 26. kép)

3.1. Az 1929-ben alakult gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör tevékenysége

Az 1929. december 8-án megalakult a gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör, amelynek szervezésében jelentős részt vállalt a telepi iskola igazgató-tanítója, Wéber József és a vezető óvónő, Lapping Rózsa. Az alakuló ülést az iskolában tartották, az alapszabályt Dr. Hunyadi János alsóvárosi ügyvéd közreműködésével alkották meg. Az alapszabály szerint az egyesület célja: *„A tagok művelődésének terjesztése, hírlapok, irodalmi színvonalon álló könyvtárak létesítése, kultúrelőadások megtartása. Az egyesület hivatalos működésében országos politikával és erre vonatkozó kérdésekkel nem foglalkozik. Az egyesület csakis Szeged városi, illetve a telepen lévő gazdasági kérdésekkel foglalkozhat és minden tevékenységével a Nemzeti eszme szolgálatában kell állania. Az egyesület céljai sohasem lehetnek haza, vagy nemzet ellenesek.”*

A Kör tisztségviselői a megalakuláskor:

Örökös díszelnök: gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter

Tiszteletbeli elnök: dr. Weress Gábor MÁV üzletigazgató

Örökös dísztag: Hauser Rezső Sándor kir. Főigazgató

Dísztagok: Petrik Antal ny. pénzügyi tanácsos, Péter Schneider Vencel alsóvárosi plébános

Elnök: Somogyi Károly MÁV főmozdonyvezető

Alelnökök. Huszta Béla MÁV s.tiszt, Hódi János MÁV altiszt

Igazgató: Tóth Andor János MÁV s.tiszt

Ügyész: dr. Hunyadi János ügyvéd

Jegyzők: Felhó Imre MÁV s.tiszt

Térem Mihály MÁV s.tiszt

Ellenőr: Gál András nyugalmazott MÁV altiszt

Pénztáros: Ertl Ignác nyugalmazott MÁV s.tiszt

Könyvtáros: Horváth Ernő MÁV s.tiszt

Zászlótartók: Borsós Mihály MÁV altiszt, Molnár János MÁV altiszt.

A későbbiek folyamán az elnöki tisztséget 1930–1935 között Wéber József igazgató tanító; 1935–1937 Szarka György üzemi s.tiszt; 1937–1939 Kovács Zoltán tanító; 1939–1945 Szarka György üzemi s.tiszt töltötte be. A Polgári Kör igazgatói tiszttét Rózsa István látta el. (ld. 41. kép: a gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör tisztikara és választmánya 1931–1935 között; 1936-os tablókép). A Polgári Kör székháza (jelenleg az Óbébai utcai Hársfa kocsmá, ld. 14. kép) a Holt-Tisza partján épült fel lakossági összefogással: minden család lehetőségei szerint 20–100 pengővel járult hozzá a közösségi létesítmény felépítéséhez. A székház kultúrterme és vendéglője a lakosság művelődési és szórakozó központja lett.

A Polgári Kör zászlója a kör törekvéseire, a településre és névadójára egyaránt utal. (ld. 42–43. kép) Méretei: 132 x 104 cm. Az egyik oldalon a magyar címer mellett, középen a MÁV szárnyas kereke fölött hármás halmon álló kettőskereszt látható, előtte ferences öltözetben a telep védőszentje, Páduai Szent Antal,¹¹ jobbjaiban lilium, bal karján a gyermek Jézus. Alakját jobbról tölgy-, balról babér ág övezi, alatta kalapács és toll látható. A felirat:

„GRÓF KLEBELSBERG KUNÓ TELEPI POLGÁRI KÖR”

A MÁV-kerék alatti évszám: 1929. A zászló másik oldalának központjában a Klebelsberg-címer látható, amelyet a klebelsbergi kultúrpolitikai törekvéseket summázó jelmondat övez:

„MUNKA ÉS TUDÁS: AZ ÚJ FELTÁMADÁS”.

Az eredeti zászló a szegedi Móra Ferenc Múzeum zászló-gyűjteményének részét képezi, ma az Ópusztaszeri Nemzeti Park iskolatörténeti kiállításán látható.

3.2. Az 1929-es harangláb

1929. június 9-én felszentelték a Szent Imre téren (ma Rendező tér) felállított haranglábát és a két harangot. (ld. 49. kép) Az első, székely stílusban elkészült harangláb tervezője és építési irányítója Wéber József igazgató, valamint P. Schneider Vencel ferences atya voltak.

A mélyebb zengésű, időpont-jelző harang a város adománya, a kisebb, magasabb zengésű harang a lakosok adományaiból készült el. A felszentelési ünnepséget dr. Glattfelder Gyula Csanádi püspök vezette és jelen volt gróf Klebelsberg Kuno felesége is, mint „haranganya”.¹²

A nagyobbik harang 178 kg, felirata a következő:

*SZEGED
„SZABAD KIRÁLYI VÁROS” AJÁNDÉKA 1929
CSODATÉVŐ SZENT ANTAL KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK!
(középpütt Páduai Szent Antalt, a település védőszentjét ábrázoló öntvény)
Öntötte: Szlezák László harangöntő,
Magyarország aranykoszorús mestere, Budapesten*

A harang felső részén osztott gyöngydíszítés fut körbe, alatta angyalfejes koszorú. Az alsó díszítés körül vadvirág koszorús gyöngyfűzéken, a virágcsokrok közötti hézagban országalmát markoló turul látható, csőrében babérs koszorú.

A kisebbik, 97 kg-os lélekarhang a telep lakosainak adományából készült, a harangyainak tisztését gróf Klebelsberg Kunoné Botka Sarolta vállalta el. Oldalán a következő felirat olvasható:

*„Igaz szívek hő imáját felviszem az égbe” Mária Sarolta
Isten anyjának és gróf Klebelsberg Kunoné védőszentjének tiszteletére
a gr. Klebelsberg telepi lakosság áldozatkészségéből. 1929.*

*Öntötte: Szlezák László harangöntő,
Magyarország aranykoszorús mestere, Budapesten*

A harang másik felén: MÁV szárnyaskerek, felette a Szent Korona. Alatta: „Isten áldd meg a magyart” felirat olvasható. A szövegek és a gyöngyfűzér között a Patrona Hungariae (a Magyarországot védelmező Szűzanya) látható a gyermek Jézussal és angyalokkal.

3.3. A gróf Klebelsberg Kuno-telepi partfürdő

A telep fejlődésének fontos eseménye volt 1932 júliusában a fürdőhely létesítése a Klebelsberg-telepi Polgári Kör székháza (a jelenlegi Hársfa söröző) udvarán és vízpartján. A fürdőtelep építési terve és a munka irányítása Echling János állami vízmester, telepi lakos nevéhez kötődött. Szarka György, a Polgári Kör akkori alelnöke szervezőmunkájával és a telepi lakosok anyagi támogatásukkal, munkájukkal egyaránt hozzájárultak a közösségi létesítmény elkészültéhez.

A Holt-Tisza partján bérelhető kabinok sora, stégek, a kisgyermekeknek biztonságot nyújtó kosár, csónak kikötő, teke és turulpálya épült. A partfürdő kedvelt szórakozóhellyé vált, ahová a belvárosból is sokan kijártak; még úszásoktatást is szerveztek. A strand udvarán egy óriási cseresznyefa állt, alatta padokkal, amelyek kellemes pihenőhelyet biztosítottak. (ld. 48., 50–52. kép)

A *Szegedi Uj Nemzedék* így tudósított a fürdő megnyitási ünnepségéről: *„A gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör a telepi lakosság céltudatos támogatásával a telep mellett elhúzódó Holt-Tisza partján egy szerény méretű, de jól berendezett partfürdőt létesített. A felső teraszon büffé és tekepálya, az alsón az öltöző fülkék, tornaeszközök és homokfürdő vannak elhelyezve. A smaragzöld tiszta vizen az uszni nem tudók részére megfelelő kosárfürdő áll rendelkezésre, míg a part mentén a csolnakkikötő talál elhelyezést. A szembeni oldalon a lankásan emelkedő gyümölcsösökkel díszlő Tompa-sziget nyújt lelket gyönyörködtető kilátást.”*¹³

A partfürdő 1967-ig működött, a strandot a Holt-Tiszába vezetett szennyvíz tette tönkre az 1960-as évek második felében.

3.4. Az 1933-as Klebelsberg emléktábla

1932. október 11-én hunyt el gróf Klebelsberg Kuno. Hamvait a szegedi Fogadalmi templom altemplomában helyezték örök nyugalomra. A síra a telep küldöttsége is koszorút helyezett el, a következő felirattal: *„Patrónusunk már Isten veled, nyugodjál békében!”*

A gyász és az életmű iránti tisztelet jegyében 1933. október 8-án Klebelsberg-emléktáblát avattak a Klebelsberg-telepi óvodánál. Az ünnepségen a néhai kultuszminiszter öz-

vegye is jelen volt, az ünnepi beszédet Kiss Károly kormánytanácsos mondta el. A falra helyezett 60 x 100 cm-es márványlapból álló emléktáblát Lapping Rózsa óvónő készítette. Az egykori emléktáblán, amely Hecks Ödön alkotása, gróf Klebelsberg bronz portréja alatt a következő felirat volt olvasható:

GRÓF KLEBELSBERG KUNO Dr.
M. KIR. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER,
A MAGYAR NEMZETNEVELÉS NAGY APOSTOLÁNAK,
ÓVODÁNK ALAPÍTÓJÁNAK
ÁLDOTT EMLÉKÉRE ÉS HÁLÁJA JELÉÜL EMELTETTE:
LAPPING RÓZSA ÓVÓNŐ.
1933. október 8.

Szegedi Új Nemzedék a következőképpen emlékezett meg az eseményről a „Bensőséges ünnepség keretében leplezték le vasárnap a Klebelsberg-emlékművet” című cikkében: „Megható, bensőséges ünnepség keretében leplezték le vasárnap délelőtt a Klebelsberg-telepi óvoda falában elhelyezett Klebelsberg emlékművet. Az ünnepség délelőtt kilenc órakor ünnepélyes szentmisével kezdődött, amelyet P. Vénn Jakab alsóvárosi házfőnök celebrált. A szentmise alatt a Klebelsberg-telepi egyházi énekkar adott elő énekszámokat. Szentmise után az óvodánál megkezdődött a leleplezési ünnepség, amelyen részt vett a telep lakossága teljes számban, de ott volt a nagy alkotó kultuszminiszter özvegye, Somogyi Szilveszter dr. polgármester és nejének kísértében, Kiss Károly kormánytanácsos tanfelügyelő, Eördögh Béla, Nagy Sándor dr., és Horváth József dr. tanfelügyelők, Pávó Ferenc dr. városi tanácsnok, Pálffy György dr. dr. városi aljegyző, Szelles Ilona az óvodák igazgatónője és még számosan az elhunyt nagy államférfiú tisztelői közül. [...] Wéber József igazgató-tanító a Klebelsberg-telepi Polgári Kör elnöke a kör és a telep egész lakosságának koszorúját helyezte el, s röviden megemlékezett a telep patronusának telepi látogatásairól. Wolgárd Ferenc az ifjúság nevében koszorúzta meg szép beszéd keretében az emléktáblát.

Az emléktáblát Lapping Rózsa óvónő készítette hálából a nagy miniszter iránt, mert őt óvónővé kinevezte. Az emléktábla, mely Hecks művész alkotása, 1 méter hosszú és 60 cm széles márványlap, közepén Klebelsberg Kuno gróf bronzplakettjével.”¹⁴ (ld. 40. kép). A márvány emléktáblát ismeretlenek 1944-ben tönkretették, összetörve a Holt-Tiszába dobták.

4. Klebelsberg-telep 1945 után

Az 1920-tól kiosztott házhelyek eredetileg városi bérföldek („örökbérletek”) voltak, melyek 1946-ban, a földosztások időszakában megvételi ár ellenében az építő családok tulajdonába mentek át. 1952-től Keszleri Erzsébet tanítónő állt a helyi tagiskola élén, aki egyben a kulturális élet szervezését is vállalta. Keszleri Erzsébet 1933 óta tanított az iskolában és 1944-ig a hitoktatást is ő vezette. Az értékek átmentésén fáradozott a nehéz történelmi időszakban is (ld. 54. kép). Papp László szintén éveken át tanított a telepi iskolában (ld. 53. kép).

A kommunista diktatúra kezdetén, az országos politikai helyzetből következően, az egyesületi élet rendeletileg történő felszámolásának keretében a gróf Klebelsberg Kunó-telepi Polgári Kör is megszüntette tevékenységét. A Polgári Kör székházát a helyi Nőtanács használta 1946–1965 között, majd a fenntartási gondok miatt a 605 □ öl területtel együtt, alacsony áron eladták az ÁFÉSZ-nek. Az eladási árból létesítették 1965-ben az óvodával egy épületben lévő óvónői lakásból az orvosi rendelőt.

5. Hattyas-telep – 1958–1991

1958-tól Hattyas-telep lett a városrész hivatalos elnevezése. Ez a névváltoztatás a két világháború közti korszak egyöntetű negatív megítélésének nyomán a klebelsbergi kultúrpolitikai eredmények letagadásának és a Klebelsberg-tisztelet felszámolásának szocializmus kori szándékát jelezte.

5.1. Infrastrukturális fejlesztések

A szegedi infrastruktúra fejlesztés keretében 1955 áprilisában érkezett meg az első menetrend szerinti buszjárat Klebelsberg-telepre. 1963-tól megkezdték a busz útvonalán a szilárd burkolást. 1970-ben nyílt meg az óvoda épületében (az egykori óvónői lakásból átalakított) orvosi rendelő. A '70-es és '80-as években az infrastrukturális fejlesztések folytatódtak: 1970-ben a vízvezeték, 1983–84-ben pedig a gázvezeték átadására került sor.

1980-ban az eredeti, a volt Szt. Imre téri 1929-es haranglábát a Rendező téren átvezető gyálai út nyomvonal-módosítása miatt le kellett bontani. A jelenlegi helyre teljesen új, de az eredeti építmény formáit követő faszerkezet készült, amelyet 1980. augusztus 20-án adtak át.

Egyházi, állami támogatással és a helyi lakosok segítségével készült el az új Harangláb, amelynek fő építői Guti István, Guti Ferenc és Csonka József voltak, akik a '70-es, 80-as években sokat munkálkodtak a telep érdekében (ld. 60–65. kép). A munkálatokban számos segítő nyújtott önzetlen segítséget, köztük Hegyi Ferenc, Szélpál József, Csonka András, Nagy Lajos, Papp József, Vecsernyés István, Körmöczy István. A haranglábra helyezik az elhunytakról szóló gyászjelentést, augusztus 20-án kenyeret, búzakalászt, valamint a magyar zászlót helyezik ki rá, karácsonykor pedig feldíszített karácsonyfa ékesíti (az 1980-as évek óta, Hegyi Ferenc és Pap Sándor kezdeményezésére).

1981-ben épült fel a faház, amelynek elkészültében jelentős segítséget nyújtott Pap Sándor, a Hazafias Népfront telepi képviselőjeként és a társadalmi munka szervezőjeként. A *Délmagyarország „Új iskola, kibővített régi”* című cikke így számol be erről: *„...a hattyastelepi iskola udvarán a Hazafias Népfront területi bizottságának kezdeményezésére készült el az az 50 négyzetméteres alapterületű épület, ahol gyakorlati foglalkozásokat tartanak majd, s a napközisek is itt találnak új otthonra. A létesítmény, amely a Szegedi Vízművek és Fürdők, a Prometheus Tüzeléstechnikai Vállalat, valamint az NKfV szocialista brigádjainak és a tanulók szüleinek munkájával készült el, s Hattyas-telepen egyben művelődési célokat szolgál majd: különböző kulturális rendezvények színhelye is lesz.”¹⁵*

Ekkor vezették be a vizet és a gázt a főépületbe, négy tantermet alakítottak ki és külön tornatermet létesítettek a melléképületben. 1950-ben a városi Somogyi Könyvtár fiókkönyvtárat létesített az iskolában. Az iskolában lévő könyvtár számára az iskola mellett 1992-ben külön épület létesült, amely a Somogyi Könyvtár fiókkönyvtára, délutáni nyitva tartással áll a lakosság rendelkezésére. (ld. 13. kép)

A Szeged Városi Közlekedési osztály 1985-től a háztelkek közötti új utcák megnyitását rendelte el, amelynek eredményeként a Harangláb, Kece, Mozdony (ld. 8. kép) és Szigony utcák felkerültek Szeged térképére és sok új házzal szépült, új lakosokkal bővült a telep.

5.2. A helyi oktatási intézmények fejlesztése és a közösségi élet

Az óvoda gyermeklétszáma az újonnan beköltöző családokkal egyenes arányban növekedett, szűkösnek bizonyult az egyetlen terem az 1980-as évek elejére. Barna Lajosné Olga vezető óvónő 1969-től kezdődően, 23 éven keresztül dolgozott a telepen (ld. 57–58. kép). Az új, emeletes óvodaépület négy tágas csoportszobával 4.000.000 Ft-ból (Dobi Ferenc országgyűlési képviselő támogatásával) és széleskörű társadalmi munkával készült el 1983-ban, amelyről az építkezés fő szervezője, Barnáné Olga óvónő pontos dokumentációt készített (*Napló az 1980–1989 közötti időszak óvodai társadalmi munkáiról – Barna Lajosné közlése*). A Pető Intézet mozgássérült gyermekek számára kidolgozott terápiáját Szegeden itt alkalmazták elsőként: *„A szegedi mozgássérült kisgyerekek Pető-intézete a hattastelepi óvoda, ahol pillanatnyilag a 12 tagú speciális csoport mozgástanítását három konduktor végzi, a beszédjavítással pedig egy logopédus foglalkozik.”* – írja a *Dél-magyarország* tudósítója.¹⁶ (ld. 59. kép) Az óvoda vezetője 1992 óta Mészáros Jánosné (ld. 12. kép). Az óvoda négy csoportos, ebből az egyikben Szegeden egyedülálló módon sajátos nevelési igényű, halmozottan sérült gyermekek konduktív, gyógypedagógiai ellátása folyik. A 2006/2007. nevelési évben összesen 84 gyermek járt az intézménybe. A gyermekközpontú nevelés és a színvonalas óvopedagógusi munka bizonyítéka, hogy a Klebelsberg-telepi óvodába a helyi gyermekeken túl a városból is járnak óvodások (ld. 113. kép).

Az Alsóvárosi Általános Iskolához tartozó Klebelsberg-telepi tagiskolában az iskola-vezetői feladatokat 1979-ig Balogné Ferencné, Judit tanítónő, telepi lakos látta el (ld. 55. kép). A felszabadult tanítói lakást átalakítva ekkor vezették be a bontott osztály-csoportokat az addigi összevont 1-2., és 3-4. osztály helyett, valamint megszervezték a délutáni napközi csoportot is.

Az iskolaépületben konyha és ebédlő is létesült. 1978-tól Mártáné Nagy Katalin (ld. 69. kép) és Boróczyné Vörös Ildikó sok éven át látta el a tanítónői feladatokat magas színvonalon. Az ekkor megszűnő Gyálaréti iskolából is sok gyermek járt ide, az alsó tagozatos osztályokba. Sashegyi Tiborné tanítónő 1979–2005 között töltötte be tagiskola vezetői feladatokat (ld. 75., 112. kép.). Az oktató- és nevelő munka mellett a telep helytörténetére, hagyományaira, a Klebelsberg-tiszteletre vonatkozó programok, gyűjtemények, sikeres környezetvédelmi akciók kötődnek a nevéhez.

1965 és 1989 között a Hazafias Népfront helyi szervezete és a helyi tanácsstag látta el a telep vezetésének feladatát. Elsősorban az állami és társadalmi ünnepek helyi ren-

dezvényei, valamint a haranglábnál karácsonyfa állítása tartozott a társadalmi feladataik közé, de tevékenyen részt vettek a telep fejlesztésében, társadalmi munkák szervezésében (pl. faház építés, gyalogátkelőhely engedélyeztetése, gázvezeték építésének szervezése). A Klebelsberg-telepi Hazafias Népfront szervezetét 1965-ben Barna Lajosné óvónő alakította meg a helyi lakosokból, titkáráként Szélpál József, Boróczyné Vörös Ildikó, majd Kövecss Ferenc tevékenykedett.

A helyi (a Népfront keretében működő) Nőbizottság mintegy 40 fővel 1965-től működött Boróczyné Vörös Ildikó vezetésével. 1965-től a rendszerváltozásig a Nőbizottság feladata volt a telep kulturális rendezvényeinek szervezése. Számos, nőket érintő programot szerveztek (pl. a Városi Vöröskereszttel kapcsolatot teremtve dr. Maroffka nőgyógyász előadását, dr. Farkasinszky Teréz gyermek-pszichológiai előadásait, „Etká-jóga”, valamint kozmetikai előadásokat Szöllősyné Pósa Gizella és munkatársa jóvoltából). Ekkor rendezték meg az első „Idősek napj” programokat, az iskola tanulóinak közreműködésével. Zenés ifjúsági estek, tábortüzek, a Zenekonzervatórium tanulóinak hangversenye jelezték az egykori Klebelsberg-telephez méltó közösségi életet idéző „hattyasi” törekvéseket – a korabeli rendszer adta lehetőségek, keretek között.¹⁷

1979-ben felújították Pancsovai utca elejét, 1929-ben készített keresztet. A munkálatok fő szervezője Hegyi Ferenc nyugalmazott MÁV főellenőr volt. A lakosok közül sokan pénzügyi adománnyal és munkájukkal járultak hozzá az új kereszt felállításához, kimagasló segítséget nyújtott Guti István, Guti Ferenc, Csonka József, Bozóki Mihály, Zsótér József, valamint többek között a Selmeczi család is. Farkas József sekrestyés 10 fenyőfát és 20 tuját adományozott a kereszt körüli tér parkosításához. A felszentelő misét Udvardi László Szeged-Csanádi megyéspüspök tartotta 1979. június 13-án. 1989. június 10-én, a kereszt állításának 60 éves évfordulóján főpásztori hálaadó szentmisét tartottak, amelyet Dr. Gyulay Endre Szeged-Csanádi megyéspüspök celebrált. (ld. 66. kép)

1989 után, a rendszerváltozást követően a gazdaságban és a mindennapi életben is számos változás történt. A politikai átalakulásnak köszönhetően ismét lehetőség nyílt a civil egyesületek szerveződésére is. Az egykori telepi közösségi élet feltámasztása jegyében 1990. szeptember 9-én megalakult a Hattyas-telepi Polgári Kör (ld. 70. kép), amelyről a *Délmagyarország* is közölt egy rövid cikket. E szerint a Kör célja: *„a telep lakossága összetartásának erősítése, az ifjúság hazafias szellemű összefogása, társadalmi munkák szervezése és a telep életszínvonalának emelése. A kör elnökévé Rózsa Lászlót választották.”*¹⁸

A Kör törekvése az egykori, Óbélai utcai székház (jelenleg Hársfa kocsmá) visszaigénylésére sikertelen maradt; a kör helyiség hiányában felfüggesztette működését, kezdeményezésük nem járt sikerrel. 1990-től 12 esztendőn keresztül Papp Zoltán látta el az önkormányzati képviselői feladatokat a Szeged 15. választókerületben, így egyben telepünk képviselőjében is ő járt el. Az 1990-es évek legnagyobb horderejű infrastrukturális beruházása, a Klebelsberg-telepi csatornázás az ő képviselőségéhez kötődik.

6. Klebelsberg-telep 1992-től

A telep egykori nevének visszaállításáért Hegyi Ferenc 420 aláírással ellátott kérelmet terjesztett be a Szeged Megyei Város Polgármesteri Hivatalának Igazgatási Osztályára

1991. április 16-i keltezéssel. Az 1992. júliusi önkormányzati ülés – a rendszerváltást követő közterület elnevezéseket érintő változtatásainak tárgyalásakor – a Klebelsberg-telep elnevezés mellett döntött.

6.1. Az 1992-es Klebelsberg-emléktábla

Az 1992. október 10-i ünnepélyes avatás óta ismét Klebelsberg-emléktábla díszíti az óvoda falát. (ld. 71–74. kép) A tábla Hegyi Ferenc kitaró és áldozatos szervezésének köszönhetően a lakosság és számos egyházi, állami szervezet anyagi támogatásával készült el.

Az emléktáblán Kalmár Márton szobrászművész bronz Klebelsberg portréja látható, a tábla felirata:

GRÓF KLEBELSBERG KUNO 1875 – 1932
KULTUSZMINISZTER,
TELEPÜLÉSÜNK APOSTOLÁNAK EMLÉKÉRE
HALÁLÁNAK 60. ÉVFORDULÓJÁN
ÁLLÍTTATTA A TELEPÜLÉS LAKOSSÁGA

Az avatáson *Surján László* népjóléti és egészségügyi miniszter mondott emlékbeszédet, a lakosság nevében Hegyi Ferenc helyezte el a koszorút az emléktábla alá. A Klebelsberg-tábla avatásáról a *Délmagyarország* tudósított: „*Surján László népjóléti miniszter viszont a közoktatás múlhatatlan, szükségességére utalt szombaton délután Klebelsberg-telepen, midőn az óvoda falán leleplezte Kalmár Márton szobrászművész Klebelsberg Kuno bronzdomborítását.*

Nem mindennapi ünnepet jelentett a település lakóinak a miniszter jelenléte, akit elkísért Ványai Éva alpolgármesternő is. Köztudott, hogy a telepet 1928. szeptember 30-án nevezték el az egykori kultuszminiszterről, 1950 óta Hattyas. Most visszakapta eredeti nevét a telep, méghozzá Hegyi Ferenc, dr. Bartha István jogász, Rózsa László, Török Tivadar jóvoltából, akik szorgalmazták a telepiek összefogását és az emléktábla anyagi támogatását. Sőt: a múlt időt fejezte ki képein Cs. Fodor József amatőrfestő is, akinek az iskolában nyílt tárlata az esemény alkalmából.

Juhász Gyula: Himnusz az emberhez című versének elhangzása után Surján László lépett a mikrofonhoz. A kormány nevében is tiszteletét fejezte ki Klebelsberg emlékének, majd arról beszélt, hogy a Vallás- és közoktatási miniszter legfőbb elve az volt, hogy nem a kard, hanem a kultúra teheti csak naggyá a nemzetet. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a kultúra nem privilégium, nem a kiemelkedő tudásúaké, hanem az egész országot, az ország minden tagját kell, hogy szolgálja. Ez pedig csak úgy érhető el, ha iskolákat építünk. Pontosan ötezer iskolát épített Klebelsberg, az ő iskolái nélkül ugyan hol lenne napjaink Magyarországá!?”¹⁹

Az óvodai emléktábla-avatás a gróf Klebelsberg Kuno halálának 60. évfordulójára rendezett szegedi ünneppsorozatba illeszkedett (ld. a rendezvény meghívója: 72. kép).

Az emléktábla megkoszorúzásával egybekötött Klebelsberg emlékünnepekre 1992 óta minden évben sor kerül az iskola, az óvoda és a helyi egyesület szervezésében. Az ün-

nepségek visszatérő vendége Klebelsberg Éva, a gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány elnöke, akivel jó kapcsolatot épített ki a telep képvisellete, az évenkénti Klebelsberg-megemlékezéseket és egyéb rendezvényeinket gyakran megtisztelti jelenlétével. (ld. 75., 101. kép)

6.2. Az 1999-ben alakult

Klebelsberg-telepi Polgári Kör működése

1999. január 21-én az iskola faházában újjáalakult a Klebelsberg-telepi Polgári Kör, melynek szervezésébe a fiatalabb (az 1980-as évek végén a telepre költöző) korosztály is bekapcsolódott. A hagyományok ápolásán túl a jelenkori feladatok és kihívások megoldása is az alapvető célkitűzések közé került. A politikamentesen működő civil egyesület Klebelsberg-telep fejlesztését tekinti legfőbb céljának, amelynek érdekében együttműködik a mindenkori önkormányzati képviselővel, valamint a telepi intézményvezetőkkel: a tagiskola vezetővel és az óvoda vezetővel. A Kör elnöki tisztét 1999–2003 között Barna Péter; 2003-ban Cserép István látta el, 2004-től pedig Herceg Árpád.

A Klebelsberg-telepi Polgári Kör első, 1999 januárjában megválasztott vezetősége:

Barna Péter (elnök), Jávorszky Iván (alelnök)
Cserép István (titkár)
Nagy Czirók Emőke, Gáspár Ferenc (vezetőségi tagok)

A 2004-től működő vezetőség:
Herceg Árpád (elnök)
Gerencsérné dr. Újvári Edit (titkár)
Gáspár Ferencné, Nagy Czirók Emőke (vezetőségi tagok)
Terjék Csabáné (pénztáros)

A 2007-től működő vezetőség (ld. 125. kép):
Herceg Árpád (elnök)
Nagy Czirók Emőke (titkár)
Vassné Németh Katalin, Vető Zsuzsa (vezetőségi tagok)
Terjék Csabáné (pénztáros)

A természetvédelmet az illegális szemétlerek felszámolásával, évi kétszeri köztéri takarítási akcióval (ld. 77., 78., 104., 105. kép), a szelektív hulladékgyűjtés propagálásával, valamint a Holt-Tisza rehabilitáció ügyének felkarolásával képviseli a Kör. (ld. lentebb)

A helyi egyesület fontos törekvése az, hogy Klebelsberg-telepen létesüljön közösségi ház (művelődésszervező szakember vezetésével), amely fellendíthetné a közösségi életet, a nyugdíjasklub működését is megkönnyítené, valamint a fiatalok számára is klub-foglalkozások színteréül szolgálhatna.

1999 februárja óta a Polgári Kör kiadja a *Hírharang* c. havonként megjelenő lapot, amely az egyesület munkájáról, közérdekű hírekről, programokról ad tájékoztatást, valamint teret biztosít a helyi vállalkozók hirdetéseinek is; a lapot Gerencsérné Újvári Edit

szerkeszti, a terjesztést egyesületi tagok vállalták (az 1. *Hírharang* ld. 76. kép). A megjelent helyi újságok és az aktuális *Hírharang* szám elérhető az egyesület honlapján: www.klebelsberg-egyesulet.hu.

Ugyancsak 1999-ben az egyesület megszervezte az első, hagyományteremtő Klebelsberg-telepi Majális a Rendező téren, melynek fő szervezője Cserép István volt. (ld. 79. kép) A későbbi majálisok fő szervezését Megyesi Attila vállalta el, a rendezvények önkormányzati támogatással valósultak meg.

A Harangláb automata harangozó szerkezete 1999. júniusa óta működik, amelynek beszerelése Barna Péter nevéhez kötődik. A harangláb 1999. májusi, társadalmi munkában történő újrafestését is ő szervezte, amelyhez Papp Zoltán önkormányzati képviselő biztosította a munkaanyagot. 1999. június 20-án, ünnepi mise keretében adták át a felújított harangláb automata harangozó szerkezetét, a misét az Alsóvárosi Ferences rend plébánosa, Achilles atya celebrálta, a Klebelsberg-telepi Polgári Kör részéről Barna Péter elnök mondott ünnepi beszédet.

A kör tevékenységéről az első elnök, Barna Péter így írt a városháza dísztermében 2002. október 11-én rendezett Klebelsberg-émlékülésre készült – a telep történetét és hagyományait ismertető – beszédében, amely a *Szeged* című folyóiratban jelent meg: „A Polgári Kör ismételt szervezése 1998 őszén kezdődött, melynek eredményeként 1999. január 21-én 50 alapító taggal megalakultunk. Céljaink majdnem mindenben meggyeznek az elődeink által leírtakkal, de mi nagyobb hangsúlyt helyezünk a környezetvédelemre. Már az alakulás évében megkezdtük az illegális szemétkerakó helyek felderítését, felszámolását, azóta minden tavasszal és ősszel nagytakarítást tartunk. Rögtön a megalakulást követően, 1999 februárjától megjelentettük a *Hírharang* c. havi lapunk első számát. Megszerveztük a már hagyománnyá vált Majális a Rendező téren. A Kör döntése alapján a telep védőszentjének, Páduai Szt. Antalnak emléknapját a telep napjává nyilvánítottuk.”²⁰

1999. június 13-án, a telep egykori hagyományai nyomán, Páduai Szent Antal napján a Polgári Kör megrendezte az első, hagyományteremtő Klebelsberg-telepi bált, melyen a kör vezetősége díszoklevéllel és emléklaplakkal köszöni meg egy-egy kitüntetettnek a telepért tett áldozatos munkát.

A vezetőség egyhangú szavazata szükséges a díszoklevél odaítéléséhez, a kitüntetett nem lehet az éppen aktuális egyesületi vezetőség tagja. Az oklevelet Gerencsér Gábor tervezte és készíti el minden évben. (Az oklevél: ld. 84. kép). A „KLEBELSBERG-TELEPÉRT 1929 – 1999 POLGÁRI KÖR” feliratú, a haranglábát ábrázoló bronzplakett elkészíttetését Boróczyiné Vörös Ildikó adománya tette lehetővé (ld. 85. kép).

A díjazottak:

1999. Hegyi Ferenc és Sashegyi Tiborné – a telep hagyományainak ápolásáért, az értékek átmentéséért, a helytörténeti anyagok gyűjtésében és a Klebelsberg-tisztelet fenntartásában nyújtott erőfeszítéseikért.

2000. Pap Sándor – a telep fejlődéséért tett társadalmi tevékenységéért); Vetró Péter (az 1999-től kezdődő egyesületi munkákban és a Holt-Tisza fórumokon nyújtott segítségéért).

2001. Gerencsérné Újvári Edit és Gerencsér Gábor – az 1999 februárja óta rendszeresen megjelenő helyi újság, a *Hírharang* szerkesztéséért és technikai előkészítéséért.

2002. Papp Zoltán – a 12 éves önkormányzati képviselőség alatt Klebelsberg-telep érdekében tett erőfeszítése miatt, ld. 95. kép.

2003. Varga Oszkár – az 1997 óta megrendezett „Hattyas kupa” szervezéséért; Gyórfy György – a Holt-Tisza rehabilitáció ügyében kifejtett tudományos és szervező tevékenységéért.

2004. Barna Péter – a Polgári Kör elnökeként 1999–2003 között végzett kimagasló közösségi munkájáért.

2005. Boróczyné Vörös Ildikó – a Harangláb Nyugdíjasklub vezetőjeként a rendkívül sikeres közösségi élet szervezéséért.

2006. Kispéter Jánosné és Kissné Kispéter Julianna – a telep katolikus lakosainak hitéleti szervezésében tanúsított érdemeiért.

2007. Somogyi Károly, az 1922-ben alakult „MÁV Vasutas Házépítő Szövetkezet” és a gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör elnöke (átvette: Somogyi Károly unokája, Nagy Czírok Emőke); Wéber József, 1928-1935 között a Klebelsberg-telepi Iskola igazgató tanítója (átvette: Wéber József lánya, Kocsis Istvánné Wéber Margit) – a posztumusz díjakat a méltó utódok, Klebelsberg-telep ügyéért elkötelezett leszármazottak vehették át.

*

Az egyesület 1999-ben felújította a játszótéri játékokat, erről a *Délmagyarország* képes beszámolót közölt az 1999. április 12-i számában „*Tavaszi nagytakarítás Klebelsbergtelepen. Együtt dolgozott kicsi és nagy*” címmel (ld. 78. kép). A gyermekek részére 1999. óta az iskola faházában kézműves foglalkozások kerülnek megrendezésre (a karácsonyi, húsvéti foglalkozásokat Stein Zoltánné Katus óvónő és Újvári Edit tartja; ld. 94., 97. kép). A kör szervezésében számos kirándulás is lezajlott: Gemencen, az Országházban és a Duna-kanyarban (ld. 88. kép), valamint az Ópusztaszeri Emlékparkban.

A haranglábnaál 1999. óta karácsonykor betlehemes előadást, verses karácsonyi műsort és uzsonnát (tea, forralt bor, süteményezés) rendez a helyi egyesület (ld. 98. kép). 2004-től kezdődően a Harangláb Nyugdíjas Klub is részt vesz a programban.

A Polgári Kör 1999-es megalakulásakor egyik céljának a Rendezőtér parkosítását tekintette, amelyet – a tervezetési és engedélyeztetési kötöttségek és költségek miatt – csak önkormányzati segítséggel tartott kivitelezhetőnek.

A Polgári Kör a helyi hagyományok ápolásának jegyében vetélkedőket rendezett a helyi lakosok és az iskolások számára: 1999-ben Klebelsberg vetélkedőt (oklevél: ld. 89. kép), valamint 2004-ben helytörténeti és Klebelsberg-vetélkedőt (107. kép). A sikeres vetélkedőket Gáspár Ferencné és Újvári Edit szervezte. A 2004. évi vetélkedőre a benevező csapatok – összhangban a Délkert városrész helytörténeti felhívásával – értékes helytörténeti anyagokat állítottak össze: a korabeli fotók felhasználásával, az egykori telepi élet mindennapjaira való visszaemlékezéseket, térképeket készítettek. A szép – iskolában őrzött – albumok elsősorban a Boróczyné Vörös Ildikó vezette Harangláb Nyugdíjas Klub tagjainak és Gáspár Ferencné és Sashegyi Tiborné vezetésével az iskolásoknak köszönhető. Ezekkel az anyagokkal a Délkert városrész helytörténeti pályázatán sikeresen szerepelt Klebelsberg-telep (a Kecskés-telepen rendezett, 2004-es II. Délkert júniálison kiosztott oklevél, ld. 108. kép). 2005 őszén Terjék Csabáné szervezésében az iskolások számára bicikli és kresz tanfolyam zajlott (ld. 116. kép). A kör 2004-től „Klebels-

berg-telepi-Polgári Kör Egyesület” néven működik, amely a 2002-ben szerveződött politikai polgári köröktől való elhatárolódást jelzi, hiszen a telepi civil egyesület továbbra is – 1999-es Alapszabályban lefektetett elvekkel összhangban – politikamentes, kizárólag Klebelsberg-telep fejlődését célul kitűző tevékenységet kíván folytatni. A vezetőség a „közhasznú egyesület” kritériumát tartja a legmegfelelőbbnek, amely egyrészt hangsúlyozza a pártsemlegességet, másrészt a civil szervezetek számára kiírt pályázatokon előnyt jelent.

Az egyesület szervezésében 2005 júniusában Klebelsberg-telep bejáratánál köszöntő tábla létesült lakossági adományozásból: a tervező és szervező munkálatokat Honkó Mátyás és Terjék Csabáné végezte, a kivitelező Ágoston László, helyi asztalosmester volt (ld. 115. kép).

A Pancsovai-Kamarás utca sarkán lévő kereszt második felújítására és felszentelésére 2006. szeptember 17-én került sor, fr. Jónás plébános úr, Erik és Jótsef fr. testvérek segédletével, szentmise keretében. Az új faanyagból készült keresztre helyezték vissza a kijavított és lefestett feszületet. A felújítást, amelyet Gedai Erzsébet szervezett, lakossági adományokból, -segítséggel és az Alsóvárosi plébánia hozzájárulásával sikerült megvalósítani.

6.2.1. Küzdelem a Holt-Tisza rehabilitációjáért

A Holt-Tisza szennyezése több évtizedes probléma: 1967-től a Holt-Tiszába engedték a város és a vágóhid szennyvizét, majd a szennyezőkhöz a 80-as években csatlakoztak a környékbeli tsz-ek és ipari üzemek.

2000 februárjában a kör Holt-Tisza Bizottságot alakított, Gyórfy György ökológus, Vetró Péter és Cserép István részvételével, kik az önkormányzat, az ATIVIZIG (Alsó-Tisza Vidéki Vízügyi Igazgatóság) valamint a szennyező cégek vezetősége irányában tárgyalásokat kezdeményezett a Holt-Tisza rehabilitációval kapcsolatban. 2000. március 11-én *„Tiszta vizet a Holt-Tiszába”* címmel a Polgári Kör demonstrációt szervezett az egykori Klebelsberg-telepi partfürdő helyén, a kör egykori székháza, a mai Hársfa söröző udvarán. Az eseményről az MTV1 a hétfő reggeli hírekben, a Szeged Városi TV tudósítással, a *Dél-magyarország* pedig cikkben számolt be. A demonstráción Barna Péter, a Kör elnöke mondott beszédet, amelyben az alábbiakat hangsúlyozta: *„Most arra akarunk rávilágítani, hogy nem csupán az élő folyót kell menteni, óvni, hanem azt a rengeteg holtágot is, amelyről eddig sokan megfeledkeztek. Az élő folyóvizek mentése komplex feladat, amely pl. a környező települések szennyvízkezelését is magában foglalja. ... Az országgyűlés 1997. március 26-án elfogadott 24. számú határozata rendelkezik a holtágak megmentésével, rehabilitációjával, védelmével és hasznosításával kapcsolatos feladatokról. ... Tudom, tudjuk, hogy egyik napról a másikra nem lehet több évtized milliárdos kárait felszámolni, de el kell kezdeni! Olyan környezetet kell teremteni, hogy pl. a termálvizet csak vízvisszasajtolással lehessen kinyerni, a bírság riassza el a renitenseket! Felül kell vizsgálni minden működő és potenciális szennyező forrást, és az újakat sem szabad engedélyezni!”*²¹ A beszédet követően a telep apraja-nagyja egy-egy pohár tiszta vizet öntött a szennyezett vizű Holt-Tiszába. (ld. 86–87. kép)

Gyórfy György 1999–2002 során számos Hírharangbeli cikkben foglalta össze a Holt-Tiszával kapcsolatos tudnivalókat, ökológiai ismereteket, valamint egyetemi hallgatói

bevonásával elkészítette a Holt-Tisza szennyezettségének elemzését is, amelynek eredményeit tudományos fórumokon is ismertette.

Mint írja: *„Mindannyiunk szívügye (kellene legyen) a Gyálai Holt-Tisza jelenlegi állapotának megváltoztatása. Hatalmas erőfeszítések árán sikerült tárgyalóasztalhoz ültetni az érintett állami szerveket, önkormányzatot, cégeket, sikerült ezeket a megbeszéléseket rendszeressé tenni. A tárgyalások nagyon nehéz, szinte reménytelennek látszó kezdetek után ott tartanak, hogy az illetékesek kezdik komolyan keresni a megoldásokat, kezd derengeni valami fény az alagút végén.”*²²

2003. március 7–14. között „Összefogás a holtágért” címen kiállítás nyílt a faházban amely a 2000-ben induló, dr. Györffy György koordinálásával zajló holtág-kutatási program eredményeit összegezte. A kiállítás tudományos igényű összeállított tablóképei bemutatták a Gyálai holtág történetét, természeti értékeit, a felelőtlen emberi pusztítást és a holtág-vizsgálat eredményeit, a szennyezésről mért adatokat. Ugyancsak külön tábló képviselte az egykori (1930–1950 közötti) Klebelsberg-telepi holtág partfürdőjét, egykori szép, egészséges környezetét (ld. 50–51. kép).

Országgyűlési képviselői és önkormányzati képviselői szervezésben két környezetvédelmi miniszter is a helyszínen foglalkozott a Holt-Tisza problémájával: Túri-Kovács Béla 2001-ben Klebelsberg-telepen (ld. 99–100. kép), Persányi Miklós pedig 2005-ben a Gyálaréti Művelődési Házban tartott lakossági fórumot.

2004. április 16-án a faházban lakossági fórumot szervezett a Polgári Kör Egyesület, amelyen Herceg Árpád egyesület elnök meghívására, az ATIKÖVIZIG osztályvezető helyettese, dr. Fekete Endre tartott előadást a holtág-programok tapasztalatairól, valamint a Gyálai holtág rehabilitáció szakmai feladatairól. A fórum vendége volt Balogh László országgyűlési, Bartáné Tóth Mária önkormányzati képviselő, valamint dr. Györffy György ökológus is. (ld. 102. kép) A fórum ideje alatt Györffy György Holt-Tisza kiállítási anyaga volt látható a faházban. A fórumot megelőzően Barna Péter szervezésében a holtág-szennyezés miatt lakossági tiltakozás zajlott a Gyálarét felé vezető út holtági szakaszánál, felpályás útlezárás formájában.

A Holt-Tisza rehabilitáció ügyében történt legjelentősebb előrelépés a 2004-es „Zöld Forrás” pályázat, amelyet az önkormányzat környezetvédelmi osztálya nyújtott be a Holt-Tisza rehabilitációja érdekében, és amelynek eredményeképpen a rehabilitáció tervére 26 millió Ft. támogatást nyert el. 2005. április 29-én a Holt-Tisza rehabilitációval kapcsolatos sajtótájékoztató és fórum zajlott a faházban, melynek vendége volt Gombos András, a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium államtitkára, Bartáné Tóth Mária, önkormányzati képviselő, Mohl Miklós, önkormányzati környezetvédelmi referens. (ld. 103. kép) Bemutatásra került Balogh László holtágról forgatott dokumentumfilmje, amely igényes összefoglalása a helyi környezeti problémának.

A holtág ügyére tehát 2000-től kezdődően felhívta egyesületünk a figyelmet, jelenleg a szakemberek munkáján múlik a holtág rehabilitáció, sajnos hosszabb folyamat során, mint azt reméltük. Annak köszönhetően, hogy az önkormányzat is felkarolta az egyesület környezetvédelmi kezdeményezését, a Holt-Tisza rehabilitáció terve készül, a megvalósítást pályázati úton, uniós pénzekből tervezi a város. 2007-ben az ATIKÖVIZIG a Vízjogi engedélyes tervdokumentáció elkészítésével megbízott szakemberei lakossági fórumokon tájékoztatják a helybelieket a tervről.

6.3. Klebelsberg-telepi fejlesztések

2005-ben vette kezdetét a Rendező tér átalakítása; első ütemben, önkormányzati támogatással – Bartáné Tóth Mária képviselőasszony szervezésének köszönhetően, 8 millió forintos beruházásból. A Harangláb melletti szakasz díszburkolatot kapott, padokkal, fákkal beültetve a tér Klebelsberg-telep méltó központjává vált (114. kép). A térszakaszt 2005. augusztus 27-én, az aznapi, IX. Hattyasi Focigála díjkiosztó ünnepségével egybekötve, ünnepélyes keretek között adta át a képviselőasszony.

2004–2005-ben a tagiskola felújítására került sor: udvarbetonozás, festés, parkettázás, a faház elektromos szerelvényeinek és mosdójának felújítása történt meg ugyancsak önkormányzati támogatásból. Szintén önkormányzati beruházásból új játékokkal bővült a játszótér; 2005–2006-ban pedig megkezdődtek az útfelújítások.

2005. június 8-án a Klebelsberg-telepi tagiskola a Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány által alapított Kistelepülési Oktatási és Kultúrintézmények Díjában részesült, amelyet Sashegyi Tiborné tagiskola vezető vett át. (ld. 111–112. kép) Az Alapítvány elnöke, Klebelsberg Éva ünnepélyes keretek között egy – gróf Klebelsberg Kunot ábrázoló – bronz reliefet adott át az iskolának. (ld. 110. kép) A Klebelsberg-telepi tagiskola oktatási és kulturális tevékenységét kitüntetve, és a Klebelsberg-hagyományok ápolásában tett erőfeszítéseit elismerő bronz relief márványtábla foglalatban az iskola folyosóján nyert elhelyezést. 2005. szeptemberétől – Sashegyi Tiborné nyugdíjazását követően – a telepi tagiskolát Novák Zsolt vezeti. Az iskolába beíratott gyermeklétszám csökkenése miatt a 2007 szeptemberétől már nem folytatódhat tanítás az épületben a megszokott keretek között. Az Önkormányzat döntése értelmében a Kincsház Alapítványi Iskola bérlői oktatási célokra az épületet. Az Alapítványi Iskola Önkormányzattal kötött szerződése – a helyi civil egyesületek kezdeményezésére – magában foglalja, hogy a Klebelsberg-telepen működő (mindenkori) civil szervezetek használhassák a faházat, amely a telepen az egyetlen közösségi célra hasznosítható épület.

1997–2005 között „Hattyas kupa” címen Varga Oszkár szervezésében kilenc nyárbúcsúztató focigálára került sor augusztus utolsó hétvégéjén az iskola melletti sportpályán, amelyre telepi foci csapatok nevezhettek be. A sikeres rendezvény egyéb sportrendezvényekkel (horgászverseny, ultiparti, ping-pong-, bicikli verseny) is kiegészült, és minden évben bográcsos vacsorával zárult. (ld. 90–93. kép) A jubileumi, X. Hattyas kupát 2006. augusztus 26-án Csala Péter, Horváth Gábor, Lázár István és Temesvári Gábor szervezte a megszokott keretek között.

2004. februárjában megalakult a Harangláb Nyugdíjas Klub Boróczyné Vörös Ildikó vezetésével. A rendkívül sikeresen működő közösség havonkénti klubnapján túl kirándulásokat, színházlátogatást, ünnepnapokat (névnapok, szüreti bál, Mikulás, farsang, karácsony stb.) szervez, valamint a Klebelsberg-telepi rendezvényeken másorral, szervezéssel veszik ki a részüket. Színvonalas, a kultúra értékeit is előtérbe helyező klubéletük a városi nyugdíjasklubok és a városháza szakemberei részéről is elismerést váltott ki. Összefogásuk, lelkesedésük, aktivitásuk példaértékű. Ők az egykori Klebelsberg-telepi aktív közösségi élet megtestesítői. (ld. 115., 117., 119–122. kép)

2003-tól kezdte meg szorosabb együttműködését a „Szeged 15. választókerület”, új nevén Déli-kert városrész négy társtelepülése (Klebelsberg-telep, Gyálarét, Kecskés-telep és Szentmihály), Bartáné Tóth Mária képviselőasszony kezdeményezésére. Ennek ered-

ményeként 2005. február 18-án jegyezték be a Délikert Kulturális Egyesületet, amelynek vezetősége a mindenkori önkormányzati képviselőből, valamint a négy településrész 1-1 képviselőjéből (a művelődési házak vezetői, civil egyesület vezető) áll. A Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület részéről Herceg Árpád elnök képviseli Klebelsberg-telepet a Délikert Kulturális Egyesületben. 2003-tól kezdődően a négy település közös Délikert Juniális rendezett; Klebelsberg-telep 2006. június 3-án a IV. Délikert Juniálisnak adott otthont, a program szervezését a Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület, valamint a Harangláb Nyugdíjas Klub vállalta fel (ld. 117–118. kép). A Délikert Kulturális Egyesület vezetősége (elsősorban Kollár József, a Kecskési Művelődési Ház igazgatója) segítette a szervezést. A Klebelsberg-telepi Juniális a „Vasutas-telep” jegyében zajlott, melynek programjába bevontuk a MÁV szegedi vezetőségét és a Vasúttörténeti Alapítványt is. Ennek az együttműködésnek a jegyében zajlott le a 2007. évi Klebelsberg-telepi majális is (ld. 123-124. kép).

*

Klebelsberg-telep 1920-as évektől kezdődő története az itt élők számára életük, mindennapjaik természetes kerete. A hétköznapi életet a szegedi, magyarországi, európai élelehetőségek formálják, mégis, a helyi kötődések, a közvetlen ember kapcsolatok továbbra is jelentőséggel bírnak. Bár az 1948–1989-ig tartó politikai rendszer központosító törekvései és a technikai modernizáció, a befelé fordulásra ösztönző fogyasztói életforma gyengítette, gyengíti a közösségek összetartó erejét, a rendszerváltozáskor a civil szerveződések számára megnyílt lehetőséggel azonnal élni kívántak a helybeliek. Nem véletlenül, hiszen a hagyományok ösztönző ereje, négy-öt évtized távlatából is hat.

A telep megalapítása, az egykori, többségében a trianoni határon túlról érkező, vagon-szükségelakásokból összefogással, lakásépítő szövetkezet szervezésével virágzó kertvárosba költözők olyan emberi példát mutattak, amely méltán keltette fel gróf Klebelsberg Kuno figyelmét és megbecsülését is. Talán a hozzá 1928-ban érkező Vasutas-telepi küldöttségben éppen az „alkotó hazaszeretet” megtestesítőit látta, akik a számukra adott történelmi keretek között nem az egykori otthon elvesztése miatti keserűség és gyűlölködés útját választották, hanem összefogással új otthonokat és városrészt emeltek. Klebelsberg-telep közösségi életének dokumentumai az egyik legfontosabb emberi értéket közvetítik számunkra: az összefogás erejét, hiszen csak együtt boldogulunk.

Jegyzetek

¹ Hegyi Ferenc közlése szerint a terület „Hattyas” elnevezése kb. 1780-ra vezethető vissza, amelyre dr. Hattyasi Dezső orvosprofesszor utalt családi neve kapcsán egy személyes beszélgetés során.

² Blazovich László: *Szeged rövid története*. Szeged, Agapé Kiadó, 2007.

³ *Szegedi Új Nemzedék* 1921 június 19.

⁴ *Szegedi Friss Ujság* 1921. június 30.

⁵ *Szegedi Friss Ujság* 1921. július 10.

⁶ *Szegedi Új Nemzedék* 1928. augusztus 25.

- ⁷ *Szegedi Új Nemzedék* 1928 október 2.
- ⁸ *Szegedi Új Nemzedék* 1929. március 5.
- ⁹ *Szegedi Friss Újság* 1934. június 7.
- ¹⁰ Panek József interjúja Zombori István történésszel: *A miniszter, aki haranglábat is védnökölt. Klebelsberg és Szeged szerelme. Délmagyarország*, 1996. április 10.
- ¹¹ Pádai Szent Antal (1195 augusztus 15., Lisszabon, † 1231. jún. 13. Arcella, Padova mellett) a ferences rend – Assisi Szent Ferenc mellett – egyik legnagyobb tiszteletnek örvendő, portugál származású szentje. 1220-ban lépett be a rendbe, majd Padovában telepedett le, a város patrónusává vált. 1222-ben népszónokként járta be Itáliát, Dél-Franciaországot. A katolikus hagyomány szerint a házasság patrónusa, a természetlenség, a láz, állatvész leküzdésében kérték segítségét. Jellegzetes ábrázolása: ferences csuklyás ruha, kezében könyv vagy liliom, karján a gyermek Jézus. Ünnepe: június 13.
- ¹² Az ünnepegről részletesen beszámolt a *Szegedi Havi Boldogasszony* című egyházi kiadvány 1929-es júniusi száma.
- ¹³ *Szegedi Új Nemzedék* 1932. július 4.
- ¹⁴ *Szegedi Új Nemzedék* 1933. október 10.
- ¹⁵ *Délmagyarország* 1981. szeptember
- ¹⁶ *Délmagyarország* 1990. január 15.
- ¹⁷ Boróczyné Vörös Ildikó közlése
- ¹⁸ *Délmagyarország* 1990. szeptember 12.
- ¹⁹ *Délmagyarország* 1992. október 12.
- ²⁰ Barna Péter: *Az alkotó hazaszeretet*. A Klebelsberg-telepi Polgári Kör.: Szeged, 14. évf. 10. sz. 2002. október., *Hírharang* IV. évf. 8. sz. 2002. október 24.
- ²¹ *Hírharang* II. évf. 3. szám, 2000. március 26.
- ²² Györfly György: *Jeles napok apropóján a Holt-Tiszáról*. *Hírharang* III. évf. 4. szám, 2001. április 10.

Újvári Edit

Gróf Klebelsberg Kuno élete és munkássága

*„A magyar hazát ma elsősorban nem a kard,
hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét naggyá.”
(Klebelsberg)*

Klebelsberg Kuno 1875. november 13-án született az Arad vármegyei Magyarpécskán. Az apai család grófi címét egy osztrák származású őse kapta, aki Buda 1686-os, török alóli felszabadításakor tanúsított hősiességével tüntette ki magát.¹ Édesapja korai halála után családja Székesfehérvárott telepedett le. Az ifjú Klebelsberg a ciszterci gimnázium elvégzése után a bécsújhelyi katonai akadémiára került családja kívánságára, de végül saját érdeklődésétől vezéreltetve a pesti egyetem jogi karán szerzett diplomát. Egyetemi tanulmányait a budapesti, berlini, párizsi és a müncheni egyetem fakultásain végezte, 1898-ban a budapesti egyetemen politikai tudományokból doktorált.

1900-ban kötött házasságot Lantóczi Botka Saroltával. Tanulmányai befejeztével különböző államigazgatási posztokat töltött be: miniszteri osztálytanácsosként, közigazgatási bíróként, miniszterelnökségi államtitkárként, majd belügyminiszterként is dolgozott. Az első világháború alatt a vallás- és közoktatásügyi, majd miniszterelnökségi államtitkár.

A Nemzeti Munkapárt egyik szervezőjeként 1917-től Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919. februárjában gr. Bethlen Istvánnal együtt a Nemzeti Egyesülés Pártjában vállalt szerepet. A Tanácsköztársaság idején menekülni kényszerült Budapestről, 1920-tól Sopron, 1923-tól Komárom, majd 1927-től haláláig Szeged városának országgyűlési képviselője volt.²

Politikusi pályafutása mellett egyetemi tanár, az MTA tagja, a Magyar Történelmi Társulat, az Országos Magyar Gyűjteményegyetem Tanácsának és több, tudományos és társadalmi egyesület elnöke és tisztségviselője volt, 1930-ban Corvin-lánccal tüntették ki.

A klebelsbergi kultúrpolitika

A Bethlen-korszak konszolidációs politikájának társadalmi vetületében Klebelsberg a nemzeti kibontakozás alapfeltételeit a neonacionalista indíttatású ún. „kultúrfölény”-konceptióban fogalmazta meg. A trianoni Magyarország nemzetközi helyzetét és politikai le-

hetőségeit tekintve a társadalmi-politikai felemelkedést és a regionális középhatalmi státus kivívását a kulturális felemelkedésben látta. Mint írja: *„Az adott körülmények között egyedüli lehetőség az ország számára a kultúrdiplomácia, kultúránk értékeinek tudatosítása Európában.*”³ Klebelsberg politikai törekvése az 1920-as évek reményvesztettségéből mutatott kiutat. A „kesergő hazafiság” helyett az „alkotó hazafiságot” hirdette és valósította meg tetteivel.⁴ Mint T. Molnár Gizella megállapítja: *„Ő volt az a politikus, aki a rendszer politikai érdekeit és szerepét nemcsak magas felkészültséggel és elhivatottsággal képviselte, hanem politikáját és ideológiáját, s ha úgy adódott, gazdasági fejlődésének irányát gyakorlati tartalommal töltötte meg, alkalmazkodva az elkerülhetetlen realitásokhoz. Ilyen realitás volt a trianoni Magyarország, az ország területe 2/3-ának elvesztése, amelyet nem lehetett rövid távon fegyveres úton visszaszerezni. Ezért más úton, más módszerrel próbálta felvenni a Trianon elleni harcot. Ehhez fogalmazta meg a neonacionalizmust, mint szellemi és ideológiai felkészítés eszközét és a »magyar kultúrfőtény« diplomáciát.*”⁵

Keresztény-nemzeti alapról fakadó konzervatív reformjai egy erős, európai szintű, művelt polgári középosztály megteremtésére irányultak. Reformjainak kivitelezésében segítségére volt arisztokrata származása, közhivatalokban szerzett közigazgatási tapasztalata és rugalmassága, munkapárti múltja és összeköttetései, egyéni intellektuális ambíciói, valamint gróf Bethlen István feltétlen bizalma.

Magasan kiemelkedik a kor politikai szellemiségéből Klebelsberg nemzethez tartozásról vallott toleráns felfogása: *„...a politikai okosság azt kívánja, hogy magyarnak tekintsünk ebben az országban mindenkit, aki velünk érzelemben, lelkeségben és nyelvben teljes fenntartás nélkül összeolvad.*”⁶

1922-ben bízták meg a vallás- és közoktatásügyi minisztérium vezetésével. Ezt a tisztséget tíz esztendőn át gyakorolta. Ehhez az évtizedhez kötődik a magyar közoktatás történetének legjelentősebb reformja, amelynek nagyszerű eredményei között szerepel többek között Szeged egyetemi várossá fejlesztése valamint a népiskolai program keretében Klebelsberg-telep iskolájának 1928-ban történő alapítása is. Március 15. nemzeti ünneppé nyilvánításáról 1926-ban, Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi minisztersége alatt született törvényerejű rendelet.

Tudatos sportpolitikát és diplomáciát folytatott, ő alapította meg a Magyar Olimpiai Bizottságot, építette fel a Nemzeti Sportuszodát. Támogatta a cserkészmozgalmat, a rendszeres iskolai testnevelési foglalkozások bevezetése is a nevéhez fűződik.

A klebelsbergi iskolareform

Klebelsberg kultuszminiszterként 1922 és 1931 között az oktatási és nevelési intézményrendszer egészére kiterjedő országos programot dolgozott ki munkatársaival. A reformprogram keretében elsőként a népoktatást fejlesztették mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben. Ennek keretében 1923-ban alakították ki az 5 évfolyamos tanítóképzést; 1924-ben 4 évesre növelték az óvónőképzés idejét. 1925-ben olyan új tantervet vezettek be a 6 osztályos elemi népiskolákba, amely összhangban állt a korabeli modern európai reformpedagógiai törekvésekkel is. Az analfabetizmus felszámolását célul kitűző népiskola-építési program keretében 5 esztendő alatt ötezer népiskolát létesítettek – egy

részüket az elmaradott alföldi tanyavilágban. Egyik beszédében így vall törekvéséről: *„Most kiragadjuk a tudatlanság sötéttségéből a tanyak földművesnépét, és teret nyújtunk a fiatal tudósoknak, hogy büszkén szárnyaljon a szellemnek trianoni határok által nem korlátolt, szabad levegőjében a magyar Turul.”* Az ötezredik népiskola átadására 1930. október 25-én került sor Szegeden. Erre az eseményre emlékeztet a Rókusi Általános Iskola falán elhelyezett emléktábla: *„Amíg magyar tanító magyar gyermeket nevel e földön, itt és az ötezer iskolájában nemcsak a kövek, de a szívek is róla beszélnek.”* (ld. 26–27. kép)

Minisztersége alatt kezdődött meg a középszintű mezőgazdasági oktatás, amelynek tantervében a következő célkitűzés olvasható: *„Ez az iskolafaj megadja a lehetőséget arra, hogy a kispasztorok fiai a polgári iskolát vagy négy középiskolai osztályt elvégezve, középfokú mezőgazdasági szakképzésben részesüljenek, és atyjuk földjére visszatérve intenzív és okszerű módon gazdálkodjanak.”*

Mindez jelzi, hogy Klebelsberg az oktatásra, mint hosszú távú befektetésre gondolt. A felnövekvő nemzedék taníttatásába, magas színvonalú képzésébe fektetett tőke nélkül elképzelhetetlennek tartotta Magyarország felvirágoztatását. Bár sokan támadták az oktatási beruházások mértékét, mégis el tudta érni, hogy a költségvetésből kellő anyagi részesedést kapjon művelődéspolitikai koncepciójának megvalósítása. Egyik országgyűlési beszédében a következő szavakkal érvelt oktatáspolitikája mellett: *„Rettenetes volna lekésni arról a gyorsvonatról, mellyen Európa nemzetei robognak előre, egy ma még beláthatatlan fejlődés hihetetlen távolságai felé.”*

Klebelsberg emberi és szakmai nagyságát jelzi, hogy katolikus elkötelezettsége mellett is minden iskolatípust támogatott, ekképpen fogalmazott: *„Egyformán támogatnunk kell minden jellegű iskolát: államit, polgárit, községit, hitfelekezetit...”*

A felsőoktatás és tudományos kutatások fejlesztése

A nagyjelentőségű klebelsbergi reformok a népiskolai és a középiskolai fejlesztéssel összhangban a főiskolai és az egyetemi szférát is érintették. Az 1922 és 1931 közötti időszak felsőoktatási programjának az adott különösen fontos aktualitást, hogy Trianon után számos egyetem a magyarországi határokon kívül rekedt. Klebelsberg kultuszminiszter decentralizáló tervei érvényesültek, amikor a Budapest központú felsőoktatási centrum létrehozása helyett három vidéki város egyetemi központtá fejlesztése valósult meg. Ennek a koncepciónak köszönhetően a pozsonyi egyetem Pécsre és a kolozsvári egyetem Szegedre költözött. A selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia Sopronban kapott új székhelyet. Az áthelyezéseken túl újabb felsőoktatási intézményeket is alapítottak. Ennek keretében nyitotta meg kapuit a Tanárképző Főiskola Szegeden, a Testnevelési Főiskola Budapesten. 1926-ban került sor a szegedi gyermekklinika alapkövetételére, amelyet a többi klinikai és egyetemi létesítmények létrehozása követett.

Ehhez az oktatás egészét magába foglaló koncepcióhoz kapcsolódott a magyar tudományos élet fellendítése is. Számos kutatóintézet alakítása kötődik ehhez az időszakhoz, pl. a svábhegyi csillagvizsgáló, a tihanyi biológiai intézet létrehozása. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanárrá történő kinevezésére is Klebelsberg kultuszminiszter tett javasla-

tot. Ugyancsak szegedi vonatkozású Móra Ferenc Szeged környéki ásátásainak támogatása. A hazai tudomány nemzetközi színvonalra emelésének lehetőségét kívánták megteremteni a bécsi, a berlini és a római székhelyű *Collegium Hungaricum* intézmények, amelyek a hazai szakemberek külföldi kutatómunkáját segítették elő. Az Országos Ösztöndíjtanács felállításával (1927) kialakította a tudományos ösztöndíjak rendszerét. Kultúrdiplomáciájának köszönhetően jöttek létre a – korábban nem létez – brit, francia és amerikai tudományos kapcsolatok. A kutatások fejlesztésére felállította az Országos Természettudományi Tanácsot, az anyagi támogatás biztosítására pedig az Országos Természettudományi Alapot.

Gróf Klebelsberg Kuno munkásságának csúcspontja Szegedhez kötődik: 1930. október 25-én avatták fel a Dóm tér monumentális épületegyüttesét. Ekkor szentelték fel az 1879-es árvíz után megépített dómot, a fogadalmi templomot is, valamint a püspökség főiskoláját és internátusát; a Dóm teret övező épületek árkádsorában a Pantheont (a Nemzeti Emlécsarnokot), amely a legkiválóbb magyar politikusok, művészek és tudósok mellszobrainak gyűjteménye. A szegedi egyetem tanári karának adományaként 1930-ban egy Klebelsberg-címeres domborművet is felavattak a Nemzeti Emlécsarnokban, amely a nagyformátumú oktatási politika megvalósulását hirdeti. Felirata:

„CUNO EXCOMITIBUS KLEBELSBERG”
„TE SAXA LOQUUNTUR” [‘Rólad a kövek beszélnek’].
A 1930 D⁷

1931 augusztusában a Bethlen-kormány lemondásakor ő is megvált miniszteri tisztétől, súlyos paratífuszfertőzést követően 1932. október 11-én hunyt el. Kívánsága szerint kedves városában, Szegeden a dóm kriptájában helyezték örök nyugalomra. A dómban 1935-ben elkészült jelképes sírján – amelynek szarkofágján Ohmann Béla egészalakos fekvő Klebelsberg-szobra látható – következő a felirat:

GRÓF KLEBELBERG KUNO
1875–1932
„GONDOLATTAL, SZÓVAL, ÍRÁSSAL, ALKOTÁSOKKAL
SZOLGÁLTA HAZÁJÁT ÉS SZEGED VÁROSÁT, VIRULÁSA FELETT VIRRASZT
A FELTÁMADÁSIG.”

Klebelsberg munkásságát a szocializmus éveiben elhallgatták, személyének és kultúrpolitikai tetteinek rehabilitása a rendszerváltozást követően, Glatz Ferenc a MTA elnökének köszönhetően indult meg.

*

Gazdag életműve a magyar oktatás- és művelődésügy olyan mérvű fejlesztését és átalakítását valósította meg, amely messze túlmutat egyetlen kormányzati vagy politikai kurzusokon. Munkásságának rendkívüli eredményeit áttekintve tisztelettel és hálával adózunk emléke előtt, példaként tartva szem előtt az oktatás és műveltség iránti elkötelezettség e nagyszerű példáját.

Szeged-Klebelsberg-telep lakói büszkék kertvárosuk névadójára, egykori patrónusára, emlékének ápolását megtisztelő feladatnak érzik. (ld. 25–27., 40-43., 71., 74.; 89., 107.,109. kép)

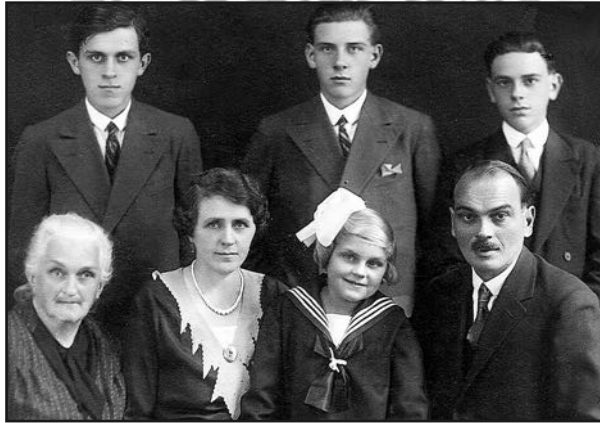
Jegyzetek

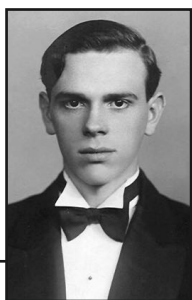
- ¹ Klebelsberg János a párkányi és az érsekújvári csatákban tanúsított vitézségéért a XVII. sz.-ban báróságot kapott, Klebelsberg Ferencet pedig, aki Buda visszafoglalásakor, 1686-ban tűnt ki hősiességével, grófi méltóságra emelték.
- ² 1928-ban a szegedi Vasutas-telep küldöttsége már mint Szeged képviselőjével vette fel Klebelsberggel a kapcsolatot.
- ³ *Szeged története* IV. 542.
- ⁴ Klebelsberg szavai szerint: „*Háromféle magyar hazafiság van: szónokló, kesergő és alkotó hazaszeretet.*”
- ⁵ T. Molnár Gizella: *Klebelsberg, az iskolaépítő*. Szeged, 1992.
- ⁶ Klebelsberg Kuno: *Neonacionalizmus*. In Gróf Klebelsberg Kuno válogatott beszédei és írásai. 434.
- ⁷ A néhai kultuszminiszter munkásságát értékelő, 1992. október 11-én, a Szegedi Városházán tartott tudományos emlékülés alkalmából a Dóm téri Szent Gellért kapunál, a Nemzeti Panteonban ismét elhelyezték az egykori, Klebelsberg családi-címert ábrázoló emléktábla pontos mását.

Szakirodalom

- Tudomány, kultúra, politika. Gróf Klebelsberg Kuno válogatott beszédei és írásai.* (Válogatta és a bevezetőt írta: Glatz Ferenc). Bp. 1990. Európa Kiadó.
- T. Molnár Gizella: A felsőoktatás megjelenése és szellemi hatása Szegeden. In T. Molnár Gizella (szerk.): *A régió kulturális központja, Szeged*. JGYF Kiadó, Szeged, 1999. 98–106.
- T. Molnár Gizella: *Klebelsberg az iskolaépítő*. Szeged, 1992.
- Bemné dr. Schneider Mária: *Klebelsberg, az iskolaépítő miniszter. Zamárdi hírmondó*, 1996. január
- Klebelsberg Éva (szerk.): *Gróf Klebelsberg Kuno emlékezete*. Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány, Bp., 1994.
- Zombori István (szerk.): *Klebelsberg Kuno emlékezete*. Szeged, 1995.

Weber Mihály

ÚJ HONFOGLALÁS

Előszó

Az „Új honfoglalást” dr. Weber Mihály nyugalmazott főiskolai tanár írta. Diákkori emlékei a Weber család életének egy szakaszáról, amikor Nagyszéksósra Klebelsberg telepre költöztünk, és szüleink 6 éven át (1928–1934 között) tanítottak ott az elemi iskolában.

Azért „új” honfoglalás, mert ő megírta a család életének azt az ugyancsak fontos szakaszát is, amit a tanyai iskolában töltöttek, ahová Mindszentről költöztek az első világháború befejezése után.

Édesapánk Weber József, Rétháton született 1890-ben, a tanítóképzőt Aradon végezte. Édesanyám Brzobohaty Ilona, 1888-ban született Sopronban, de Budapesten végzett óvónő- tanítónő képző intézetben. Mindkettejük első munkahelye Mindszent volt, itt ismerték meg egymást, itt kötöttek házasságot, és itt született 3 fiúk: József (1913), István (1914), és Mihály (1916). Az első világháborúban mindvégig katona volt, harctéri emlékeiről sokat mesélt a fiainak is.

Mindszentről lakásgondjuk miatt kellett eljönniük. A minisztériumból állást kértek: „az ország bármely részére, ahol szolgálati lakást is kapnak”. Így kerültek Nagyszéksós tanyai iskolához, ahova akkor még sem kisvonat, sem autóbusz nem járt. Itt lakott a család, amikor én születtem, 1924-ben. Édesapám a városból, Szegedről gyalog ment ki a tanyára a hírrrel, hogy megszületett a kislány. Az iskolaépület vályogtetős, nedves volt, egy éves koromban TBC-s beteg lettem – két bátyám is ugyanazon betegségben egy ideig kezelésre szorult – én pedig egész életemben viselem a következményeit, egyik lábam rövidebb maradt, sokféle műtéten, kezelésen estem át, és csak orthopéd cipőben, bottal jártam, járok ma is. (Ennek ellenére egyetemet végeztem, 31 évig középiskolában tanítottam, férjhez mentem és négy gyermeket hoztam a világra. Ma tizenegy unokának örvendhetek.)

József bátyám erdőmérnök lett, ő már nem él, István énektanár és karmester volt Budapesten. Mihály a pécsi Tanárképző Főiskola állattanszakos tanáráként ment nyugdíjba, 2000-ben hunyt el.

Nagyszéksósra a mi távozásunk után épült a Klebelsberg iskola. Klebelsberg telepre 1928-ban költöztünk, ott édesapám volt az első tanító, majd igazgató a Kecskés telepi iskolával kapcsolatban.

Az „Új honfoglalás”-ban néhány helyen kiegészítő megjegyzést tettem olyan eseményekre, amire bátyám nem emlékezett, vagy amiről nem írt.

Kocsis Istvánné Wéber Margit

*

A család új otthona egészen más környezetet jelentett, mint az eddigi. Kertes házakkal szegélyezett, szilárd burkolattal el nem látott utcákból állott a „telepnek” nevezett helység, amelyik a nagyváros árnyékában látszólag békésen pihent. Két vasútvonal választotta el a város peremétől. A nagyvasút, amelyik a fővárosba vivő vasútvonal volt, és a kisvasút amelyik keskenyvágányú vasúti pályatestet jelentett. Ez utóbbi a tanyavilágot kötötte össze a várossal. Eddig ezen a kisvasúton utaztak be a városba naponta a régi otthonunkból az iskolába az új helyre került tanítóházaspár gyermekei. Innen már csak két állomásra volt a városban lévő végállomás. A nagyvasút a telep mellett hagyta el a várost, itt volt a város utolsó vasútállomás a rendező-pályaudvar. Ez a vasút szempontjából fontos állomás volt. Itt volt az úgynevezett fűtőház, ahol sok vágány jelezte az állandó mozgalmas életet ezen az állomáson. Lényegében ehhez az állomáshoz kötődött a kis település lakossága. Csaknem valamennyi család közvetlenül, vagy közvetve az államvasutak szolgálatában állt. A település már olyan családlétszámmal rendelkezett, hogy a gyermekek iskolába járásának biztosítása megkívánta az iskolaépítést. Az itt felépített iskola két tantermes, szolgálati lakással egybeépített épület volt. Az akkori országos iskolaépítési programnak megfelelő stílusban épült.

Az iskola első tanítói a most ideköltözött házaspár voltak. Eddig a telepről a gyerekek a legközelebbi városi iskolába jártak. A legkisebbeknek ez komoly megterhelést jelentett, mert az iskola 3-4 kilométerre volt a teleptől. Az iskolaépület új volt, magán viselte az újszülött minden terhét, hátrányát, de a jövő reményét is. A masszív téglalapú épületet palatető fedte. Nagy kert tartozott az iskolához, de az épület mellett L alakban külön udvar is volt. Ezzel a tervezők helyesen a szünetekben a tantermekből kijövő tanulók tágas szabad mozgásra is gondoltak. Az L alakban épült iskola két tantermet, a tantermekhez tartozó irodahelyiséget és a két szobás tanítói lakást foglalta magába. A szolgálati lakás padlószintje magasabb volt, mint a tantermekké. A hat tagú családnak a 2 szoba bizony szűkös volt, az elhelyezkedést nehezítette az is, hogy a családdal együtt élt a gyermekek nagymamája is. Ezért a felsőbb szervek engedélyével a lakószoba mellett lévő irodahelyiséget a 3 fiúgyermek részére lakószobává alakították. Az irodahelyiség és a lakószoba közötti falat áttörve ajtót nyitottak, ezzel 3 szobássá alakították a szolgálati lakást. Mivel az iroda a tantermi részhez tartozott, a lakószoba padlószintjénél alacsonyabb volt, a szintkülönbséget 3 lépcsőfokkal kellett kiegészíteni. Az úgynevezett gyermekszobából a tantermek felé zárt folyosóra nyílt egy ajtó, egy másik ajtó pedig a lakás belső szobájába.

A házaspár gyerekei örültek a saját szobájuknak. A szoba keskeny volt, ezért csak úgy lehetett a három fiút elhelyezni, hogy emeletes ágyat állítottak fel. Ezt az elhelyezési formát hamar megszokták a fiúk. A zárt folyosóról nyílt a két tanterem ajtaja, és egy ajtó az udvar felé, egy fedett de nyitott folyosóra. Ez a nyitott folyosó alkalmas volt arra, hogy eső vagy rossz idő esetén a szünetekben a gyerekek szabad levegőn tartózkodhassanak. Erről a folyosóról egy téglázott kisebb területre lehetett kijutni, majd innen a tágas ud-

varra. Az udvar szélén gémeskút volt. Innen merte a család a háztartáshoz szükséges vizet, mert a telepen vízvezetékrendszer nem volt kiépítve.

Az őszi tanévnnyitásig még elég időnk volt arra, hogy a család berendezkedjen. A nagyobb feladatot a nagy kert, valamint az iskolaépület körüli területek beültetése jelentette. A városi kertészet különböző növényeket jutatott az iskolának. Így az utca felőli előkertbe néhány díszcserje, tuja elültetésére kerülhetett sor. Az épület udvar felőli részén a fal mellé ampelopsis futónövényt ültettek. Ez az évek során teljesen benőtte a falakat. A házaspár a saját ízlése és áldozatkészsége szerint kiegészítette a város által adott díszítő növényzetet. Virágoskertté alakították az épület előtti tér egy részét, amelyik a játszóudvart elválasztotta az épülettől.

Nagy feladatot jelentett a nagy kert beültetése, hasznosítása. Az iskolaudvar hátsó szegletében egy kisebb épület volt. Ebben az épületben voltak a család és a tanulóifjúság részére kialakított illemhelyiségek. Minden fülke külön ajtóval nyílt. Ennek az épületnek a hátsó részén szeneskamrák, baromfiól, sertéstartásra alkalmas ól egészítette ki az iskola és a tanítói lakás úgynevezett komfortját. A kis melléképület sátortetője alatti padlástérre hosszú létrával lehetett feljutni.

A nagy kert hasznosítását jól meg kellett gondolni. A legfontosabbnak azt tartotta a házaspár, hogy a család részére fontos konyhakerti növényeket még az ősszel elültessék. Az ősz nem volt alkalmas minden szükséges növény beültetésére, de a terv elkészült, hogy a munkát tavasszal folytathassák. Gondoltak arra is, hogy gyümölcsfákat és gyümölcsöt termő cserjéket is telepítsenek. Így került még az ősz folyamán az egyik kerítés mellé egres és ribizli, ezenkívül a megfelelő helyre almafa, cseresznyefa és meggyfa oltvány. A zöldség, a burgonya, a saláta, a vörösrépa, a csemegekukorica, a bab, a borsó, az uborka, az étkezési tök veteményezési területeit előre kijelölték, hogy majd tavasszal idejében a helyére kerüljön. A nagyobbik kertbe sárga és görögdinnye termesztésére nagyobb területet jelöltek ki. Ebbe a kertbe még a lucernát is kívánták vetni, valamint takarmánykukoricát, hogy majd a baromfiak, sertések, esetleg nyulak tartását megkönnyítsék. Az egész tervezés és elgondolás mozgatórugói közé tartozott az is, hogy pedagógusok lévén némi mintát is kell adni a telep lakosságának, azoknak a családoknak, ahol mindenütt az otthonukhoz egy kis kert is tartozott. A házaspár életük során mindig a gyermekek és azok szüleinek nevelését elsőrendű fontosságúnak tartotta és hitvallásuk szerint a neveléshez során hozzátartozott a példaadás is. Hitték és tették, hogy egy kis közösség egyedüli pedagógusa előremutatóan hat a közösség egészére és ezen belül az ifjúságra is.

Elérkezett a tanítás első napja. Itt is, mint a tanyai iskolában, részben osztott tanítás folyt. Két tanterem lévén az egyik tanteremben az első és második osztályba járók helyezkedtek el, a másik tanterem a 3-6 osztályosoké volt. A gyermeklétszám lényegesen kevesebb volt, mint a tanyai iskolában. Itt 5. és 6. osztályos tanuló alig egy, kettő akadt. Ennek oka az volt, hogy a telep lakói szinte kivétel nélkül polgári iskolát, kevesek középiskolát végeztek, és gyermekeiket a négy elemi osztály elvégzése után polgári iskolába, vagy valamilyen középfokú iskolába járaták.

A telepen élő családok között bizonyos fokú társadalmi rangsor alakult ki. Ennek alapja az államasútnál betöltött foglalkozási rang volt. Az úgynevezett értelmiség a telepen nem alakult ki. A legmagasabb rangúaknak a mozdonyvezetők számítottak, de ezek közül is azok, akik már megszerezték azt a jogot és szaktudást, ami képesítette őket a kiemelt

gyorsvonatok, nemzetközi vonatok mozdonyainak vezetésére. A személyvonatok mozdonyainak vezetői a rangsor második helyén álltak. Közöttük voltak olyanos, akik aspirálhattak a rangosabb mozdonyvezetői beosztásra. Viszonylag előkelő helyet foglaltak el az úgynevezett vonatvizsgálók, akik a kalauzok felügyelői is voltak és rangjukat illetően közel álltak az első osztályú mozdonyvezetőkhez. A kalauzok, a tolatómozdonyok vezetői, a fűtők, a szerelvényvizsgáló, a váltókezelők, a fűtőházi szakmunkások, egyéb fűtőházi munkások, az irodában dolgozók között is voltak rangkülönbségek aszerint, hogy ki hol, melyik munkahelyen, milyen beosztásba dolgozott. A különbségek ellenére a telep lakossága között észrevehető ellentétek, ellenségeskedések nem voltak. Ez valószínűleg a MÁV-nál fennálló fegyelemnek, a MÁV dolgozóiban kialakult felelősségtudatnak volt köszönhető. Inkább az egymást megértő, egymást segíteni szándékozó hangulat volt észlelhető a telepi közösségben. Még a közszájon forgó „mérgező” ember is tisztelt volt. Így nevezték azt a MÁV alkalmazottat, akinek az volt a feladata a szolgálati ideje alatt, hogy értesítse azokat a mozdonyvezetőket, vagy más beosztású dolgozókat, ha sürgősen, akár éjjel, vagy a nap bármelyik időszakában sürgősen munkába kell állnia. Ilyen estek gyakran előfordultak pl. ha valaki munkája közben beteg lett, vagy esetleg valami járatpótlást kellett indítani, de sok más eset is előfordult. Ezeknek a MÁV alkalmazottnak hivatalosan „értesítő” volt a nevük, beosztásuk.

A telepen néhány iparos, cipész, asztalos szabó, borbély egészítette ki a foglalkozási körképet, de volt vízügyi szakember, kiskereskedő is. Ahogy a felnőttek között nem volt lényeges elkülönülés a foglalkozásuk alapján, úgy a gyerekek között sem volt soha csoportba tartozási igény, vagy törekvés, vagy ellenségeskedés. Még az sem készítette a gyerekeket elkülönülődéshez, hogy a telep egyik, vagy másik végén laktak. A felnövő ifjúság között sem alakult ki a határozott különbségtétel. Voltak gimnáziumi tanulók, varrónányok, szakmunkástanulók, sőt egyetemre járók is, de ha az ifjúságnak közös ügye volt, akkor valamennyien együtt gondolkodtak, különösen akkor, ha a telep ügyéről volt szó. Ezt a légkört a tanítóházaspár hamarosan felismerte és úgy gondolták, hogy ebben a viszonylag egységes közösségbe lehet és érdemes dolgozni. Az évek során beigazolódott az első évben sejtett lehetőség, hiszen sok új, sok szép emlék maradt az ott eltöltött évek munkájának eredményeiből, mind a tanítóházaspárban, mind a telepi közösségben.

Az új otthon megteremtése, a berendezkedés, a közvetlen környezet otthonná tétele a nyár végére befejeződött. Az iskola felszereléséről a város gondoskodott, a kert, az udvar, a kis udvarnak mondható elkerített terület rendbetétele sok munkát igényelt, de céltudatosan, lendületesen minden a tervnek megfelelően haladt.

Augusztus végén a gyermekek beiratkozása során derült ki, hogy csak az 5., 6. osztályba iratkoztak be kevesen. A telep lakói a 4 elemi után nagyon kevés kivételtől eltekintve polgári iskolába, kereskedelmi középiskolába, ipari iskolába, néhányan gimnáziumokba írták be gyermekeiket.

Az őszi iskolakezdés zökkenőmentesen indult. Az elsősöket az első napokban a szülők, vagy egyeseknél az idősebb testvérek kísérték el. Hamar megtanulták a rendet a kicsik, közlekedési akadályoktól nem kellett félni a gyerekeket, hiszen a telepre autóbusz nem járt, kövezett út is csak egy volt, amelyik a város felől az iskoláig vezetett.

A gyerekek hamarosan megszerették a tanítónénit és a tanítóbácsit. A házaspár hitvallása szerint a legfontosabb feladatok egyike az iskola megszerettetése, a gyermek kíváncsiság kielégítésével a tanulási vágy felkeltése.

A tanulók hitoktatását a városban lévő ferences rendi szerzetesek látták el. A ferences rendi templom volt a legközelebb a városi templomok közül. A távolság nem volt kevés. Több mint félórás gyaloglás után érhettek be a telepről a gyerekek a templomba. Vasárnaponként a lakosság jó része rendszeresen járt templomba. Ki a reggeli kismisét, ki a délelőtti nagymisét látogatta. A középfokú iskolába járó tanulók aszerint, hogy az illetékes iskola mit írt elő, vagy az illetékes iskola szerint megjelölt istentiszteletre jártak, vagy szabadon a ferencesek templomába. Az ide járó fiatalok között kialakult barátságokat erősítette az együttes misére járás. A házaspár hamarosan megbarátkozott a ferences rendi plébánossal és mind a hitoktató papok, mind a plébános mindig szívesen látott vendégei voltak a családnak. Ez a kapcsolat későbbiekben az évek során a telep lakosságát érintő sok ötlet megvalósíthatóságának alapja lett.

A telep élte a megszokott életét. A telkek előtti járdákat salak borította. Kivételezett helyzetben volt a telep, hiszen a lakosság többsége a MÁV alkalmazottja volt, így fűtőház közelsége következtében az ott összegyűlt salakot ingyen kapta a telep, csak az utakon való terítés és a karbantartás volt a tulajdonosok feladata. Közvilágítás a telepen nem volt, így esetenként, éjjelenként gyakran lehetett látni az utakon a munkába igyekvő embereket, akik kis olajos vasutas lámpával mentek a munkahelyükre. A magasságból talán úgy látszott, mintha kis szentjánosbogarak haladnának egy irányba.

A téli időszak elsősorban a fiatalság számára volt kedvezőtlen, hiszen itt sem mozi, sem más szórakozási lehetőség nem volt. A telep új tanítója elhatározta, hogy a fiatalság egy részét összefogja. Ehhez jó lehetőséget adott az az ötlet, hogy egy kis énekkart, vagy ahogyan később maguk a fiatalok nevezték, dalárdát szervez. A saját harmónium, az estként szabad tanterem segítette az ötlet megvalósításában. Néhány ismerős család fiataljainak megemlítette az ötletet és kérte őket, hogy toborozzanak tagokat az énekkarba. Az előre megjelölt estére 20–25 fiatal jött össze. A halláspróba után a vegyeskar születése megindult. Egyszerű kórusművek szólampróbáit is azonnal megkezdték és nem volt kétséges, hogy ki fog alakulni egy lelkes kis csapat és egy életrevaló dalárda. A heti egy alkalommal megtartott próbákon mindig újak és újak jelentek meg és hamarosan 30–35 fős csapat próbált hétről hétre.

Az énekkar életképesnek bizonyult. Az évek során összekovácsolódott kis közösségben szorosabb barátságok is szövődtek. Később szokássá vált, hogy az énekkar nő tagjainak névnapjának előestéjén szerenádot adott a kórus. Ezen a részvétel soha nem volt kötelező, de mindig voltak annyian, hogy az esti köszöntés eredményes és a kórushoz méltó volt. A szerenádok baráti gesztusát az is igazolta, hogy a megköszöntött kórustag lakásába még behívás esetén sem mentek be a kórustagok, nehogy gondot, s főként rivalizálást váltson ki a látogatás a kórustagok között.

Az énekkar színvonalát a vendégszereplés jelképezte. Mikor a kórusvezető már elég érettnek látta az énekkart, akkor felajánlotta a ferences rendház főnökének, hogy egyik egyházi ünnep alkalmával a kórusral latin mise énekléssel az ünnepi misén részt vennének. A bejegyzést követően a kórus elég hamar szereplésre készen volt. Az ünnepi alkalomra a telepről a szokottnál többen mentek el a templomba. A szereplés sikerült, a templom kántora is szívélyesen gratulált. A vendégszereplés ez után az esemény után, még egyszerűen megismétlődött. Később az ilyen kapcsolat a templommal megszakadt, mert a telepen óvoda épült. Az óvoda két foglalkozási helyiséget elhatároló fallal építették meg és az egyik terem végében kis kápolnaszerű részt alakítottak ki. Itt helyezték el az oltár,

melyet a terem felé egy széthúzható válaszfalal el lehetett zárni. Vasárnaponként a két terem és az oltárt elválasztó válaszfalakat széthúzták ezzel szép tágas terem állt rendelkezésre az istentiszteletek megtartására.

Még az énekkar megalakulásának időszakában, az első télen a telep középiskolába járó fiataljai között barátságok kezdtek kialakulni. Valamennyi diák a telep mellett elhaladó keskenyvágányú vasúttal, vagy az ugyancsak közel lévő nagyvasúttal utaztak a városba. A nagyvasút kevésbé volt jó a diákoknak, mert a városban a nagyállomás, a végállomás messze volt az iskolától. A kisvasutak megállóhelye volt a telepen, végállomása pedig a város központjában volt. A vonatra való várakozás, az utazás, a megérkezés mind egyenlő életvitelt jelentett a telep diákjainak, így természetes volt a barátságok szövődése. Egymásért drukkoltak, ha valaki késés miatt csak futással érhetett el az indulás időpontját. Egymásról tudták azt, hogy ki beteg, ki miért nem jött az állomásra, vagy ki nem tudott a tanítás után azonnal hazautazni. Tudtak arról is, hogy kinek van külön iskolai elfoglaltsága a tanítás után. A hazafelé induló vonatok lekésése azt jelentette, hogy gyalog kellett hazabaktatni a diáknak, ami több mint egy óra gyaloglást jelentett.

A telepi közösség életében az Államvasutakhoz való kötődés, és az új iskola, mint bázis meghatározó volt. A kisiskolások megszerették a helyi iskolába járást. A tanítóházaspár a szülőkkel hamar nyílt és őszinte kapcsolatot teremtett. A gyerekek magatartása és tanulmányi eredményeik után rendszeresen érdeklődtek a szülők. A telepen az volt az általános helyzet, hogy a feleségek otthon voltak, állásuk, állandó foglalkozásuk nem volt. Az asszonyok a kis telkükön otthon szorgoskodtak. Szorgalmas munkájukat a nagyon gondosan kezelt házi kert, a virágos előkert bizonyította. Mindez igazolta, hogy a családokban a ház asszonyának munkája nagyon fontos szerepet tölt be a család életében. Nagyon sok kertben krizantémokat termesztettek. A hatalmasra nőtt halványárga színű virágok jelentős bevételt jelentettek a virágtermesztőknek. Ősszel a temetőket mellet árulták a szép virágokat, de sokat virágkereskedőknek szállítottak. Nagy kosarakban, egyesek a kerékpár csomagtartójára felszerelt ládákból vitték kora reggel a virágokat a piacra, a temetőbe, vagy a kereskedőkhöz. Akadt olyan termesztő is, ahol a virág átmérője a 20 cm-t is. Ilyen szakszerű háztáji virágtermesztés a város körül alig akadt. A fontos külön bevétel érdekében egész évben gondosan ügyeltek az előkészítési munkára, a talajkezelésre, a palántázásra és a virágok védelmére. Esőtől, esetleges fagytól, jégesőtől óvták, védték a virágokat.

Az ősz és a tél elsősorban a rendszeresen a városba járó diákokat és azokat viselte meg, akik nem a MÁV szolgálatában álltak. A keskenyvágányú vonattal utazóknak a szabadban kellett várakozniuk, megállóhely lévén állomás nem volt, de még beálló bódé sem. A nagyvasúttal járók számára volt ugyan a rendező pályaudvaron váróterem, de az állomásra a telep felől kiépített gyalogút nem volt.

A telep utcáinak gyalogutjai, melyek burkolata a fűtőházból kihordott salak volt, ősszel és télen a ráhordott talaj következtében helyenként ragacsossá, sárossá vált. Ez indokolta, hogy a telep lakossága összefogjon és a fontosabb utcákban a járdákat téglával borítsák. Ezt a munkát fokozatosan kiterjesztették az egész telepre, így három év múlva már szépen kiépített gyalogjárdák voltak az egész telepen.

Az iskola történetében az első tavasz az iskola vezetőjének véleménye szerint komoly lehetőséggel bírt. Az évvárás, az egyévi munka eredményessége, ennek bemutatása

fontos volt, azért is, hogy a telep lakossága pozitív véleményt alkothasson az iskola szerepével kapcsolatban. Az iskola vezetőjének fontos volt a lakosság véleménye azért is, mert ennek alapján megtudhatta, hogy a lakosság milyen mértékben tartja szellemi vezetőjének az iskola vezetőjét a telep életében. Az iskolához tartozó kertben végzett munka is fontos volt, hiszen a telep kertés tulajdonosai előtt nem volt közömbös, hogy a tanítójuk miként hasznosíthatja az iskola kertjét. Az iskola vezetőjének nagy gyakorlata volt már a házikertészkedés területén, hiszen ahonnan jöttek, a tanyai iskola mellett is nagy kert volt. Itt a tavaszi veteményezés, a kert hasznosítsa mintaszerűen sikerült. A kert a család minden konyhai szükségletét kielégítette. Csak a termő gyümölcsfák hiányoztak. A nagyobbik kertben a dinnyeültetvényhez gondosan előkészített terület volt. Emellett a lucernásnak és a kukoricásnak is megvolt a helye. A házaspárnak nem volt ideje egyéni szórakozásra. Szórakozásuk az iskola, a tanítás, a telep ifjúságával a lakossággal való törődés, valamint a kis gazdaság fenntartása és üzemeltetése.

Az első tanév befejezése után a tanévzárás ünnepélyesebbé tétele érdekében a házaspár a saját hagyományaihoz híven tornagyakorlatokat is betanítottak a gyerekeknek. Az évzáró ünnepélyen jelen volt a ferences rendház plébánosa is, de a főigazgatóság is képviseltette magát. A szülők közül sokan eljöttek és az udvar alig volt elég nagy az ünneplő tömeg számára.

A siker egyértelmű volt. A telepi lakosságnak szeretete augusztus 18-án nyilvánult meg első ízben. A tanítóházaspár családját nagyon váratlanul érte a sok vendég, akik a tanítónéni névnapján jókívánságokkal jelentek meg. Sok fiatal jött el, a dalárda tagjai, de a szülők közül is többen.

A köszöntésre a család nem számított, a házban soha nem volt bor, amivel megkínálhatták volna a köszöntőket, sütemény sem volt annyi, hogy mindenkit meg lehetett volna kínálni. A kínos helyzet megmentését a kertben lévő dinnyetermés hozta. A vendégeket az egyik tanterembe kísérték, a család fiúgyermekei hordták a jobbnál jobb sárgadinnyeszeleteket a tanterembe. A dinnyék szeletelése, a tálalásra való elkészítés a ház urának feladat volt, a feleség pedig szeretettel kínálta a vendégeket. A különböző fajtájú sárgadinnyékből még válogatni is lehetett. Ez az Ilona nap a család számára sokáig emlékezetes maradt.

A telep lakossága már az első év végén kereste a telep tanítójával a szorosabb kapcsolatot. A közös gondokról kívántak véleményt cserélni a tanítójukkal. A közös gondok között szerepelt az is, hogy ennek a kis településnek nincs igazi neve. Városszerte Hattyas telepnek ismerték, de az itteniek inkább a Vasutastelep elnevezését használták.

A Hattyas elnevezés a terület régi helyrajzi megnevezéséből származott, s utalt a telep mellett húzódó valamikor Tisza mellett elterülő nádas, mocsaras területre. Ez már a múlté volt, hiszen a Tisza szabályozása után maradt Holt-Tisza ág csonka darabja volt a telep mellett. A Holt-Tisza itteni darabja elég mély volt. Az élő Tisza innen hozzávetőlegesen egy kilométerre folyt. A régi meder vonalát a Tiszáig csak nedves rét, közel nádassal benőtt sekély víz jelezte.

Felmerült az a gondolat, hogy a telepnek új nevet kellene adni. Akkoriban fejeződött be Klebelsberg kultuszminiszter grandiózus országos iskolaépítési programja. Ebben a programban az utolsó tanterem Szegeden a Rókusi iskola építésével készült el. Kideríthetetlen, hogy ki volt az ötlet szülője, mely szerint ezt a telepet a város képviselőjéről, az iskola építőjéről – hiszen ezt az iskolát is ő építtette – nevezzék el Klebelsberg-telepnek.

A telep vezető egyéniségei megkérték tanítójukat, hogy a terv megvalósítása érdekében legyen minden fórumon szószólójuk. Hamarosan sorra került az, hogy a város polgármesterével tárgyaltak a névadás ügyéről. A város vezetősége nem nagy érdeklődést mutatott az ügy iránt, segítséget sem ajánlottak fel. Ezek után a telepiek megbeszélték, hogy néhányan személyesen keresik fel Budapesten a minisztert és megkérik, hogy vállalja el a névadó szerepet.

Rövid időn belül egy kis küldöttség a rózsadombi villájában kereste fel a minisztert. A miniszter szívélyesen, barátsággal fogadta a kérelmezőket és vállalta a névadó szerepet.

A város polgármestere kissé meglepődött, amikor tájékoztatták az eredményről. Ezt követően megindult a hivatalos intézkedés, hogy kellő módon lehessen lebonyolítani a névadó ünnepséget, mert a miniszter kijelentette, hogy személyesen kíván részt venni a névadó ünnepségen. Alig telt el két hónap, a telepen már mindenki tudta, hogy mikor lesz az ünnepség és azt is, hogy erre eljön maga a miniszter is.

A protokolláris feladatokat a város vezetősége megoldotta, de a telep lakossága is méltóan várta a minisztert. Az érkezés útvonalán a házakat csinosították, felvirágozták. A telep dalárdája énekkel köszöntötte a vendégeket. Az érkezési fogadás után az iskolaépületbe vonultak be a vendégek, majd a miniszter a tanítói lakásban meglátogatta a tanító családját. Itt érdeklődött a család sorsa, az előbbi munkahelyén végzett munkája után. A tanító gyerekeinek jelen és jövő sorsa is érdekelte. A családlátogatás után a telep lakosságának vezető egyéniségeivel hosszasan beszélgetett, és ennek során ígérte meg, hogy a telepen óvodát fognak építeni, hogy szorgalmazni fogja a telep központjának számító iskola előtti téren egy „ártézi” fúrását.

Igen jó hangulattal zárult le az avató ünnepség és barátsággal távozott most már a nevére elnevezett településről a miniszter. Ettől a naptól kezdve a régi Hattyas-telep, vagy másként Vasutas telep neve Klebelsberg-telep lett. Csak a város vezetőinek okozott egy kis gondot az egész névadás, amint azt a telep vezetői később megtudták, mert a miniszter rendszeresen érdeklődött később a telepen történekről.

A miniszter ígérete hamarosan valóra vált, egy év múlva már felépült az óvoda épülete az iskolaépülettel szemben lévő telken. Ennek az épületnek a használatbavétele új kulturális lehetőséget jelentett a telepi lakosságnak. A tervező az óvodai vezető részére szolgálati lakást is tervezett és az óvodai munkatermeket egymás után úgy helyezte el, hogy széthúzható válaszfalal egységes nagyobb terem is kialakítható legyen. Ugyancsak szétnyitható fal választott el egy kis fülkét az első terem végén, amelynek padlószintje néhány lépcsőfokkal magasabb volt a terem padlószintjénél és itt alakították ki azt az oltárfülkét, ahol vasárnapokon az összenyitott két teremmel együtt az Istentiszteletekre alkalmas helyiséggé alakult át az óvoda. Maga az oltár és a szükséges felszerelések a ferences rendház irányítása és segítsége mellett hamarosan elkészült. A kellékek nagy részét a rendház adta a Telepnek. Ilyenformán templomépítésre itt a Telepen nem volt szükség. Az iskola tanítójának tulajdonában lévő kis harmónium minden esetben az óvodai kápolnában a hívők rendelkezésére állt. Az épület ünnepélyes felszentelését követően minden vasárnap és ünnepnapokon egy-egy ferences atya kijött a városból és istentiszteletet tartott. A kántori teendőket mindenkor a telep tanítója végezte. Később a vasárnapi istentiszteleteken kívül az egyházi rendtartásnak megfelelően az év bizonyos időszakában délutáni litániák is rendszeressé váltak. Az ilyen litániák sorozatának elsőjét egy ferences atya vezette, de a többiek a telepi lakók közül idősebb asszonyok vezették. Néha kivéte-

lesen a fiatalok közül is volt előimádkozó. Az ilyen szerep a fiatalok között mindig megtisztelésnek számított.

Volt már iskolája a Telepnek, működött az óvoda, ahol egy egyedül élő óvónő végezte lelkes munkáját. Ő volt az, aki sok év eltelte után saját költségén hálából Klebelsberg Kunonak, a telep névadójának emléktáblát készíttetett az óvoda homlokzatára.

Működött tehát e telep három legfontosabb létesítménye. Az iskolán és az óvodán kívül, az istentiszteleteknek helyt adó oltár is. Az istentiszteletekre hívó harang azonban nem volt a Telepen. A telep öregjei többször szóba hozták, hogy harang kellene. A telep tanítója is egyetértett a gondolattal és a megvalósítást elősegítendő szabadidejében tervezni kezdett egy haranglábát, amelyik véleménye szerint az iskola és az óvoda homlokzatával szemben elterülő a telep egyetlen helyén lenne elhelyezhető. Ez a harangláb esztétikailag is értékesebbé tenné a teret.

A terveket megmutatta a telep vezetőinek. A terv tetszett, de megvalósításának feltétele az volt, hogy ne okozzon megoldhatatlan költségeket a telep lakosságának. A harangláb a terv szerint fából készülne, egy kis kerítés övezné, a kerítéssel körülvett négyzet alakú tér közepén négy gerendalábon állna a torony. Stílusa egy kicsit az erdélyi haranglábakhoz hasonlítana. A hasáb alakú felső rész csúcsos tetővel fedett. A tető alatt szoknyaszerű oldallapok védik a haranglábban elhelyezett harangfészket, a harang felfüggesztésének helyét.

A harangláb felépítéséhez ismét a ferencendi plébánia nyújtott segítséget. Az építőanyag, a fagerendák beszerzéséhez és szállításához a MÁV rendező pályaudvar főnöksége is hozzájárult. A harang kiöntését a rend vállalta. A harangláb felépítésénél a lakosságnak hozzáértő tagjai is segítettek.

A harang kiöntéséhez néhány adatra szükség volt, a helynek, a felállítás időpontjának, nemkülönben a névadó nevének megnevezése. Ez utóbbiban a tanító javaslatát vita nélkül fogadták el. Eszerint úgy döntöttek, hogy a telep névadójának felését kérik fel haranganyának. Ezt megbeszélték a rendház főnökével, rend diplomájának plébánosával és illendőségből a város vezetőit is tájékoztatták. Azt tervezték, hogy felkérjük a miniszter feleségét, hogy legyen a névadója a harangnak és személyesen legyen jelen a felszentelési ünnepségen. A város vezetősége nem nagyon örült az ötletnek. Megemlégették, hogy a miniszter a város képviselője is, de eddig még egyszer sem sikerült szegedi látogatásra rábírnivala a feleségét.

A telepiek elhatározták, hogy maguk intézik el a felkérést. Budapesti utazásuk ez ügyben sikerrel járt, a miniszter felesége örömmel vállalta a haranganyasági tisztséget és megígérte, hogy feltétlenül részt vesz a harangszentelési ünnepségen.

Ezt követően gyors ütemben haladt minden. Rövid határidőre vállalták a harangöntést. A harangtorony néhány hét alatt elkészült, csak a harang tartógerendáinak felszerelése maradt későbbre, amikor már a harang pontos méretei nyilvánvalóvá válnak. Ez sem tartott sokáig, készen volt a harang, kiszállították a telepre, a szakemberek felhúzták a toronyba, mindent a helyére illesztettek.

A harangszentelési ünnepségre minden készen állt. A telep lakossága képletesen is díszbe öltözött. Az óvodában lévő oltárhoz a telep asszonyai előre biztosították a virágokat, új terítőket, kendőket is készítettek az ünnepi alkalomra.

A szentelési ünnepségre a város vezetői a protokoll szerint megjelentek. A miniszter feleségét a férje nem kísérte el, aki két évvel korábban volt a telepen a telep névadó ün-

nepségén. Az ünnepi istentiszteletet a rendőrfőnök tartotta, a telep dalárdájának szereplése növelte az esemény ünnepélyességét. A harangyana mindenki tanúsága szerint örült és megtisztelésnek nevezte a felkérést. Az ünnepség után kedves beszélgetés folyt a helyi óvónővel, a tanítóházaspárral, a telep vezető egyéniségeivel, a város vezetőinek és a ferences rendház főnökének jelenlétében. Az ünnep vendégei virágokkal bőven megajándékozva búcsúztak el a telep a telep lakóitól. A miniszter felesége később levélben köszönte meg a tanítóházaspárnak írt soraiban a kedves felejtetetlen fogadtatást és ünnepélyt.

Ettől a naptól kezdve minden istentiszteletre harangszó hívta a híveket. Az istentisztelet előtt fél órával korábban szólt először a harang, ezt a második, majd a harmadik harangozás követte, amelyik az istentisztelet kezdetét jelentette. Nagyon rövid idő múlva az óvoda, benne az oltárfülke, a harangláb, a harangszó természetes és szerves részévé vált a teleplakók életében.

Nyáron a telepi gyerekek közül többen a telep melletti Holt-Tiszához jártak. A nagy melegben jó volt itt „megmártózni”, ahogyan egymás között mondták a hús vízben való fürdést. A nádasok árnyékában házilag készített egyszerű horgászszerszámmal kis halakat is lehetett itt fogni. A horog házilag készült gombostűből, a bot erősebb nádszál volt. A telepi lakók közül csak néhányan volt erre a területre horgászengedélye. Ők ladikkal jártak a horgászhelyeikre. A fürdést itt a hatóság tiltotta. Időnként a gyálai rét felől feltűnt két lovasrendőr, akik ellenőrizték a tilalom betartását. A lovasrendőrök feltűnésekor a gyerekek futva menekültek a telep utcái felé, vagy elrejtöztek a nádasokban. Komolyabb fenyegetés soha nem volt, a rendőrök legszigorúbb intézkedése az volt, hogy elzavarták a gyerekeket.

Egyik nyári délután futótűzként terjedt el a telepen, hogy a telep egyik lakosának 12 éves fia a Tiszába fulladt. A kis Forrai Miklós egyike volt azoknak a gyerekeknek, akik a meleg nyári napokban lejártak a Tiszára fürödni. A tragédia oka az volt, hogy a számára eddig ismeretlen partszakaszon ment a vízbe, ahol hirtelen mélyült a meder. A gyerek nem tudott úszni, a társai is csak a part közelében fürödtek, akik között igazán úszni tudó gyerek nem is volt. Szinte alig vették észre, amikor a gyerek elmerült. Egy idő után hiába keresték társukat. Ijedten szaladtak a szülőkhöz, hogy Miklós eltűnt a vízben, nem találják. A gyerek idősebb testvérei és az apa már csak a holttestemet tudták kihozni a vízből.

Ez az esemény felbolygatta a telep lakóit. Minden szülő szigorúan ellenőrizte a gyerekeit és megszűnt az illegális fürdőzés a telep melletti Holt-Tiszában. A telep gyerektársadalma is felismerte a veszélyt, a tragédia súlyát, hiszen iskolatársai kedves barátjukat veszítették el. Az eseményt követően a felnőttek között állandó szóbeszéd tárgya volt, hogy valamilyen megoldást kell keresni. A telep tanítója – náluk is volt 3 fiúgyerek – beszélgetésre hívta a telep aktívabb családfeleit. Közöttük volt egy vízügyi szakember (Echling János), aki a hivatása szerint az élő Tisza vízszabályozásánál dolgozott. A megbeszélés szerint a telep lakosait csak úgy lehet megmenteni a hasonló szerencsétlenségektől, ha a Holt-Tiszán olyan fürdőhelyet alakítanak ki, ahová csak belépőjeggyel lehet bemenni és a fürdőhelyen kellő szakszerű felügyeletet biztosítanak. Ezt az elképzelést a meghívottak egyhangúan támogatták. A megoldás lehetőségét elhíresztelték a telepen és rövid időn belül minden család tudomást szerzett róla. A telep lakói jónak találták a tervet és kifejezték azt is, hogy a megvalósítás érdekében anyagi áldozatot is hajlandók vállalni.

Az ötlet nyilvánosságra hozatala után azonnal megindult a tervezés. Az anyagi alapot a lakosság azzal biztosította, hogy családonként úgynevezett „téglajegyeket” lehetett venni. Egy téglajegy jogot biztosított arra, hogy a strandot belépőjegy nélkül használhatja a jegy birtokosának egész családja. Voltak olyanok is, akik egynél több téglajeggel járultak hozzá a költségekhez. Sikerült elérni azt is, hogy a város némi hozzájárulással segítette a terv megvalósítását. A tervezés és a kivitelezés fő irányítója a telepen élő vízügyi szakember volt. Mindenekelőtt tereprendevezést kellett végrehajtani. A partot lépcsőzetesen képezték ki, a legfelső szinten egy kuglipályát is kialakítottak. Mellette egy kis helyiség arra szolgált, hogy ott majd italt és aprósüteményeket, cukorkákat lehessen kiszolgálni. A tekepályát és az elárusító helyiséget a strand üzemeltetése után bérbe adták. Az így kapott összeg és a belépődíjakból eredő bevétel fedezte a strand fenntartási költségeit.

A vízben a part mellett lécekből összeállított kas készült, ahol az úszni nem tudó, főként kisgyerekek fürödhetnek biztonsággal. A fürdőkas mellett vastag fapallókból úszó plató is épült. Azonos méretű és szerkezetű platót a víz túlsó partjára is építettek. Ezek hozzávetőlegesen 10 méter hosszúak és 3 méter szélesek voltak. A platókat fémhordók tartották a víz színe felett. A platókról falépcsőn is bele lehetett menni a vízbe, de innen a jól úszó fiatalok szívesen ugrottak be a mély vízbe.

A holtág telep felőli partján 3 szintet alakítottak ki. A legfelső szinten a teke pályán kívül öltöző kabinok épültek. A középső szint a strandolók parti pihenésére volt alkalmas. Az alsó szint keskeny sávja csupán a vízbelépésre illetőleg a vízben elhelyezett platókra való lemenetelt biztosította.

A fiatalok saját szórakozásuk érdekében vízipólóhoz alkalmas kapukat is készítettek. A vízfelület nagysága és a víz mélysége vízipóló pálya kialakítását is lehetővé tette. Hátránya azonban az volt, hogy ilyen játék esetén a vízben fürödni nem igen lehetett, mert a pálya a fürdésre alkalmas terület nagy részét elfoglalta.

A megépült strand nagyon hamar a telep fiatalságának állandó tartózkodási helyévé vált. A terep alkalmas volt arra is, hogy kisebb úszóversenyeket is rendezzenek. Ezek, valamint a vízipóló játékok is inkább csak az egyéb víz melletti szórakozások kiegészítői voltak, mint igazi versenyek, még akkor is, ha a városból barátságos mérkőzésre alkalmi vízipóló csapatot is meghívtak a telepiek.

A Klebelsberg-telepen felépült strand hamarosan a közismertté vált a városban is, különösen a telephez közel eső városrészben. Sikeres és gazdaságos vállalkozássá vált a telepi strand. Így vált egy család tragédiájából, a telep lakóközösségét érintő megdöbbentő eseményből a közösség számára előnyös hasznos kibontakozás.

A nyári iskolai szünidőben az ifjúság időtöltését más szórakozási lehetőségek is kiegészítették. Alkalmi labdarúgó csapatot szerveztek. Ehhez nem kellett sem szakvezető, sem pénzügyi támogató. A telep mellett egy kis terepen alakították ki a fiatalok a labdarúgó pályát. Közösségi munka volt ez is, mint sok minden a telepen. Vasárnaponként rendezték a mérkőzéseket, de csak akkor, ha valamelyik kisebb város csapata hajlandó volt eljönni csupán szórakozásból a sehol sem jegyzett csapathoz. S belépődíj nélküli mérkőzéseken a barátok, a hozzátartozók és a telep közösségi életéért lelkesedők voltak a nézők, a fiúkért a drukkolókért.

Az iskolában a tantermek nyáron kihasználatlanul álltak. A tanító gyerekei az iskolatáblák felhasználásával asztalitenisz játékhoz alkalmas asztalt állítottak össze. A telepen eddig nem igen ismert játékot a közvetlen barátok hamar érdeklődéssel figyelték és el is

járogatták az iskolába az asztalitenisz okán. Közöttük volt az iskola közelében lakó asztalos mesterségű fiatalember is. Ez a fiatalember meglepte az iskolát, valamint az odajáró fiatalokat is azzal, hogy elkészített egy szabályos a szabványoknak megfelelő asztalt és azt az iskolának ajándékozta. Ettől kezdve az iskolában néha háziversenyt is rendeztek a fiatalok. Néha arra is sor került, hogy a telep csapatnak minősíthető együttes a városban más csapatoknál vendégszerepelt.

A nyári szórakozások kiegészítőjeként volt tekinthető az a lehetőség, amit a ferencesrendi szerzetesek a templomuk mellett lévő udvarban biztosítottak nyaranta az ifjúságnak. Itt meghatározott napokon késő délutánonként a sötétedés után a szabadban filmvetítés volt. A filmek címét a vetítés előtt legalább egy héttel hamarabb a plébánián kifüggesztették. A telep fiataljai közül kisebb-nagyobb csoportok látogatták ezeket a filmvetítéseket. A közel félórás út baráti beszélgetésekre, kapcsolatok kialakítására alkalmas volt.

Az óvoda megépíttetésének ígérete mellett a névadó miniszter azt is megígérte a telep vezetőinek, hogy egy „ártézi” kút fúratásához is segítséget nyújt. Az ígéretnek megfelelően az óvodaépület elkészülte után megjelentek a kútfúrók. A kút helyéül a telep központi terének egyik sarkát jelölték meg. Ez három utca találkozási helye is volt és hozzávetőlegesen a telep központi helyén feküdt.

A fúrótorony és a művelet látványosság volt a telepen. Sokan álltak meg itt a munkálatoikat figyelve. A fúrás közvetlen környékét víztócsák, sár és iszap csúfította el. A fúrás során a felhalmozott földkéreganyagot a munkaterület mellett halmozták fel. Közben a fúrómester mérte a mélységet, ahogyan a fúrófej haladt lefelé. Feltűnt az iskola vezetőjének, hogy a felhozott földanyag a fúrás mélységétől függően más és más színű és az anyagának összetétele is változik. Ebből adódott az az ötlet, hogy a fúrás során felszínre hozott anyag segítségével a telep alatti föld rétegszerkezeti képét össze lehet állítani. A fúrómester segítségével a mérési adatok birtokában a felhozott fúrómagokból elkészült a telep alatti földkéreg rétegszerkezeti képe. Egy hosszú, hüvelykujj vastagságú üvegcsőbe került bele a kitermelt föld. A csőben minden centiméter egy métert jelentett. A cső mellett a rétegadatok egy kartonlapon szerepeltek. Ez a rétegdokumentum a Szegedi Tanítóképző Intézet szertárába került, mert a telep tanítójának abban az időben két fia is ennek az iskolának a tanulója volt. A kút fúrása során viszonylag hamar elérték azt a mélységet, ahol a vizet bőven adó réteg volt. A víz erős sugárban tört fel, így zárószerkezetre volt szükség, tehát nem kellett pumpás kutat állítani. Ezzel a kúttal a telep egészséges vízzel való ellátása hosszú időre megoldódott. A kút újabb találkozóhelynek bizonyult, hiszen ivóvízért a telep minden házából ide jártak az emberek. A hírek, az információk terjesztésének és terjedésének fontos helyévé vált a telep „ártézikutja”.

Az elmúlt néhány évben bekövetkezett változások és események következtében a telepiek számára változatossá vált az élet. Volt strand, ahol nap mint nap kellemesen, sőt családiasan teltek a délutánok. Vasárnaponként gyakran volt labdarúgó mérkőzés. Az óvodában vasárnap és ünnepnapokon tartott istentiszteletek után szívesen beszélgettek egymással az emberek. Ilyenkor az idősebbek megtárgyalták a telep sorsát érintő ügyeket. Néha a telep tanítójának véleményét kikérendő, az iskolában jöttek össze néhányan. Vasárnaponként istentiszteletek után a fiatalok szívesen megbeszélték az azt megelőző közös programokat, vagy a következő hetek szórakozási lehetőségeit. A nyári, de különösen az őszi szórakoztató időtöltés rendszeres formájává vált az iskola épületében szervezett ismeretterjesztő előadásorozat. Ezt a telep tanítója szervezte meg. Az előadásokat

neves városi szakemberek tartották. Az iskolaterem mindig megtelt, akármilyen is volt az előadás tárgya. Előadásokat a magyar történelem, Magyarország földrajza, művészettörténet, a magyar irodalom és fizika témakörökből tartották az előadók. Magyarország földrajzával kapcsolatos előadásokat a telep tanítója vállalta. Összeköttetései révén diavetítő készüléket is szerzett, amit más előadók is használtak, így az előadások a diaképek vetítésével élvezetesebbekké váltak. A telep lakói előszeretettel hallgatták a város napilapjában megjelent cikkei nyomán közismert művészettörténészt, aki több előadásban ismertette a szegedi dóm előtt épült galéria szobrait, reliefjeit. Ennek a panteonnak a szereplőiről mondott ismertetőivel élvezetessé tudta tenni az előadásokat. Talán a telep lakói hallottak először összefüggő előadássorozatot a fogadalmi templom freskóiról, szobrairól. Esetenként az ismeretterjesztő előadások sorozatában egy-egy egészségügyi oktató előadás is elhangzott, amit a tanító egykori diákori barátja vállalt el. Szegeden futottak össze egyszer sok év után és felújították a barátságot. Az orvos barát különben a Szegedi Tanítóképző Intézet orvosa volt.

Az előadásokat késő délután, illetőleg kora este tartották. Az előadók rendszerint vonattal jöttek a városból és a telep melletti Rendező-pályaudvar állomáson kellett leszállniuk. Az előadókat az állomáson rendszerint a tanító gyerekei várták és kalauzolták el az iskolaépülethez. Közvilágítás a telepen nem volt, így a vasutasoknál használatos olajlámpával világították a vendég előtt az utat.

Az ismeretterjesztő előadássorozatokat két egymást követő évben szervezték meg a telepiek. Közbejött nehézségek elsősorban anyagi gondok, – a városi központ már nem tudta fizetni az előadókat – kihalásra ítélték az eddig eredményesen működő kultúrmissziót.

A telep fiataljai hozzászokott a rendszeres, szervezett találkozásokhoz. A dalárda heti, vagy kétheti próbái mellett olyan alkalmakat is kerestek, ahol nem csak az énekléshez kedvet és készséget érzők vehettek részt, hanem olyanok is, akik nem mint szereplők, hanem mint hallgatók vehetnek részt az összejöveteleken. Ennek az igénynek a kielégítését szolgálták a kéthetenkénti megrendezett nótadélutánok. Volt egy-két jó hangú fiatal, akik népi nótákat, új és régi dalokat szívesen előadtak az összegyűlt barátok előtt. A kedvelt nótadélutánok színesebbé tétele érdekében a tanítólakásból a tanítóék zongoráját is lecipeltek az iskolaterembe. A tanító feleségének zongoratudása lehetővé tette, hogy melodráma előadással hangulatosabbá tegyék egyik-másik nótadélutánt.

Minden évszak eltérő, sajátosságos jellegű szórakozást nyújtott a telep lakóinak. A nyár a strandolás időszaka volt. A strand a legnépszerűbb, a legmozgalmasabb szórakozást nyújtotta. Az őszi főként az iskolában megtartott ének-délutánok, az ismeretterjesztő előadások látogatásának időszaka volt. Télen az iskola terem fűtésének gondjai miatt csökkenteni kellett az esti összejövetelek számát. Csak a dalárda próbái voltak rendszeresek. A fiatalok egy része, ha tehetné a város szélén lévő befagyott vízfelületeken kocsolyázott. A téli iskolaszünetet kihasználva, a telep tanítója színjátszásra, színdarabok előadására buzdította a szerepléstől nem idegenkedő fiatalokat. A buzdításnak eredménye lett. Az óvoda kettős termében fel lehetett állítani egy színpadot. Néhány színmű, pl. a „Faluroszsa”, a „Piros bugyellár”, bemutatásra hamarosan sor is kerülhetett. A telep lakosságának tetszett az újítás, amit a mindig telt ház is bizonyított. A színdarabokon kívül másos esteket is rendeztek. A tanítóházaspárnak a korábbi állomáshelyén szerzett tapasztalata segített, és az iskolás gyerekekkel a karácsony időszakában karácsonyi témájú

színdarabot tanítottak be. A tanítóházaspár számára ez a hivatási feladatokon messze túlmutató tevékenységek fárasztóak voltak ugyan, de a siker, a telep lakóinak megbecsülő szeretete ellensúlyozta a fárasztó munkát.

A telep lakóinak hitéletét a városban lévő ferences rendház főnöke és főként a templom plébánosa kiemelkedő figyelemben részesítette. Minden egyházi ünnepen a plébánia templomokban szokásos istentiszteleti formákat a telepen is megrendezték. Itt is volt rendszeresen úrnap körmenet. Minden nagy egyházi ünnepen ünnepi nagymisét tartottak. Ebben a hívekkel törődő légkörbe tartozott az is, hogy a plébánia szervezésében Ausztriába – Máriazellbe, Romániába – Máriaradnára és Magyarországon – Mátraverebélyre zarándoki utat szerveztek. Mindenhol szép számmal vettek részt a telep lakói, közöttük sok fiatal is. A zarándokokat szállító vonat vagonjaiba a telep melletti pályaudvaron lehetett felszállni. Vissza is idáig hozta a résztvevőket a vonat. Romániában, Máriaradnán sokan azért vettek részt örömmel, mert a telep lakói közül többen Erdélyből kerültek ide. A világháború után menekültek Magyarországra. Ők ott is a vasút alkalmazottjai voltak, így a Magyarországra való menekülésük szükségszerű volt. Az új állam, Románia területén nem kaphattak volna állást. Máriaradnára való utazás azért is volt kedvező, mert ott találkozhattak volt ismerősökkel, egyesek pedig rokonaikkal. A zarándokok mindegyik alkalommal meghitt, bensőséges hitbuzgó magatartása méltó volt a telep szelleméhez.

A telep iskolájában az évi munka mindig azzal végződött és zárult, hogy egy kis ünnepséget rendeztek. A házi ünnepélyhez tartozott a gyermekek tornabemutatója is. A lányok és a fiúk egyforma öltözékben tornáztak. Ez az egyenruha nem volt más, mint azonos színű blúz, a fiúknál fehér ing, a lányoknál azonos színű szoknya, a fiúknál pedig egyforma klott nadrág. A tornagyakorlatokat az általában akkor szokásos merev mozdulatsorok helyett folyamatos, a mozgással valamit kifejező mozdulatokból épültek fel. Például a fiúk kezében lévő bottal mint a tornaeszközzel olyan mozdulatokat végeztek, mintha a búzamezőn kaszálnának. A kislányok pedig a marokszedést utánozták. Az egy fiú, egy lány váltakozó felállással a csoport folyamatos mozgás, mozgáshoz alkalmas zenével élményt nyújtott a tornabemutató. Ilyen és ehhez hasonló tornagyakorlatokkal a minden évben megrendezett ünnepségek híre túljutott a telepen. A város tanügyi felügyeleten kívül a város vezetősége is felfigyelt a telepen folyó testnevelési gyakorlatra, iskolában végzett ilyen jellegű munkára, mert a tornagyakorlatokon kívül más sportágakban is jeleskedtek a telepi gyerekek. Valószínűleg ennek következménye volt az a levél, amit Budapestről küldtek az iskolába.

A hivatalos levélben felkérték az iskola tanítóját, hogy tornacsapatával vegyen részt a Budapesten megrendezendő jubileumi sportünnepségen. A levélben értesítették az iskola tanítóját, hogy a tornacsapatának szereplését beiktatták az ünnepség bemutató műsorába. Az ünnepség műsorában magyar olimpikonok, nemzetközi híru magyar sportolók, a főváros kiváló iskoláinak sportolói szerepeltek. A sportünnepség a Nemzeti Színházban volt. A meghívás rendkívül meglepte az iskola tanítóját és feleségét, de a felkérés visszautasításának gondolata fel sem merült. Mindenesetre aggodalommal gondolták végig a feladatukat, hogy hogyan tud felkészülni ilyen meghívás teljesítésére az iskola, hogy kudarcot ne valljanak.

A sikeres szereplés érdekében át kellett gondolni a bemutatandó gyakorlatok minőségét. Felmerültek új gyakorlatok vagy legalábbis a megtanított gyakorlatok kiegészíté-

sének megtervezése, figyelembe kellett venni azt is, hogy a gyakorlatok látványosságát miként lehet növelni. A tanítóházaspár tudta nagyon jól, hogy a tornacsapat esztétikai megjelenésének milyen fontos szerepe lehet a siker elérésében.

Mindent átgondolva a felkérő levélre igennel válaszoltak, megköszönve a megtisztelő meghívást.

A felkészüléshez tartozott az, hogy a tornacsapatnak mutatós egyenruhája legyen. A szereplő gyerekek kiválasztása is fontos volt. Az ügyes a jó ritmusérzékű, a rátermett, formailag is legmegfelelőbb gyerekek kiválasztása hamarosan megtörtént. Fontos volt, hogy a gyerekek testmagassága csaknem azonos legyen. Mindezek után meghívták a kiválasztott gyerekek szüleit. A beszélgetés tárgya a szereplés tényének ismertetése mellett az volt, hogy a szereplő gyermekek egyforma öltözetének beszerzését minként oldják meg.

A tanítóházaspár a következő tervet ismertette a szülőkkel. A leányok öltözete piros babos anyagból készülő egyforma blúz legyen. A ruhácska ujjá buggyos, puffos, a mellrészén a gombolás helyén fehér zsinórból felvarrott vitézkötések díszítsék a blúzocskát. Minden kislány fején párta legyen, melynek alapanyaga keménypapírra varrt, a blúzocska anyagával egyező pirosbabos vászon. A pártán fehér zsinórból hurkos vonalban vitézkötéses díszítés. A lányok szoknyája ugyancsak a pirosbabos anyagból készül, szabása ráncos, szegélye fodros legyen. A fiúk ruhája rövid ujjú fehér trikó és fekete nadrágocska.

A szülők örömmel vették tudomásul a szereplés lehetőségét. Az asszonyok közül egyesek szívesen felajánlották, hogy az anyagok beszerzésében, de főként a ruhácskák megvarrásában, a párták elkészítésében szívesen részt vesznek. Az elkerülhetetlen anyagi terheket is készséggel vállalták.

A megbeszélést követő napokban hamarosan megindult a munka. A ruhácskákhoz egész vég anyag beszerzésére volt szükség, a vitézkötésekhez szükséges zsinórok hossza is több métert tett ki. A lelkes szülők áldozatkészsége mindent előteremtett. Aránylag rövid idő alatt szereplésre készen állott a telep kis tornacsapata. A tornagyakorlatok begyakorlása rendszeresen folyt. A gyakorlatok végére elkészült az élőképként bemutatandó csoportkép záró formája is. A kép kialakításához szükséges mozgásokat is megtanulták a gyerekek. Az iskola udvarán megtartották a főpróbát is.

Elérkezett az indulás időpontja. A szülők közül néhányan kísérőknek jelentkeztek. A gyerekek valamennyien vasúti dolgozók gyerekei voltak, így az utazás nem volt költséges. A szülők elintézték azt is, hogy a MÁV Rendező-pályaudvarán külön személykocsi álljon az utazó gyermekek rendelkezésére. A megfelelő menetrendi időt figyelembe véve kora délután érkeztek Budapestre a tanítóházaspár, valamint néhány szülő kíséretével a telepi gyerekek. A szerepléshez szükséges ruhákat, a kellékeket és az útravaló ennivalót minden gyerek saját csomagjaként vitte. Az egész csapat az egész út alatt nagyon fegyelmetten viselkedett.

A színház épületében egy nagyobb szobát biztosítottak a csoportnak. Egy kicsit lenézően tekingettek a már ott lévő egyéb szereplő csoportok tagjai, valamint ezeknek vezetői, a vidéki, kissé szegényes falusi csoportra. Különböztek is minden többi szereplőtől, az elegáns ruhákba öltözött balettosoktól, azok kísérőitől, a fővárosi ünneplésre gyülekező elegáns nézőközönségtől. Egyesekben felmerült az a kérdés is, hogy miként kerülhetett ide ez a vidéki társaság. Még a színház alkalmazottainak magatartása is jelezte, hogy szokatlan számukra egy ilyen társaság a színházban.

Az előadás előtt közölték a tanítóházaspárral, hogy a műsor második felében a díszünnepség vége felé fognak szerepelni. Közölték azt is, hogy majd szólnak, ha a színpadra kell menniük. A színházba érkezésük után a tanítóházaspár kérésére megengedték, hogy a gyerekek próbaszerűen a színpadra vonulhassanak, ott a gyakorlatokhoz szükséges alakzatok felvételét kipróbálhassák. Erre szükség is volt, hogy a gyerekeket felszabadítsák a váratlan benyomások sokkoló hatása alól. Igen nagy lelki ráhatás kellett ahhoz, hogy a gyerekek megnyugodva, teljesítményük, tudásuk biztonságának tudatával várják a szereplésüket.

Az ünnepi előadás eseményeiből a kis csapat semmit sem látott. Csak később, már otthon újságokból tudták meg, hogy olimpiai tornászok bemutatói, világhírű magyar vívók bemutató csörtéi, birkózók szereplései és más sportok szerepeltek a műsorban. Ezekon kívül táncsoportok, balett-bemutatók szórakoztatták a színház közönségét. Természetesen ünnepi beszéd is volt, amelyikben az előadó méltatta a magyar sportolók érdemeit. A színházban jelen voltak a minisztériumok prominens képviselői, az országos legfontosabb társadalmi szervezetek képviselői is, és tele volt a színház díszpáhollyal is, ahol az állami vezetés is képviseltette magát.

A teleti csapat színpadra lépését nagy tapssal köszöntötték a nézők. A csapat az eddigi fellépő csoportoktól eltért annyiban, hogy a bevonulásuk, az egyenruhájuk szokatlan volt a sportbemutatókon megszokott formákhoz viszonyítva. Jól begyakorolt ütemes bevonulásukkal alakították ki a gyakorlatokhoz szükséges felállást. Az akkoriban a csoportos tornabemutatókon szokásos merev mozdulatok helyett, folyamatos mozgásokból álló, de az alakulatot fel nem bontó mozgások újszerű látványt szolgáltatottak. Az egyik gyakorlatból világosan kivehető volt a fiúk kaszáló, a lányok marokszedő mozgása. A gyakorlat közben az egész csapat a kaszálásnak megfelelően az eredeti felálló helyétől néhány méterre eltávolodott, de a végén egységesen mindenki a felállás helyére visszatért. A másik gyakorlatban a haza védelmét ellátó katonás mozdulatok, a lányok a hazatérő katonák virággal való fogadását illusztráló mozgásrendszere nem hagyott kétséget afelől, hogy a gyakorlatok mit kívánnak kifejezni. Abban az időben az ország politikai állásfoglalása, az egész iskolai nevelési rendszer a nemrégiben lezajlott Trianoni békeszerződést elutasító, de legalábbis azzal egyet nem értő légkört sugallta. A tornabemutató záró életképe is a haza védelmét illusztrálta.

A teleti csapat tornabemutatóját – amint azt a színház akkori dolgozói mondták – olyan tapsvihar köszöntötte, amit már régen láttak és hallottak a színház falai.

Az előadás után sokan, hivatalos és nem hivatalos személyiségek keresték fel a kis csapatot nem fukarkodva a dicséretekkel, mindenféle ígéretésekkel, meghívásokkal. A csapatnak azonban sietnie kellett. Az előre tervezett utazás szerint hamarosan indult hazafelé a vonatjuk. Fáradtan, de boldogan értek az állomásra. Hazafelé a vonaton a gyerekek elszenderedtek, a felnőttek csendben az élmények örömteli, de nyomasztó súlyú terhe alatt gondolkodva töltötték el a hazafelé vivő vonatban az időt.

A hazaérkező csoportot az állomáson várták a családtagok, a rokonok, az ismerősök. Még alig virradt, amikor már minden gyerek a saját ágyában pihente ki élete egyik nagy élményét, az ezzel járó fáradságot.

A telep lakói csak a következő napokban megjelenő újságokból tudták meg, hogy milyen nagy sikerrel szerepeltek Budapesten a teleti iskolások. A részleteket a szereplő gyerekek, a kísérő szülők mondták el a telepen. Ez az esemény újabb bizonyíték volt

ahhoz, hogy ennek a kis településnek a lakói igazi közösséget alkotnak. Együtt örülnek és együtt bánkódnak, ha a sors úgy hozza.

A telepi iskola az egész városban még ismertebbé vált. Nemsokára sorra került Szege-den a Rókusi, több tantermes új elemi iskola felépítésével kapcsolatos avató ünnepség. Ugyanis ebben az iskolában készült el a Klebelsberg nevével fémjelzett országos isko-laépítési programban a 40 000-ik iskolai tanterem. Ebben az épületben korszerű tor-naterem is épült. A város vezetősége ebbe a tornateremben rendezte meg az ünnepélyes iskolaavatást. Erre az ünnepélyre meghívták a telepi iskola tornacsapatát is. Ezzel az ün-nepi szerepléssel zárult az iskola tornacsapatának nyilvánosság előtti szereplés sorozata.

A telep fejlődése töretlenül haladt előre. A kezdeti néhány kertes házból álló vasutas-telepből igazi település formálódott. Volt iskolája, volt óvodája, volt saját strandja, a hitélethez megfelelő helyiségben rendszeres istentisztelet. Volt a településnek saját ha-rangja. Elkészültek az utcákban a kövezett járdák, volt egészséges ivóvíz is a telepen. Megkezdtek a város segítségével a telepre vezető kövesút építését is. A távlati terv szerint, majd autóbusz közlekedés köti a telepet a városhoz. A telep mindenkori támogatója a fe-rencs rendház plébánosa azt javasolta, hogy a telepre bevezető országút mellett a telep bejáratának minősíthető helyen keresztet állítsanak. A megvalósításban is segített a temp-lom plébánosa. Ez a kereszt a felszentelési ünnepséggel a telepi közösség kialakulásának és egyúttal a szellemi hovatartozásának jelképe lett.

A telepre került tanítóházaspár nyugodt lelkiismerettel számolhatott el az itt eltöltött évekről. Az emberek megbecsülését, szeretetét élvezhették, sok örömben volt részük. A saját családi gondjaik, a nehézségek, melyeket mindig hősi lélekkel viseltek el, az emberek előtt általában rejtve maradtak. Gyermeküknek a magasabb iskolákba járatása új gondok kialakulását jelezték. Ezen indokok alapján nem hivatalosan, de kérték a felügyelő szer-veket, hogy tegyék lehetővé a városba való beköltözésüket. Ezt elősegítette az a körülmény, hogy a telep lakossága kezdett elöregedni, mindig kevesebb és kevesebb elemi iskolás korú gyerek volt a telepen. Ennek következtében közel volt az idő, amikor már csak egy tanító szükséges a telepi gyerekek tanításához.

A körülményeket figyelembe véve a házaspárt városi iskolákhoz helyezték át. A férfit az éveken keresztül végzett eredményes munkájának elismeréséül egyik elemi iskola igaz-gatójának nevezték ki. A feleség másik iskolához került.

A házaspár számára a váltás, az új otthon megteremtése sok nehézséggel, gonddal járt. El kellett szakadni a sikerek, a sok munkát bizonyító környezet színterétől, de lelkileg mindig érdeklődtek és együtt éreztek a telepi lakosokkal. A tanítóházaspár az új helyen a nagy város pedagógus társadalmában új feladatokat kapva végezte ezentúl munkáját. Itt már új honfoglalásról nem lehetett beszélni, de a hivatásszeretetük szerint a gyermeki lelkek meghódításáról nem mondhattak le. Az életük teljességéhez hozzátartozott még a család boldogulásának munkálása, a mindenkori helytállás, amire a gyermekeiket is nevelték (ld. 29–52. kép).

KÉPEK

Klebelsberg-telep épületei

1. A legkorábban felépült Vasutas-telepi házak egyike (Pancsovai u. 76.).

2. Somogyi Károly, a MÁV Házépítő Szövetkezet elnökének háza (Vaskapu u. 33.).

3. Jellegzetes lakóépület az 1920-as évek végéről (Rendező tér 5.).

4. Vaskapu u. 11. (Gyetvai ház).

5. Vaskapu u. 23. (Hernádi ház).

6. Vaskapu u. 51. (1958-ban).

7. Zentai u. 41.

*8. Hattyas-telep 1980-as években nyitott új utcáinak egyike:
a Mozdony utcai angol-típusú sorház.*

9. Az 1928-ban létesült Klebelsberg-telepi iskola – a klebelsbergi tanyasi iskola típus.

10. A faház – iskolai ebédlő és egyben a Klebelsberg-telepi civil egyesületek működését biztosító közösségi ház. Épült: 1981-ben.

11. Az 1929-ben épült óvoda – gróf Klebelsberg Kuno emléktáblájával.

12. A Klebelsberg-telepi óvoda 1976-ban elkészült épülete, előtte Mészáros Jánosné vezető-óvónő és csoportja.

13. A Somogyi Könyvtár Klebelsberg-telepi Fiókkönyvtára.
Jobbra Zsigmond Szilvia könyvtáros, mellette Vass Dávid és édesanyja.

14. Az 1929-ben alakult gróf Klebelsberg-Kuno telep Polgári Kör
egykori székháza, ma Hársfa söröző.

15. A „B & B Vegyeskereskedés” a Zentai utcán.
Jobbról Bencsik Gáborné Aranka boltvezető, mellette Kancsárné Meggyesi Erika eladó.

16. Németh Pékség élelmiszerboltja

17. A Horváth fivérek vezette Platán CBA.

18. Kertészeti Bolt, Posta és Szépségzsza a Váltó u. 14. udvarán.
A képen Kertész Norbert, a Kertészeti Bolt vezetője.

19. A legfinomabb szegedi fagyit árusító „Bocs Büfé”, Gál Dezső cukrászdája.
 Jobbra: Gyüdi Eszter, mellette Gerencsér Janka.

Klebsberg-telep története

<p>PÉTER LÁSZLÓ <i>Hattyús utcanevei</i></p> <p>Hattyústelep 1928: Vasutas telep. 1930: Gróf Klebsber [I] telep. 1931–1941: Gr. Klebsberg telep. 1942: Gróf Klebsberg telep. 1948: Klebsberg telep. 1958–1963: Hattyús-telep. 1964: –.</p> <p>Noha kissé északabbra van a régi Hattyúsnál, ennek a nevet őrzi. A múlt század derekán Fotti János vállalkozó ingyen használat fejében saját költségén ármentesítette (R 3:432), így vélt alkalmassá a húszas években, a szegedi telepek kialakulásának idején, házhelyeknek való felparcellálására. Klebsbergtről 1928. szept. 30-án nevezték el (DM 1928. szept. 21.). A felzabálás után sokáig még mind a két nevet használták: Hattyús (Klebsberg) telep (DM 1948. jún. 5.), majd 1950-ben ugyan Rákosi-telepnek akarták németezni elnevezetni (DM 1950. júl. 11.), de maradt Hattyústelep. Tréffás főnépi neve Klábí volt (SZSZ).</p> <p>Kamarás utca 1924, 1928: Kamarási utca. 1958: –. Kamaráspusztá a Káras-orszálon birtoka volt Horgason innen, a határon túl. Az elnevezés stilizus.</p> <p>Kudomák sor 1909: –. Kiűnés elnevezés, mert őrzi a régi Kun dombja emlékét.</p> <p>Méltói út 1928–1939: n. n. 1939: –. Mokin (Mokrin, JSZSZK) délvideki községről. A községe is hasonló, költői községek nevéből lett.</p> <p>Pancsova utca 1928–1939: n. n. 1939: –. Pancsova (ma Panlevo, JSZSZK) délvideki városról.</p> <p>Rendező tér 1928–1939: n. n. 1939–1948: Szent Imre tér. 1958: Imre tér. 1960–1972: Szent Imre tér. Az új nev a közeli rendező pályaudvarra utal (DM 1972. dec. 1.).</p> <p>Válto utca 1928–1937: n. n. 1939: –. Türel (Türel, JSZSZK) városról: itt ömlik a Tüza a Duna-bába.</p> <p>Verecei utca 1928–1941: n. n. 1942: Verecei utca. 1948: –. Verece (Vérás, JSZSZK) délvideki városról. Németajkú falu – közlök pl. Hozog Verece, az föld is – jövedel a szegedi községek-százába lérték fel. Régebbi Erdős utca.</p>	<p><i>Utak nevei, az 1920 évi törvény bevezetése előtt. Ekkor még az elnevezés nem volt, és későbbi bevezetéseket követően neveket vette fel, településen.</i></p> <p>Válto utca 1928–1937: n. n. 1939–1972: Szent Imre utca. Egyidejűleg neveztek el korábban a Szent Imre térről, melybe kerültek. Mai neve a közeli rendező pályaudvarra utal (DM 1972. dec. 1.).</p> <p>Vakapa utca 1928–1939: n. n. 1939: –. A Vakapa (Portle de Pier, RNK; Derdap, JSZSZK) sorsáról.</p> <p>Pápa tér 1928–1939: n. n. 1939: –. Pajcs (Pajcs, JSZSZK) főúrbhelyről.</p> <p>Zentai utca 1928-tól Délvidéki városról</p> <p>Obébai utca Obéba Községről Bánátban Kükékháza alatt fekszik Romániában 1928-1937 név nélkül. 1939-1989. Obébai sor 1989. Obébai utca.</p> <p>Sziget utca 1972. Neveikkel, a környék Szigony utca 1972. vízjárásos Sallégre Úrváros utca 1972. régi halászhely Varsa utca 1972. múltjára utal Szeged m.v. Tanács V.B. Építési és Közlekedési Osztály 1985-ben a háztömbök között a régi telkeket megszavta új utcák megnyitását rendelte el. Megnyitott utcák nevei, a következők: Harangláb utca Harangláb szélénél húzódik, innen az elnevezés Mozdony utca 1985. Nevét a vasuton közlekedő mozdonyokról Szeged Rendező Kisvasutj sor 1985. Neveikkel, 1927-ben megnyitott és mellette húzódik Szeged gazdasági vasut. Sinpár sor 1985. Kisvasutj utat, melyet 1975-ben szüntettek meg. Kece utca 1989.</p>
---	---

20. Klebsberg-telep utcanevei
 – Péter László Szeged utcanevei című könyvéből fénymásolt részek, Hegyi Ferenc bejegyzéseivel (Hegyi Ferenc helytörténeti gyűjteménye).

21. Somogyi Károly,
a MÁV Házépítő Szövetkezet elnöke (1931).

22. A telepavaton és az iskola felszentelésén készült kép – 1928. szeptember 30.
Az első sorban Somogyi Károly és P. Schneider Vencel ferences plébános látható.

Meghívó.

A Szegedi Magyar Államvasuti Alkalmazottak Házépítő-Szövetkezete telepén megalakult Templom-bizottság 1928. szeptember 30-án

iskolaszentelési és telepavatató-ünnepséget

rendez, amelyre ezennel biztossággal és szeretettel meghívni bátorodunk.

A 40 tagú bizottság nevében:

SOMOGYI KÁROLY

világi elnök

FORRAI KÁROLY

jegyző

P. SCHNEIDER VENCEL

egyházi elnök

MARSCHALL JÓZSEF

szekrény

EHLING JÁNOS és VARGA ISTVÁN

elrendők

GROSZNER ÁGOSTON

penztáros

AZ ÜNNEPSÉG FŐVÉDNÖKEI:

DR. GRÓF KLEBELSBERG KUNÓ

világi és közéleti miniszter

HERMANN MIKSA

keresztyénmisszió miniszter

MOORI DR. GLATTFELDER GYULA

csanakgyarmegyei püspök

VÉDNÖKEI:

dr. Aigner Károly tiszpán, Breisach Béla c. kanonok, plebános, dr. Budcz Béla rendőrfőkapitány, vitéz dr. Dabó József m. v. főfelügyelő, Fodor Jenő polgármester-helyettes, Góher János m. v. üzletigazgató, Gomblóczy Antal kir. tanfelügyelő, Hauer Rezső Sándor ny. felső ker. isk. igazgató, Homola Rezső m. v. főfelügyelő, Horváth Gyula m. v. h. elnök-igazgató, Hozsiák C. János m. v. főfelügyelő, Kispeter László alsóvárosi egyházi világi elnök, Koczics József m. v. főfelügyelő, dr. Kócsai István ny. államtitkár, vitéz Kubinyi Gyula altábornagy, Lázár László m. v. igazgató, dr. Morika Adolf m. v. főfelügyelő, dr. Papp Béla plebános, Rabony János m. v. igazgató, dr. Rack János m. v. főfelügyelő, Samarjay Lajos m. v. elnök-igazgató, Sárdi Aurél m. v. igazgató, Soma Ottó m. v. igazgató, dr. Somogyi Sztefanffy polgármester, Szabó György Gyula m. v. igazgató, Szendrői Gyula m. v. igazgató, dr. Tóth Imre kormánytanácsos, Várnagy József portás, Von Jakab ferencrendi házfőnök, dr. Vörös Gábor m. v. üzletigazgató, Wittchen Emil m. v. főfelügyelő.

AZ ÜNNEPSÉG SORRENDJE:

1. D. e. 9 óra 53 perckor a telep iskolájában mondja dr. Glattfelder Gyula püspök úr szentmisét mondva felszenteli az iskolát és a telepet.

A szentmise után telepavatató-gyűlés, amelynek pontjai:

2. Megnyitó beszéd, mondja Somogyi K. úr.

3. Ünnepi beszéd, mondja Hauer Rezső Sándor.

4. dr. Vörös Gábor m. v. üzletigazgató, Jean Mihály a Szegedi Új Nemzedék szerkesztőjének és p. Vencei főfelügyelőnek.

5. A telep megtevése.

6. Közös ebéd.

7. Délután a telepen megparaszolás.

Adományozhat a letelepítésre jutó költséggel fogadunk.

23. Meghívó a telep 1928. szeptember 30-i névadó ünnepségére.

Magyarországi politikai lapok
Különlet: 2a.
Egy hónapra . . . 280 P
Folyó kiadás . . . 280 P
Közvetlen, kasszabevétel.
Egyre csak ára 30 fillér
Néki- és külföldi postai díj
számlázással. Az eladók-
kivétel:
Kassza: Budapest, Dugonics-utca 1. sz.

Szegedi Uj Nemzedék

Lélekemelő ünnepség keretében avatták fel a Klebelsberg-telepet

— A Szegedi Uj Nemzedék munkatársai —

Szeged, október 1.

Vasárnap, a szakközép-dudás és kisvárosi iskolák és tanintézmények tanári és tanulóinak részvételével ünnepség. A telep avatásán részt vevő voltok, akik nagy számban jelentek meg. Az előbeszédet közölte a köztársasági elnök: Agner Károly dr. Péter, Somogyi Szilveszter dr. polgármester, majd Marburg Kornél és Jász Miksa ezredesek, Kószó István dr. ny. államtitkár, Dócsik Béla dr. rendőrfőnöki, és a szegedi önkormányzat elnöke: Varga Gyula dr. Máv. Ügyelgősként vezetésével, Wáthné Emil főnöki, Homola Rózsa államtitkár, Sósó Elemér dr. fő. tiszt. főnöki és sokan mások.

Az ünnepség az új iskola megnyitásával kezdődött, majd a Klebelsberg-telep avatásával folytatódott, amit P. Vencel Jakab alvándíri igazgató mondott megköszönő beszédet. Ezután a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

— A szegedi ünnepség keretében avatták fel a Klebelsberg-telepet. A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A szegedi ünnepség keretében avatták fel a Klebelsberg-telepet. A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

Dezsi János, aki az alvándíri igazgatóságon vezetés alatt működött és a telep felépítésén részt vevő voltok, akik nagy számban jelentek meg.

P. Schneider Vencel alvándíri igazgató beszédet mondott, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

— Ovidius szerint, mondotta, az anyanyelv az embernek lelkének tükröződése és akkor a lélek és a nyelv nem nyomon esik az igazságot. Mind a nyelv, mindig is az emberiség tükröződése és ezáltal is a nyelv az emberiség tükröződése.

— Rónai Bertalan főnöki beszédet mondott, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

A Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak, majd a Klebelsberg-telep avatásán részt vevők beszédet mondtak.

24. A Szegedi Uj Nemzedék 1928. október 2-i cikke a telep avatásáról.

25. Gróf Klebelsberg Kuno portréja.

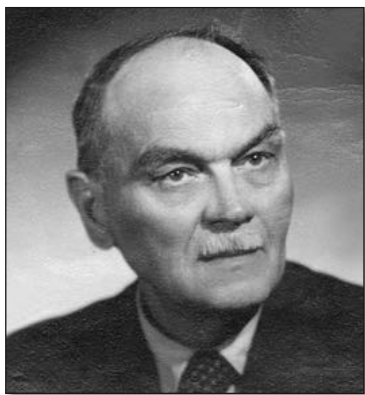

gróf Klebelsberg Kuno látogatása
településünkön, 1930 nyarán.

26. Gróf Klebelsberg Kuno telepünkön.

27. Gróf Klebelsberg Kuno és felesége Botka Sarolta
tanyasi tanítók körében az 1920-as évek végén.

28. Wéber József igazgató tanító.

29. Wéber Józsefné tanítónő.

30. *Wéber József festménye a Klebelsberg-telepi iskola épületéről (az 1930-as évek eleje).
Kocsis Istvánné Wéber Margit tulajdona.*

31. *A Wéber család 1931-ben, Klebelsberg-telepi lakosokként.
Hátsó sor, jobbról: Wéber Mihály (az Új honfoglalás c. visszaemlékezés szerzője),
mellette Wéber István és ifj. Wéber József;
első sorban jobbról id. Wéber József tanító,
mellette Wéber Margit, Wéber Józsefné tanítónő és édesanyja.*

32. P. Schneider Vencel ferences rendfőnök.

33. A Pancsovai és Kamarási utca kereszteződésében 1929-ben létesített kereszt és felszentelése
– Hegyi Ferenc jegyzetével a helytörténeti gyűjteményéből.

34. Iskolai képek az 1930-as évekből
– Wéber Józsefné tanítónő osztálya (1931–1932).

35. Iskolai kép – Kovács Zoltán tanító osztálya az 1928–1929-es tanévben.

36. Az 1932. február 21-én Budapesten a Városi Színházban rendezett olimpiai bemutón szerepelt Klebelsberg-telepi gyermekek és kísérőik.

a következőkhez utalok:
8 Órai Újság (Bpest)

A Klebelsberg-telepi tanyai gyerekek sikere még a tornászvilágbajnokok „eredményein” is túltett

(Baját tudósítónktól.) A svájci-magyar világbajnoktornászok vasárnap délelőtti küzdelme a Városi Színházban közel háromezerfőnyi szakértő közönséget gyűjtött egybe. Amit Pelle István, a svájci Mack és Steinemann produkáltak, az túlszárnyalta a legmerészebb fantáziát is. A szakértők között általános volt a vélemény, hogy a többszörös bajnok Pelle feltétlenül olimpiai győzelemre hivatott.

A kísérő műsorban óriási sikert aratott a Szeged-Klebelsberg-telepi tanyai iskolásgyermekből — magyarruhás leánykák és fiúk — irredentatartalmú tornabemutatója, amely alatt szem alig maradt szárazon. A gyermekek vezetőjét, Weber József igazgató-tanítót, a közönség percenként tombolta ünnepelte.

A MOTESZ olimpiai bemutatója. A Városi Színházban zsűfolt nézőtér előtt folyt le vasárnap délelőtt a MOTESZ olimpiai bemutatója. A legjobb magyar tornászokkal a svájci Mack és Steinemann vették fel a versenyt és artisztikus gyakorlataikkal viharos tapsokra ragadtatták a közönséget. Sok elismerés jutott Pelle Istvánnak, akit a svájciak korlátlan és nyújtón felülmúltak, viszont a gyűrűn végzett mutatványai összehasonlíthatatlanul jobbak voltak, mint a svájciaké. Kolosszális sikert arattak a szegedi Klebelsberg-telepi elemi iskolai növendékek bájos gyakorlatai, amelyek teljesen meghódították a közönség szeretetét.

MAGYAR HIRLAP

Szegedi Friss Újság

gött.

A Klebelsberg-telepi kis tornászok nagy sikere Budapesten. Vasárnap a MOTESZ tornabemutatóján a svájci olimpiakonok mérkőztek a magyarokkal. A legjobbnak a magyar bajnok Pelle József bizonyult. A főváros jelentés szerint a bemutónak kiemelkedő száma a szegedi Klebelsberg-telepi elemi iskola 32 kis tornászának bemutatója volt. A magyarruhás szegedi kisfiúk és leányok óriási sikert arattak énekkel kísért egyszerű utánczó mozgással, a kaszálófiúk és marokszedő leánykák, a harcos

37. Korabeli újságcikkek a Klebelsberg-telepi gyerekek tornászbemutatójának sikeréről (8 Órai Újság; Magyar Hírlap, Budapest; Szegedi Friss Újság).

38. Klebelsberg-telepi óvodások 1934-ben, Lapping Rózsa óvónővel.

39. Az Óvodai kápolna-oltár az 1930-as években.

40. Az 1933-ban az óvoda falára helyezett Klebelsberg-emléktábla.

41. A gróf Klebelsberg-telepi Polgári Kör tisztikara és választmánya. Tablókép, 1931–1935.

42. A gróf Klebelsberg-telepi Polgári Kör díszzászlója 1929-ből
 – MÁV szárnyas kerék és Páduai Szt. Antal.

43. A gróf Klebelsberg-telepi Polgári Kör díszzászlója – a Klebelsberg címer.

44. A Herceg Ferenc Ifjúsági Egyesület Színjátszó csoportja 1931-ben, a Bor című színmű előadását követően (az iskola udvarán).

45. A Herceg Ferenc Ifjúsági Egyesület Színjátszó csoportja az Alsóvárosi Egyházközség Kultúrházában, „A vén Bakancsos és fia, a huszár” című előadásán.

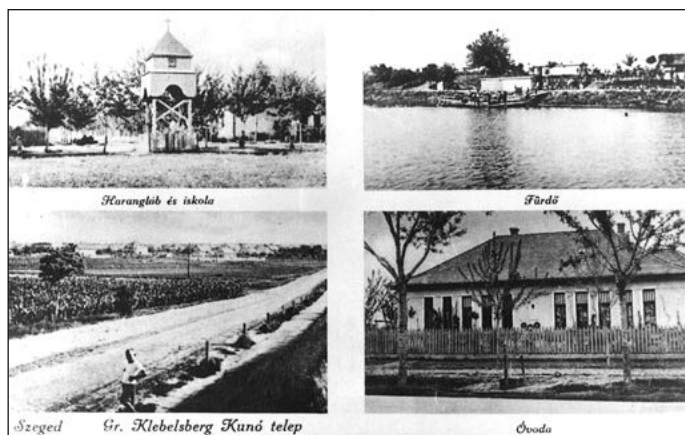

46. A Klebelsberg-telepi Dalárda az iskola udvarán.

47. A Klebelsberg-telepi focicsapat az 1930-as évekből.

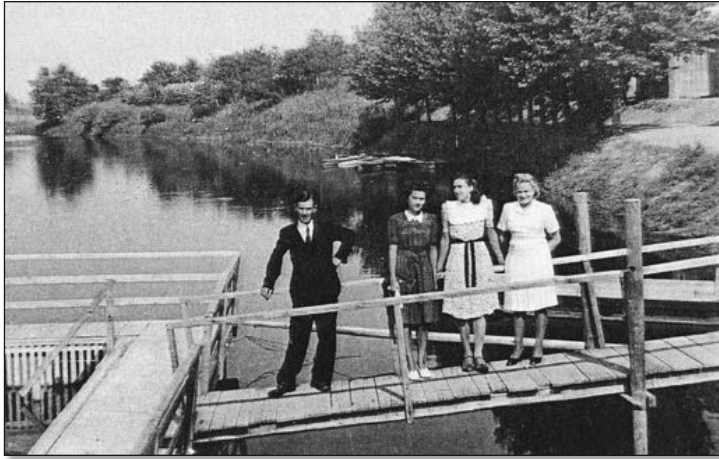

48. Látkép Klebelsberg-telepről, 1934 körül.
 Fent balra: a harangláb háttérben az iskolával, fent jobbra: a partfürdő;
 lent balra: a telep határa; jobbra az óvoda az 1933-as emléktáblával.

49. Az iskola előtt 1929-ben Wéber József tervei alapján felépített egykori harangláb
 (a lebontás és a jelenlegi helyen történő újjáépítés előtt).

50. A Klebelsberg-telepi Partfürdő. Balról. Fodor Antal, Rózsa Lászlóné Fodor Rozália, Bús Ferencné Fodor Etelka, Fodor Józsefné Molnár Ilona.

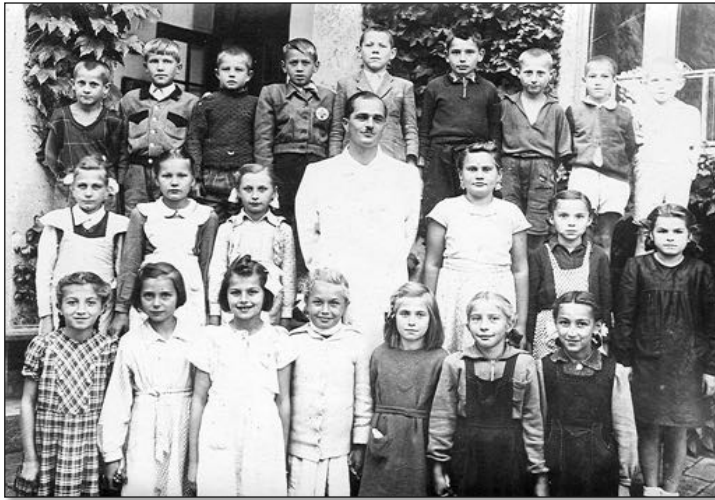
51. Strandolók a Klebelsberg-telepi Partfürdőn:
Rózsa Mária, Marczinka Margit, Bójthe Rózsika.

52. Csoportkép a Klebelsberg-telepi strandon:
özv. *Wéber Józsefné* (első sorban, sötét ruhában) mellette balra *Kocsis Istvánné Wéber Margit*,
mögötte férje, gyermekeik közül három, hátsó sor jobbról: *Papp László* és felesége *Vidiczki Olga*, két lányuk
Zsuzsa, Olga és fiuk *Tamás*.

53. *Papp László* tanító és osztálya (3-4. osztály).

54. Keszleri Erzsébet tanítónő osztálya 1947-ben.

55. Balogh Ferencné tanítónő és osztálya 1976-ban.

56. Óvodai csoport az 1950-es évekből, Irénke óvónővel.

57. Klebelsberg-telepi óvodások 1978-ban,
felső sor közepén Barna Lajosné Olgi óvónő, mellette balra Gabi óvónő.

58. Ünnepség a Klebelsberg-telepi óvoda udvarán 1976-ban.
A csoportot Barnáné Olgá óvónő vezeti.

59. A Klebelsberg-telepi Óvoda mozgássérült gyermekek számára létesített csoportjáról szóló cikk a Délmagyarország 1980. január 15-i számában.

60. Az 1980-ban (jelenlegi helyén) újjáépített harangláb alapozása
(Pap Sándor, Körmöczy István, Guti István, Hegyi Ferenc.)

61. A harangláb 1980-as újjáépítése.

62. Gutí István

63. Guti Ferenc

64. Csonka József

65. A Klebelsberg-telepi harangláb.

66. 1989-ben, a Klebelsberg-telepi kereszt állításának 60 éves évfordulóján tartott főpásztori hálaadó szentmise. Jobbról Hegyi Ferenc, a kereszt mellett balra Gyulay Endre Szeged-Csanádi megyéspüspök.

67. Iskolai farsang – „Az ispilángi királykisasszony” a tanítók szereplésével: Dobó Szilveszterné, Sashegyi Tiborné, Mártáné Nagy Katalin, Tánczos Sándor.

68. Hattyasi iskolások focicsapata 1984-ben.

69. 1989. évi osztálykép a Klebelsberg-telepi tagiskolában, Mártáné Nagy Katalin tanítónő és osztálya.

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

Készült: 1990. augusztus 19.én Szeged-Hattyan telep Óbébai utcai Hárfá vendéglő kerthelyiségében.

Jelen vannak: a külön jelenléti ív szerinti személyek.

Tárgy: A Szeged-Hattyan telepi polgári kör újalakulása.

A szervezőbizottság nevében Rózsa László Szeged, Vaskapu u.28. sz. alatti lakos üdvözli a megjelenteket.

Rövid tájékoztatást ad Hattyan telep létrejöttéről /1920-as évek/.

A hattyan telepi régi polgári kör megalakulásáról, működéséről elmondja, hogy minden telepi lakos tagja lehetett pártállásra tekintet nélkül aki valakit tenni akart a kis község érdekében.

A rendszerváltás lehetővé tette, hogy érdekvédelmi funkciót ellátó polgári kör a mai nappal megalakuljon.

Tájékoztatja a jelenlevőket továbbá, hogy a régi polgári kör tagjainak felállításuk egy vendéglőt, majd hasznából egy nagyon szép partfürdőt létesítettek, ami egész Szeged város községének kulturális szórakozását szolgálta.

Sajnos ezt a községi tulajdont is állami tulajdonba vették - jelenleg Hárfá vendéglő - és a Szeged és Vidéke APESZ-nek eladták, a tanács régi vezetői.

Szeretné a telep lakossága ezt a községi tulajdont visszakapni.

Az polgári kör célkitűzéseinek terve:

- A Hárfá vendéglő és telke visszavétele és jövedelméből gondázkodás a telep érdekében,
- egyéb községi célok megvalósítása, illetve annak segítése pl. fedett buszváró építése, Klebelsberg Kunó szobrának helyreállítása stb.,

Rózsa László mint vezető elnök megállapítja, hogy a jelenléti ívet 32 személy állította, akik így kinyilvánították belépésüket az újalakult Hattyan-telepi polgári körbe. A polgári kört megalkotásuk tekinti.

Közi továbbá a jelenlevőket, hogy külön értesítéssel újra összejönnek a kör tagjai és az érdeklődők, ahol vezetőséget választanak, alapszabályt alkotnak.

Tagok hozzászólásainak lényege: az idősebbek felelevenítették a régi polgári kör hasznos, emberformáló hatását, valamint mindannyian helyeslik a megalakulást és a továbbiakban hasznos munkát kívánnak, és készek tenni is lakóterületük érdekében.

Mindenek befejezésekor Rózsa László vezető elnök az alakuló ülést bezárta.

kmf.

Rózsa László
/: Rózsa László :/
vezető elnök

Dr. Bartha István
/: Dr. Bartha István :/
tanács tag, jlv. vezető

70. A Polgári Kör újalakításának kezdeményezése 1990-ben – Jegyzőkönyv.

71. Klebelsberg-emléktábla a Klebelsberg-telepi Óvoda falán.

<p>SZEGED MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA, A KERESZTÉNY DEMOKRATA NÉPPART ÉS A MÓRA FERENC MÚZEUM</p>	<p>1992. október 10. (szombat)</p>	<p>1992. október 11. (vasárnap)</p>
<p>Ismerlettel meghívja Önt a</p>	<p>EMLEKTÁBLA AVATÁS</p>	<p>ÜNNEPI SZENTMISE</p>
<p>KLEBELSBERG KUNÓ halálának 60. évfordulóján rendeztet</p>	<p>a Klebelsberg-telepi óvoda díjfalán (szentel a. 33.) 15 órakor Beszédet mond: <u>SIRJÁSI LÁSZLÓ</u> megyei miniszter</p>	<p>a Dömhán 10 órakor A misét celebrálja: GYULAI ENDRE megyei püspök</p>
<p>MEGEMLEKÉZÉS SOROZATRA Meghívó</p>	<p>KOSZORÚZÁS</p>	<p>EMLEKTÁBLA LELEPLEZÉS</p>
	<p>a síránál a Dóm alterében 19 órakor Megemlékezést mond: ÁBRAHÁM ISTVÁN püspök plébános</p>	<p>a Dóm tornán Szent Gellért kapujánál 13 órakor Kiszelítőt mond: VANYAI ÉVA alpolgármester Beszédet mond: BAKOS ISTVÁN miniszterelnök főosztályvezető</p>
<p>Az ünnepségek fővédnökei: GYULAI ENDRE megyei püspök FARKAS LÁSZLÓ Lőrénssági meghívott, államtitkár</p>	<p>EGYHÁZZENEI KONCERT a Dömhán 19.30 órakor Közreműködők: a DÓM ÉNEKÉKARA BOTTKÁNYI EGÉRTŐ MARIKA (orgona) SIMON TAMÁS (orgona) Vezettyel: VARJASZI GYULA</p>	 SZEGED

72. Meghívó a gróf Klebelsberg Kuno 1992. október 10-i emlékünnepeire, melynek része volt a Klebelsberg-telepi óvoda falán elhelyezett Klebelsberg emléktábla avatása.

73. Surján László népjóléti miniszter beszéde az 1992 október 10-én, az óvoda falán elhelyezett Klebelsberg emléktábla avatásán.

74. A Klebelsberg-emléktábla avatása, Hegyi Ferenc elhelyezi a telep lakosság nevében a koszorút.

75. Klebelsberg-emléktábla 1994. évi koszorúzása utáni csoportkép.
Balról: Sashegyi Tiborné tanítónő, dr. Várkonyi Nándorné Bogner Vilma,
Papp Zoltán önkormányzati képviselő, Kocsis Istvánné Wéber Margit,
dr. Huszka László, Mészáros Jánosné, dr. Simor Ferenc, Klebelsberg Éva, Hegyi Ferenc.

HÍRHARANG

1999. február 10.   **A Szeged-Klebelsberg-telepi Polgári Kör lapja**   1. évfolyam, 1. szám

Nagy tisztelettel köszöntöm Önöket. Fejet kell hajtanunk mindazok előtt, akik 1929-ben először megalakították a Polgári Kört, amelyről oly nagyszerű dolgokat tudhatunk meg az idősebbektől. Úgy érzem ez a szellem visszatért közénk, a tenni akaró emberek nem fogytak el. Büszke vagyok és remélem Önök is azok, hogy Klebelsberg-telepi lakosok, de ahhoz, hogy ezt tartalommal töltsük meg, tennünk is kell! Ez az egyesület, mely most újjáalakult, erre kiváló lehetőséget nyújt, és ezt ki kell használnunk. Kérem Önöket, hogy a jövőben is támogassák céljainkat, amelyek mottója:

Együtt, egymásért.

Barna Péter elnök

76. A Hírharang első száma, Barna Péter elnök köszöntőjével, 1999. február.

77. Az első tavaszi köztéri takarítási akció résztvevői (1999. április).

HÉTFŐ, 1999. ÁPR. 12 A HELYZET 13

● **Tavaszi nagytakarítás Klebelsbergtelepen**
Együtt dolgozott kicsi és nagy

A tavasz mindig valami új kezdetét jelenti. Az új azonban úgy szép, ha hiszta. A klebelsbergtelepek is így gondolták, s az elmúlt hét végén nagytakarítást rendeztek szűkebb pátérijukban. A kiserdőből az évtizedek alatt felhalmozódott hulladékokat szedték össze, a Rendező tereen erős markú férfiak lapátolták a földet, a játszótéren pedig gyermekek festették a mászókat és a hintát.

A takarítási és szépítészi akciót az idén januárban újjáalakult klebelsbergtelepi Polgári Kör szervezte meg. A kör alelnöke, Jávorszky János elmondta: 1929-ben létezett már a telepen polgári kör. Az és elején azzal a céllal hozták létre a kört, hogy tevékeny szerepet vállaljanak környezetük szépítésében, hagyományaik ápolásában és közösségi életük megszervezésében. Bár a polgári egyesület ötven fősé alakult meg, március végén már száz tagot számláltak. Ez igen szép gyarapodás abban a városrészben, ahol mintegy hatszáz család, közel háromezer ember él. A szombati tavaszi nagytakarításon körülbelül százötven

Reméljük, a mostani akció elősegíti azt, hogy jobban odafigyeljenek a város a telepre, amelyet egyébként Hattyas kertvárosra szeretnénk elnevezni – fogalmazott Kecván József. Miközben a mélyéről? Volt ott minden, rozsdás konzervdoboz, autógumi, műanyag flakon. Hosszú évek óta beverek itt ezek a dolgok – mosdja Gerencsér Gábor, aki szerint a kiserdőből gyönyörű festéket biztosított a Környezetgazdálkodási Kht. A lelkes helybéliek naplementeig hagyták abba a kora délután elkezdett munkát. Megtudtuk: a városrész közösségi életét alakítandó, május

Körülbelül százötven kertvárosi szépítette a környezetét. (Fotó: Miskolczi Róbert)

78. A Délmagyarország 1999. április 12-i cikke az első Klebelsberg-telepi takarítási akcióról.

79. Az 1999. évi 1. májális fő szervezője: Cserép István.

80. Az első Klebelberg-telepi májális 1999-ben.

81. Kézműves foglalkozás a 2002. évi majálison.
Balról Kovács Edit, Garai Ilka és Herceg Zita.

82. A 2002. évi majális a Rendező téren.

83. A 2004. évi majális.

84. A „Klebelsberg-telepért” oklevél, tervezte Gerencsér Gábor.
1. díjazottja: Hegyi Ferenc – 1999-ben.

85. „Klebelsberg-telepért” bronz emlékplakett,
felirata: Polgári Kör, 1929; 1999.

86. „Tiszta vizet a Holt-Tiszába!” környezetvédelmi demonstráció a Hársfa söröző udvarán, az egykori partfürdő helyén 2000. márc. 11-én. Beszédet mond: Barna Péter, a Polgári Kör elnöke (jobbra).

87. „Tiszta vizet a Holt-Tiszába!”
– 2000. márc. 11. A környezetvédelmi demonstráció résztvevői:
balról Kispéter Jánosné, Kissné Kispéter Julianna, Újvári István.

88. 2002. június 22., a Polgári Kör kirándulása (Parlament; Rám szakadék)

89. A Klebelsberg-vetélkedő oklevele, 1999. december 13.
Az oklevelet készítette: Gerencsér Gábor.

90. Klebelsberg-telepi focicsapat, balról Varga Oszkár.

91. A 2001. évi „Hattyas kupa” horgászversenyének résztvevői a Fehérparton.

92. Hattyas-kupa – stratégiai megbeszélés.

93. A 2003. évi „Hattyas kupa” főszakács-csapata:
balról Újvári István, Lázár István és Vetró Péter.

94. Kézműves foglalkozás a faházban 2002. decemberében.

95. 2002. június 9. – Klebelsberg-telepi Bál a Hársfa söröző kerthelyiségében.
Barna Péter, a Polgári Kör elnöke átadja a „Klebelsberg-telepért” oklevelet
Papp Zoltán önkormányzati képviselőnek.

96. 2003. január 31. A Polgári Kör IV. tisztújító közgyűlése.
Beszédet mond Cserép István elnök, mellette balról Nagy Czirók Emőke,
jobbról Barna Péter, Keczan József, Jávorszky Iván.

97. Kézműves foglalkozás a faházban 2006. decemberében.

98. Betlehemes játék a haranglábnál 1999 decemberében.
Balról Kopasz Zsófi, Újvári Katalin, Kopasz Ildikó, Újvári Zoltán, Újvári Borbála,
Gerencsér Janka, Gerencsér Zsigmond, Gerencsér Miklós és Barna Bence.

99. Holt-Tisza megbeszélés a Hársfa söröző kerthelyiségében 2001. október 4-én.
Jobbról háttal Györffy György, mellette Cserép István, Barna Péter és Papp Zoltán.

100. Holt-Tisza megbeszélés a Hársfa söröző kerthelyiségében 2001. október 4-én.
Az oszloptól jobbra Balogh László országgyűlési képviselő
és Turi-Kovács Béla Környezetvédelmi miniszter.

101. A Klebelsberg-emléktábla koszorúzása 2001. október 11-én. Balra Barna Péter,
mellette Klebelsberg Éva, háttérben Gáspár Ferenc.

102. Holt-Tisza fórum a faházban 2004. május 6-án. Előadó: dr. Györffy György.

103. Holt-Tisza Fórum a faházban, 2005. április 29-én. Előadó: dr. Fekete Endre, az ATIKÖVIZIG osztályvezetője, mellette Bartáné Tóth Mária képviselőasszony.

104. Takarítási akció 2003. április 27-én a vasúti töltés melletti kiserdőben; jobbról a második a takarítási akciók egyik legkitartóbb résztvevője: Andó István.

105. Takarítási akció 2004. tavaszán.

106. A 2005. októberi 22-i köztéri akciót követő uzsonna a faházban. Jobbról: Terjék Csabáné, balról Sztancs Beatrix.

107. Helytörténeti és Klebelsberg-vetélkedő 2004. május 20-án az iskolában.
Balról: Gáspár Ferencné, Boróczyné Vörös Ildikó, Bartáné Tóth Mária,
Újvári Edit, Nagy Czirók Emőke.

108. A 2004. évi III. Délkert Juniális Helytörténeti Pályázatának oklevele.

109. Klebsberg-ünnepség 2003. október 12-én.
Beszédet mond Klebsberg Éva, balra Herceg Árpád, a Polgári Kör Egyesület elnöke,
jobbra Sashegyi Tiborné tanítónő, tagiskolavezető.

110. Az iskolai Klebsberg bronzrelief
– Bakonyi Sándor alkotása gróf Klebsberg Kuno 1929-es portréja nyomán.

Kistelepülési Oktatási és Kultúrintézmények Díja

A Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány által alapított
Kistelepülési Oktatási és Kultúrintézmények Díja 2005-ben
a *Szeged-Klebelsberg Telepi Általános Iskola* számára került odaítélésre.

Azokat a kistelepülési oktatási és kultúrintézményeket szeretnénk kitüntetni ezzel a díjjal, amelyek oktatási, kulturális és művészeti vezérése és munkatársai különösen sokat vállaltak és tesznek a kistelepülési intézménye, egykori Klebelsberg iskolája, vagy később épült kisiskolája, művelődési háza, óvodája színvonalas és sziv-vonalas vezetésén keresztül a falu lakosságának, (jelen esetben a közigazgatásilag Szegedhez tartozó kistelepülésnek), kicsiknek és nagyoknak kulturális felemeléséért.

A kitüntetési ünnepség egy ünnepélyes átadó rendezvény keretében, az intézmény falára elhelyezett bronzból készült, gróf Klebelsberg Kuno oktatási és vallásügyi minisztert (1875-1932) ábrázoló relief leleplezésével és megáldásával zárul. Az oklevélre minden addigi díjazott neve felkerül.

A bronzrelief a Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány tulajdonát képezi és amennyiben az oktatási, vagy kultúrintézményt bezárnák, azt vissza kell szolgáltatni az önkormányzatnak a Klebelsberg Alapítvány Történelmi Intézete számára. A bevont díj a Klebelsberg Múzeumban, az iskola fényképével állandó kiállítási tárgy lesz, emlékeztetve a Miniszter 1925-30 között zajlott példaértékű tanyasi iskoláépítési akciójára.

Klebelsberg Éva, elnök

Első kitüntetett 2003-ban a Balatonmáriafürdői CSILLAGVIRÁG Óvoda volt.
Második kitüntetett 2004-ben a Kecskemét Kertvárosi velt tanyasi iskola volt.

Szeged – Klebelsberg-telep 2005. június 8.

111. Értesítő levél a Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány által alapított Kistelepülési Oktatási és Kultúrintézmények Díja odaítéléséről.

112. A Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány által alapított Kistelepülési Oktatási és Kultúrintézmények Díjának átadó ünnepsége.
Balról Altorjai Tamás, Bartáné Tóth Mária, Boróczyné Vörös Ildikó,
dr. T. Molnár Gizella, Klebelsberg Éva, Sashegyi Tiborné, dr. Váraljai Csocsány Jenő.

113. A Klebelsberg-telepi óvoda gyermekei, pedagógusai és dolgozói 2007-ben.

114. A 2005. augusztusában elkészült Rendező téri burkolat, háttérben a harangláb.

115. A köszöntő tábla felavatása Klebelsberg-telep bejáratánál 2005. június 11-én; körben a Harangláb nyugdíjasklub tagjai.

116. 2005 novemberében a Klebelsberg-telepi iskolában szervezett kerékpár és kresz-oktatás résztvevői. Jobbról: Gombos Tibor szakoktató, Gombos Márton és a program szervezője, Terjék Csabáné.

117. „Átrakodó Állomás” – a Harangláb Nyugdíjas Klub műsora
a IV. Déliker Juniálison 2006. június 3-án.

118. „Régi idők divatbemutatója”
– Terjék Csabáné, mögötte Terjék Balázs és Szirányi Antónia
a 2006. június 3-i a IV. Délikert Juniálison.

119. A Harangláb Nyugdíjasklub 2004. október 2-i szüreti bálja a faházban.
A „cigányasszony” műsorszám előadója: Kucsoráné Háhn Ilona,
mellette Horváth Lipót, Rózsa Lászlóné, Bús György.

120. A Harangláb Nyugdíjasklub csoportképe, 2007. februárjában.

121. A Harangláb Nyugdíjasklub összejövetele a faházban, 2007. január 19-én.
(Nagy János Csópi bácsi, Klimó Jánosné, mögöttük Gombos Józsefné).

122. Boróczyné Vörös Ildikó klubvezető és Nagy Czirók Emőke
a Harangláb Nyugdíjasklub összejövetelén, 2007. január 19.

123. A 2007. évi Majális Klebelsberg-telepen
– a szervezők, a Délkert Kulturális Egyesület vezetősége:
Máté-Tóth Andrásné, Csicsai Antal, Kollár József és Herceg Árpád.

124. Klebelsberg-telepi gyerekek néptánc műsora a 2007. évi majálison.
Furulyán játszik: Jávorszky Zoltán, a táncosok: első sor Jávorszky Dóri (hátul) és Gyüdi Eszter,
második sor: Herceg Hanna (hátul) és Herceg Zita.

125. Klebelsberg-telepi Polgári Kör Közhasznú Egyesület vezetősége 2007-ben.
Balról: Nagy Czirók Emőke, Gerencsérné Újvári Edit, Herceg Árpád, Gáspár Ferencné,
Terjék Csabáné, Vassné Németh Katalin.

126. Helytörténeti megbeszélés 2007. január 19-én - „Klebelsberg-telepi nemzedékek”.
Jobbról: Nagy Czirók Emőke, Kocsis Istvánné Weber Margit és Újvári Edit.